Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Polissen aan order en aan toonder

https://hdl.handle.net/1874/237098

A½ 192

Jur 15 Dec 1893.

Polissen aan Order

en aan Toonder.

J. A. STOOP JR.

A. qu.
192

POLISSEN AAN ORDER EN AAN TOONDER.

A. Ph. RIDDER.

Polissen aan Order en aan Toonder.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

MR. M. S. POLS,

Hoogleeraar in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID,

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 15 December 1893,

des namiddags ten 3½ ure,

DOOR

JOHAN ANTONIE STOOP,

geboren te Haarlo.

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT.

GEDRUKT TER „UTRECHTSCHE STOOMDRUKKERIJ" — P. DEN BOER.

Jeruzalemsteeg — UTRECHT — 1893.

Aan mijne Moeder.

INHOUD.

Bladz.

HOOFDSTUK I.

De Clausule: „voor rekening van wien het aangaat". . . 1.

HOOFDSTUK II.

Polissen aan order of toonder . . . . . 27.

I. Polissen met aanduiding van den verzekerde door de order-clausule of als toonder . . . . . 29.

II. Polissen met de betalings-clausule aan order of aan toonder . . . . . 59.

III. Onderscheid tusschen de beide soorten van polissen aan order en aan toonder . . . . . 71.

HOOFDSTUK III.

Het verband tusschen de verzekering voor rekening van wien het aangaat en de verzekering aan toonder . . . . . 74.

HOOFDSTUK IV.

De Polis van Levensverzekering aan order of toonder . . 86.

HOOFDSTUK I.

DE CLAUSULE: „VOOR REKENING VAN WIEN HET AANGAAT."

De meest eenvoudige vorm, waarin zich de polis van verzekering voordoet, is deze, dat een verzekeraar op zich neemt, aan een met name aangeduid persoon eene zekere som te zullen uitbetalen, bij eventuëele schade aan het verzekerde voorwerp. Deze vorm is evenwel door het verkeer gewijzigd. Een van de wijzen, waarop de polis tegenwoordig, in afwijking van dien gewonen vorm, voorkomt, het stellen van de polis aan order of aan toonder, zal het onderwerp van dit proefschrift uitmaken.

Voordat ik tot de behandeling daarvan overga, zal ik mij eerst moeten bepalen tot een anderen vorm, waarin de overeenkomst van verzekering gesloten wordt, de verzekering voor rekening van wien het aangaat. Het nauwe verband van eene polis, waarin die clausule voorkomt, met de polis aan order of aan toonder, maakt de voorafgaande bespreking daarvan noodzakelijk. Veelvuldig komt deze clausule: „Wij ondergeschrevenen verzekeren aan U, N. N., of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan", op allerlei polissen voor. Nieuw is deze praktijk niet. Holtius 1) deelt ons mede, dat ze reeds als voor-

1) Mr. A. C. Holtius: Voorlezingen over Handels- en Zeerecht, Dl. III, bl. 33, noot.

komende in Florence ten jare 1523, genoemd wordt bij Baldasseroni. Ook in ons land was ze in de 17e eeuw reeds in gebruik, blijkens de formulieren voor polissen door de keuren van verscheidene Hollandsche en Zeeuwsche steden vastgesteld. Deze formulieren, die de verzekeraars, volgens de ordonnanties, waar ze bijgevoegd waren, verplicht waren te gebruiken, werden door de vroedschappen vastgesteld, om bedriegelijke praktijken van de assuradeurs te voorkomen en om den verzekerde een leiddraad te geven, waaraan hij zich in elk geval zou kunnen houden. Wij vinden de clausule: „of die het soude mogen aangaan" o. a. in het formulier van de polis van cascoverzekering en van goederenverzekering in een *Keur van Amsterdam* van 29 Januari 1688 1), en in het formulier, voorgeschreven door de *Ordonnantie op de Assurantie van Middelburg*, van 10 December 1689 2).

Ook de vroeger zeer gebruikelijke verzekering tegen slavernij, werd soms afgegeven aan dengene, wien het aangaat, ten minste ze komt voor in een keur van Amsterdam van 26 Januari 1693 3).

Niet alleen in ons land zijn dergelijke polissen zeer gebruikelijk; ze zijn overal in zwang. In Frankrijk bestonden ze reeds, toen Valin zijn groot werk schreef 4), in

---

1) Handvesten van Amsterdam, II, hfdst. III, N°. 15, bl. 659.

2) Keuren van Middelburg, III.

3) Dit voorbeeld wordt genoemd in: Dr. F. Hecht: Beitrag zur Geschichte der Inhaberpapiere in den Niederlanden, evenals de beide bovenstaande, op bl. 159.

4) Valin: Nouveau Commentaire sur l'Ordonnance de la Marine de 1687, dl. II, Liv. III, tit. VI, ad art. 3.

1766. Hij noemt het eene verzekering pro persona nominanda. Als die persoon maar genoemd wordt, onverschillig wanneer, dan is de verzekering geldig, even goed alsof hij terstond genoemd was. Gewoonlijk diende ze toen ter tijde alleen in oorlogstijd, om het verbod van handel met den vijand te ontduiken.

Sedert geruimen tijd is de clausule: „pour compte de qui il appartiendra", algemeen geworden in de Fransche polissen. Dat die aanwijzing van den verzekerde gelijk zou staan met de Nederlandsche uitdrukking: „voor rekening van wien het aangaat", wordt soms betwijfeld, o. a. door Schokker. 1)

Volgens diens opvatting, zou deze clausule in Frankrijk alleen gebruikt mogen worden, wanneer een commissionnair in zijne qualiteit de verzekering sluit. Men beroept zich daartoe op Valin en andere oudere schrijvers. Nu is het wel mogelijk, dat in den tijd dier schrijvers, eene dergelijke bewering waar was, maar dat is geen reden, waarom tegenwoordig die regel op zou gaan. Beter ware het dan, wat Schokker ook doet, zich te beroepen op art. 332 van den C. d. C., dat alleen verzekering door den eigenaar of door den commissionnair kent. Het beroep op dat art. komt mij evenwel ongegrond voor, omdat de C. d. C. niet alle wijzen van verzekering aangeeft, m. a. w. omdat de bepaling in art. 332 niet limitatief is, en op verschillende manieren aangevuld moet worden, o. a. door de verzekering „pour compte de qui il appartiendra." Ze komt dan ook

1) C. J. Schokker: Eenige opmerkingen over de verzekering tegen de gevaren der zee, Diss. 1863.

even algemeen in Frankrijk voor, als overal elders, terwijl men toch niet kan aannemen, dat elk die eene dergelijke verzekering sluit, zich van de hulp van een commissionnair zal bedienen.

Beter dan in den C. d. C., is in de wetboeken van andere buitenlandsche Staten de clausule uitdrukkelijk genoemd. In het Preusisches Landrecht 1) leest men: „Nur Kaufleuten ist erlaubt, mit Verschweigung ihres Namens, unter dem Ausdruck, an Zeiger dieses oder für Rechnung dessen den es angeht, Versicherung zu nehmen."

In het Algemeine Deutsche Handelsgesetzbuch staat in art. 785 de onderscheiding tusschen verzekering voor eigen rekening en voor vreemde rekening genoemd en vervolgens luidt al. 2: „Es kann im Vertrag auch unbestimmt gelassen werden, ob die Versicherung für eigene oder für fremde Rechnung genommen wird (für Rechnung wen es angeht)." Dit art. slaat alleen op de zeeverzekering; we zullen echter zien, dat de bepalingen van den elfden tit. van dit wetboek naar analogie op andere verzekeringen van toepassing zijn.

De vooruitgang, die de bepaling van art. 785 aanwijst, valt dus in het oog. Volgens het Pr. Landrecht mogen alleen kooplieden de verzekering „für Rechnung, wen es angeht" sluiten, volgens het A. D. H. G. is die beperking vervallen en moet deze bepaling voor alle verzekeringen gelden.

Ook Engeland heeft het gebruik door eene wettelijke

---

1) Theil II, Tit. 8, § 2071.

bepaling gesanctioneerd. In het formulier voor zeepolissen lezen we, sedert de „Policies of marine insurance Act" van 1868: „To N. N. or all and every person or persons, to whom the same doth, may or shall appartain in part or in all."

Ook de Italiaansche Codice di Commercio van 1883 houdt de clausule in. In het algemeen eene navolging van het A. D. H. G., heeft het de bepaling, op dit onderwerp betrekking hebbende, daaruit overgenomen en laat het uitdrukkelijk toe, de verzekering „per conto di chi spetta" 1).

Het Nederlandsche Wetboek van Koophandel, van ouderen stempel, dan de laatstgenoemde wetten en bovendien eene navolging van den C. d. C., noemt de verzekering „voor rekening van wien het aangaat" niet. Dat verhindert niet, dat die clausule ten onzent even bruikbaar is, als elders en ook evenveel gebruikt wordt, wat duidelijk blijkt, wanneer wij slechts inzien de verschillende beurspolissen, die alle beginnen met de op bl. 1 genoemde woorden: Wij ondergeschrevenen verzekeren U of die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan. En niet alleen bij polissen van zeeverzekering, de casco- en de goederenverzekering, treffen we die woorden aan, ook de Beurs-brand-polis houdt die clausule in. Het groote nut van zulk eene polis is onbetwijfelbaar. Verschillende oorzaken kunnen er toe medewerken, dat de verzekerde zijne

---

1) Cf. Molengraaff: Leiddraad bij de beoefening van het Nederlandsch Handelsrecht, bl. 349.

handelingen geheim wenscht te houden; werd zijn naam in de polis genoemd, dan zou daardoor zijne speculatie in gevaar gebracht kunnen worden.

Maar de vraag doet zich voor, of de verzekering „voor rekening van wien het aangaat" geoorloofd is, nu de wet zwijgt. Dat zwijgen van de wet krijgt meer beteekenis, als we de oorzaak daarvan opsporen. Toen nl. bij de behandeling van den 9en tit. van het eerste boek W. v. K., door de 3e afdeeling der Tweede Kamer, een voorstel werd gedaan, dat polissen aan order zouden kunnen luiden, antwoordde de regeering 1), dat dat overbodig zou zijn en zij voegde aan hare argumenten toe: „Overigens is het steeds in gebruik en de wet verbiedt zulks niet, om in de polis, behalve den naam van dengeen, die de verzekering laat doen, ook te stellen de woorden: „of van dengeen dien zulks mogte aangaan."

Het stilzwijgen van den wetgever beteekent dus niet, dat deze vorm van polis niet toegelaten zou zijn en is ook niet aan een vergeten toe te schrijven; het is opzettelijk geschied, omdat het verzekeren voor rekening van wien het aangaat, een vast gebruik in den handel was, dat niet meer gesanctioneerd behoefde te worden door eene wettelijke bepaling. Dat moet de wetgever bedoeld hebben, nu na dit antwoord der regeering geene enkele op- of aanmerking in de Kamer gehoord werd.

De literatuur ten onzent is niet eenstemmig over de vraag, die ons bezig houdt. Sommigen geven een direct

1) Mr. J. C. Voorduin: Geschiedenis en Beginselen der Nederlandsche Wetboeken, Dl. IX, bl. 191.

antwoord, anderen noemen de clausule niet, maar laten duidelijk hun oordeel over hare geoorloofdheid uit hunne redeneering afleiden. Tot de laatsten behoort o. a. Schokker 1), die geene andere mogelijkheid kent, dan de 2 vormen van verzekering, in art. 264 W. v. K. voorgeschreven. We lezen nl. in dit art. dat verzekering kan gesloten worden voor eigen rekening en voor rekening van een derde. Verzuim van het stellen der polis voor rekening van een derde, brengt mede, dat de verzekering geacht wordt voor eigen rekening gesloten te zijn, voegt art. 267 W. v. K. daaraan toe. Deze bepaling brengt Schokker tot de conclusie, dat, hoe de polis ook ingericht zij, als ze niet voor rekening van een derde is, — en daarmee bedoelt hij, een bij name aangewezen persoon — dan is per se de verzekering voor eigen rekening gesloten. Zoo redeneerende, wordt de verzekering voor rekening van wien het aangaat, eene onmogelijkheid.

Sterker argument voert aan Mr. Faber 2), door de clausule te toetsen aan art. 265 K. Dit art. schrijft voor, dat in de polis melding gemaakt moet worden, of de verzekering ten behoeve van een derde op last of buiten weten van den belanghebbende is gesloten. Volgens Mr. Faber is daarmede veroordeeld de gewoonte van de kooplieden, om te verzekeren voor rekening van hunne koopers, zonder hen te noemen. Ook hij wenscht den naam van dengene voor wien de verzekering genomen wordt, met name genoemd te zien.

---

1) O. c. bl. 70.

2) Mr. G. J. A. Faber: Aanteekeningen op den negenden titel van het eerste boek van het W. v. K., bl. 45, 46.

De conclusie, waartoe deze schrijvers komen, kunnen Mr. Asser c. s. 1) niet in de wet lezen. Daar de wet dat voorschrift niet bepaald uitdrukt, mag men zulks niet aannemen, omdat het tegen het belang van den handel zou zijn, dat in vele gevallen strikte geheimhouding van zaken eischt. Beter argument, om de juistheid dezer uitspraak te staven, ligt in het op bladz. 6 aangehaalde antwoord der Regeering, waardoor m. i. de wil van den wetgever, om dezen vorm van verzekering als geoorloofd te beschouwen, duidelijk gebleken is, toen geen der leden van de Tweede Kamer opstond, om de geoorloofdheid der verzekering voor rekening van wien het aangaat, te bestrijden. Daarmede is de stelling der schrijvers, die den naam van dengene, voor wiens rekening de verzekering genomen wordt, in de polis onmisbaar achten, afdoende weerlegd. Het argument, dat het tegen het belang van den handel zou zijn, den naam van den verzekerde te moeten noemen, is niet afdoende. Al moge het belang van den handel een factor zijn, waarnaar de wetgever zijne voorschriften in te richten heeft, om de geoorloofdheid van eene clausule op de polis, die de wet niet noemt, te bewijzen, is een beroep alleen op dat belang niet voldoende.

De verdeeldheid onzer schrijvers over dit punt zou weg te nemen zijn door eene wettelijke bepaling, die niets anders zou mogen inhouden, dan eene sanctie van de bestaande praktijk.

---

1) Wetboek van Koophandel met aanteekeningen, door Mrs. C. D. Asser, W. E. J. Berg van Dussen Muilkerk, M. H. Godefroi, J. W. Tydeman en Jeronimo de Vries, aant. 5 op art. 256.

Buitendien ware wenschelijk ook de beteekenis der clausule daarin vast te stellen. Zoolang deze bepaling niet is gegeven, zal ook de beteekenis der verzekering voor rekening van wien het aangaat, een quaestieus punt blijven. Voordat we die beteekenis kunnen vaststellen, moet eerst eene vraag behandeld worden, waarvan de oplossing een sterken invloed zal uitoefenen op het oordeel over de rechtskracht der clausule.

De quaestie is deze, of degene, die de verzekering sluit voor rekening van wien het aangaat, lasthebber of negotiorum gestor van den eigenlijken verzekerde moet zijn, of dat het voldoende is, dat hij, die de uitkeering vraagt, na geleden schade, aan het verzekerde voorwerp overkomen, zijn belang op het oogenblik, dat het schadetoebrengende feit plaats greep, bewijst.

Zij, die zich scharen aan den kant, dat de eerste meening de juiste is, verdeelen zich nog weer in twee groepen, waarvan sommigen bij de beantwoording van de vraag, of de verzekeringnemer lasthebber moet zijn, alleen denken aan den lasthebber van het B. W., anderen daarentegen aan den commissionnair uit het W. v. K. Dat geeft geen gering onderscheid. Gaan we na, wat art. 1829 B. W. zegt, en stellen we daarnaast art. 76 W. v. K., dan blijkt het, dat het commissiecontract wel eene lastgeving is, maar eene, die aan de partij, met welke de commissionnair handelt, niet bekend is. Als dus degene, die de verzekering neemt, lasthebber is, is hij verplicht den naam van den lastgever in de polis te doen zetten; is hij commissionnair, dan wordt de naam van den verzekerde in de polis niet genoemd.

Als lasthebber werd degene, die eene verzekering, voor rekening van wien het mocht aangaan, genomen heeft, reeds beschouwd door een Amsterdamsch advocaat uit de laatste helft der 17e eeuw. Pieter Aarnouts gaf in een over die verzekering ontstaan geschil, het volgende advies 1) (in 1669): „want of wel de clausule van dat effect is, dat daardoor onder die Assurantie begrepen is, niet alleen de persoon in de Police genomineert, maar ook andere, zoo is noghtans die zelve clausule niet te extendeeren tot alle zoodanige, die in de Voiagie, daar op de Assurantie dan is geschied, geinterresseerd zijn, maar geeft alleen dan recht aan die geene, dewelke alsdan last om te laaten verzekeren gegeeven hebben, in hoedanige cas zulks bij die geene, die de verzekering heeft laaten doen, verklaart wordende, of zulks consteerende, zoodanige dan ook uit de Assurantie ageeren kunnen." Dit advies is duidelijk: alleen de lastgever heeft de rechten uit de verzekering.

Van onze tegenwoordige schrijvers, zijn er enkelen, die deze meening toegedaan zijn, maar die daarom juist de geldigheid der verzekering voor rekening van wien het aangaat ontkennen. Zoo bv. Mr. Vernède 2), waar hij schrijft: „Uit den aard van een mandatum of van de negotiorum gestio volgt, dat de naam van den persoon, voor wien men handelt, moet worden opgegeven." M. i. is er eene fout in den gang dezer redeneering. Eerst moet

---

1) Cf. Nederlands Advysboek, bijeenverzameld door Mr. J.v.d. Berg, Kampen 1737, Dl. II, bl. 295.

2) Mr. J. S. Vernède: Handleiding tot de Nederlandsche Wetgeving, Dl. III, op art. 265.

vastgesteld worden, of de clausule rechtsgeldig kan bestaan, en zoo ja, dan kan men zich eerst eene meening vormen, over eene quaestie, die zich naar aanleiding daarvan voordoet.

Ook in Duitschland, waar de wet de clausule erkent, bestaat de daaromtrent opgeworpen quaestie. Handelende over den rechtstoestand van den persoon, die eene verzekering sluit voor een ongenoemde, tegenover den verzekeraar, zegt Voigt 1), dat het, ten tijde van het sluiten der verzekering, nooit ontbreekt aan een persoon, die partij in het contract is. Dat de verzekeringnemer handelt op grond van een direct of indirect mandaat, is dus de noodzakelijke grondslag der overeenkomst. Daardoor wordt de willekeurige aanwijzing van den verzekerde voorkomen. Ik meen, dat de aanwijzing van den verzekerde, ook al is er geen last gegeven, nooit willekeurig kan zijn, want nooit zal iemand anders als verzekerde kunnen optreden, dan die het belang bij het verzekerde voorwerp heeft. Later zal ik echter aantoonen, dat het aannemen van een mandaat als grondslag der overeenkomst, onjuist is.

Vaak wordt aangenomen, dat de verzekeringnemer dan handelt in de hoedanigheid van commissionnair. De mogelijkheid daarvan wordt echter, voor het Duitsche recht, bestreden door Voigt 2). Daar een commissionnair op eigen naam handelt, zou hij partij in het contract zijn, terwijl, volgens het in Duitschland geldende verzekeringsrecht, regel is, dat alle rechten uit de overeenkomst, terstond door den verzekerde zelf verkregen worden.

1) Dr. J. F. Voigt: Das Deutsche Seeversicherungsrecht, bl. 29.
2) O. c. bl. 28.

Schrijver verandert van vlag 1), waar hij spreekt over het Fransche recht. Als daar de verzekeringnemer wil verzekeren voor een ongenoemd persoon, dan bedient hij zich van de clausules: „pour compte de qui il appartiendra," „pour compte d'ami," „pour compte d'un tiers à nommer," of eenvoudig „pour compte." Dan wordt hij algemeen beschouwd als commissionnair.

Dat is ook de redeneering van Droz 2). Wel noemt hij verschillende personen, die deze verzekering kunnen aangaan, zooals geconsigneerden en zaakwaarnemers, maar allen doen zij dat in de qualiteit van commissionnair 3).

Voor het Fransche recht vindt deze meening nog steun in art. 332 C. d. C. We zagen evenwel reeds supra (bl. 3), hoe zwak die redeneering is. Ik kan mij bovendien beroepen, op Lyon-Caen et Renault 4). Volgens hen is voor de zeeverzekering, evenmin als voor andere assurantiecontracten vereischt, dat de commissionnair den naam van zijn committent tegenover den verzekeraar noeme, maar hij moet aangeven, dat hij als commissionnair handelt. Maar in de praktijk houdt men zich daar niet aan, juist door de clausule „pour compte de qui il appartiendra" te gebruiken. Het voorschrift van den C. d. C. wordt dus niet als gebiedend beschouwd.

Ik nu kan mij met de meening, dat de verzekeringnemer

---

1) O. c. bl. 32.

2) A. Droz: Traité des Assurances Maritimes, N°. 24.

3) O. c. N°. 55 sqq.

4) Ch. Lyon-Caen et L. Renault: Précis de Droit commercial, N°. 2108.

lasthebber zou zijn, als hij de verzekering sluit voor rekening van wien het aangaat, niet vereenigen. De tot hiertoe behandelde schrijvers hebben niet juist onderscheiden, de gevallen, die zich voordoen, als men eene verzekering sluit. Men kan dat doen voor zich zelf; met dat geval hebben we hier niet te maken. Men kan het doen voor een ander, als diens lasthebber. Volgens den regel van art. 1829 B. W. is men dan verplicht te handelen op naam van den lastgever, dus om den naam van den verzekerde in de polis te doen vermelden. Daarbij weet de verzekeraar bij het afsluiten van de overeenkomst, met wien hij te doen zal hebben, als aan het verzekerde voorwerp schade overkomt.

Men kan ook de verzekering nemen als commissionnair. Dan noemt de verzekeringnemer den committent niet op het oogenblik van het afsluiten der overeenkomst; zijn naam komt niet in de polis voor. Maar dan is art. 265 W. v. K. toepasselijk; er moet dan uitdrukkelijk in de polis vermeld worden, of de verzekering al dan niet krachtens lastgeving gesloten wordt. Lijdt het verzekerde voorwerp schade, dan is de commissionnair verplicht zijn principaal, of althans dengene, ten behoeve van wien hij handelde, aan te wijzen; met dien persoon heeft de verzekeraar dan alleen te maken, omdat hij de schadevergoeding alleen te betalen heeft aan den verzekerde. Draagt deze den verzekeringnemer op, om de schadevergoeding te ontvangen, dan treedt de laatste niet meer op als commissionnair. Zijn lastgever is nu den verzekeraar bekend geworden, hij handelt dus thans als lasthebber en is onderworpen aan de regelen van lastgeving van het B. W. Dat wordt door

Ehrenberg 1) gezegd in deze bewoordingen: „Für die Geltendmachung der Vertragsrechte ist der Versicherungsnehmer Stellvertreter, für die Erfüllung der Vertragspflichten ist er Kommissionär."

Wat is dus bij de verzekering door middel van een ander, hetzij deze lasthebber, hetzij hij commissionnair is, het geval? Het is altijd eene verzekering voor rekening van een derde, dien de verzekeraar of terstond, of eerst als er schade geleden is, bij name leert kennen.

Nu dient de clausule „voor rekening van wien het aangaat" juist, om eene verzekering te sluiten, waarbij de verzekeraar verklaart, dat hij niet behoeft te weten, of de verzekering voor eigen rekening of voor rekening van een derde wordt gesloten, terwijl de verzekering door een lasthebber of een commissionnair althans één persoon uitsluit van de mogelijkheid om de verzekerde te zijn, nl. den verzekeringnemer zelf. De meening van Ehrenberg, hierboven aangehaald, is dan ook alleen juist, omdat hij spreekt over de verzekering voor vreemde rekening; voor de verzekering voor rekening van wien het aangaat kan ze niet gelden.

Dat de verzekering, voor rekening van wien het aangaat, iets anders is, dan de verzekering door een lasthebber of negotiorum gestor, wordt reeds gezegd in het advies van den Amsterdamschen advocaat D. Ipelaar 2), (1675): „welke clausule, van die operatie en effect is, dat

---

1) Dr. Victor Ehrenberg: Die Versicherung für fremde Rechnung, in: Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen Römischen und Deutschen Privatrechts; Jaarg. 1891, bladz. 422.

2) Nederlands Advysboek, Dl. III, bl. 51.

als er maar consteere van de Goederen ofte interest, op dewelke die assuratie kan en mag slaan, wijders geen dispuiten bij den Assuradeur mogen gemaakt worden, omtrent de personen, voor dewelke die Assurantie is gedaan, ofte dewelke Eigenaars van die Goederen zouden mogen zijn, en mitsdien kan ook niet in consideratie komen, nochte peremptoir zijn, de ordre, tot het doen van de Assurantie gegeeven." Dus Ipelaar is van oordeel, dat het er niet op aankomt, of er een last gegeven is. Hij vervolgt dan ook, dat nooit een uitvlucht van den geassureerde mag zijn, als hij tot premiebetaling aangesproken wordt, „dat hij geen ordre tot het doen van de Assurantie en hadde gehad." Deze uitspraak vinden we ook bij Cauvet 1), die de volgende ondubbelzinnige verklaring geeft: „Quelle que soit la solution sur ce point, la procuration ne nous parait pas nécessaire."

Door de verzekering voor rekening van wien het aangaat, houdt de praktijk, in Duitschland en Engeland zelfs de wet, rekening met de mogelijkheid, dat de verzekeringnemer op het oogenblik van het sluiten der overeenkomst nog niet wil verklaren, of hij zelf, of een ander het belang bij het verzekerde voorwerp zal hebben, op het oogenblik, dat de schade mocht plaats hebben. Bij name aangewezen behoeft de verzekerde niet te zijn, dat spreekt vanzelf, maar zelfs is het niet noodig, dat de verzekeringnemer terstond mededeelt of de verzekering voor eigen of voor vreemde rekening is genomen. In die meening heb ik een mede-

1) Emile Cauvet: Traité des Assurances Maritimes, Dl. I, N°. 44.

stander in König 1), die den algemeenen regel duidelijk aangeeft: „Der Versicherungsvertrag kann auch abgeschlossen werden zu Gunsten einer noch umbekannten Person auf Rechnung „wen es angeht," wobei es bei Abschlusz des Vertrags zweifelhaft sein kann, ob die Versicherung für eigene oder für fremde Rechnung genommen worden ist. Wenn aus einem solchen Versicherungsvertrage ein Anspruch geltend gemacht wird, so musz der Nachweis erbracht werden, das dem Ansprecher das versicherte Interesse zur Zeit des Unfalls zustand und dass ihn der Schaden betroffen hat."

Leest men den tusschenzin, „wobei es bei Abschlusz des Vertrags zweifelhaft sein kann," als: waarbij in het midden gelaten wordt, dan is m. i. deze meening juist en daar ik mij meen te moeten aansluiten bij hetgeen Dr. König leert, onderschrijf ik de meening van Molengraaff 2), dat de verzekering voor rekening van wien het aangaat, eene verzekering is voor eigen *of* voor vreemde rekening, zelfs kan zijn, voor eigen *en* voor vreemde rekening. Die opvatting past niet in het kader van hen, die de leer van de lastgeving, hierboven ontwikkeld en bestreden, voorstaan. We zagen reeds, hoe die leer den waren aard der clausule miskent.

Ook is het onmogelijk, dat men handelt in opdracht van een ander, terwijl later blijkt, dat die handeling voor

---

1) Dr. König: Die Versicherungsgeschäfte, in: Endemann's Handbuch des deutschen Handels-, See-, und Wechselrechts, Dl. III, bl. 750.

2) Leiddraad, bl. 349.

eigen rekening is aangegaan. Het sluiten van eene verzekering op last van iemand anders, is altijd eene verzekering voor vreemde rekening.

Als de verzekering voor rekening van wien het aangaat, in 't midden laat, of ze voor eigen of (en) voor vreemde rekening gesloten wordt, dan moet men de vraag, op bladz. 9 gesteld, in dezen zin beantwoorden, dat het voldoende is, dat hij, die de uitkeering vraagt, na geleden schade, aan het verzekerde voorwerp overkomen, zijn belang, op het oogenblik, dat het schadetoebrengende feit plaats greep, bewijst. M. a. w. hij moet alleen bewijzen, dat hij de belanghebbende was, zonder dat hij tevens behoeft aan te toonen, dat hij tot het sluiten der verzekering opdracht gegeven had, of dat deze bepaaldelijk te zijnen behoeve werd gesloten.

Dat lezen we ook bij Levillain 1). Nadat hij aangetoond heeft, dat de verzekeringnemer niet als lasthebber optreedt, bij eene verzekering in dezen vorm, vervolgt hij: „On a discuté jadis sur le point de savoir si un intermédiaire peut contracter une assurance sans ordre, même implicite, de la part de celui pour compte duquel il procède et à titre de simple gérant d'affaires; aujourd'hui la question est résolue dans le sens de l'affirmative. Spécialement on reconnait, que la police pour compte de qui il appartiendra, profite non seulement à ceux sur l'ordre desquels elle a été souscrite, mais, d'une façon générale, à quiconque se trouve ou même se trouvera ultérieurement

1) C. Levillain: Les polices „pour compte de qui il appartiendra", in: Dalloz, Recueil périodique, Jg. 1889, II, p. 177.

en situation d'en bénéficier." De persoon, die zich bevindt „en situation d'en bénéficier", kan nooit iemand anders zijn, dan de belanghebbende bij het verzekerde voorwerp.

Strijdt het nu niet met onze wet, de verzekering voor rekening van wien het aangaat, te beschouwen als verzekering voor eigen of (en) voor vreemde rekening?

Mr. Kist laat zich over deze clausule niet uit. Hij noemt de verzekering voor rekening van wien het aangaat, eene verzekering voor eigen of vreemde rekening 1), maar bedoelt daarmede niet de clausule, zooals die op onze beurspolissen voorkomt, die we hier bespreken, maar de clausule: „Wij ondergeschreven verzekeren voor rekening van wien het aangaat." Deze clausule bestrijdt hij op grond van art. 256, 2° W. v. K., dat den naam van den verzekeringnemer in de polis voorschrijft; dat kan geen argument zijn tegen de hier behandelde clausule. Dat in het art. staat: „die de verzekering voor eigen rekening of voor die van een derde sluit", heeft zijne oorzaak daarin, dat de wet alleen die 2 soorten van verzekering kent en niet bedacht heeft, dat zich nog andere gevallen konden voordoen. De bedoeling is, dat de verzekeraar den naam van dengene, die met hem de overeenkomst gesloten heeft, zal kennen, en dat is in casu het geval. Bovendien hoop ik later nog nader te spreken over de kracht van dit art. en daarbij aan te toonen, dat het een wetsvoorschrift is, welks verzuim niet in staat is, de nietigheid van de ver-

---

1) Mr. J. G. Kist. O. c. bl. 67.

zekering te weeg te brengen. Daarmee is zelfs voor het geval, dat schrijver stelt, de verzekering geldig.

Meer grond tot eene afdoende bestrijding van mijne meening, schijnen art. 264, 265 en 267 W. v. K. te geven. Volgens art. 264 zouden er slechts 2 soorten van verzekering bestaan, de twee soorten in art. 256, 2°. genoemd. Het reeds meer genoemde antwoord der regeering heeft, door deze clausule geoorloofd te verklaren, bewezen, dat de daar gedane opsomming niet limitatief is. Dat de verzekering voor rekening van wien het aangaat niet kan vallen onder het voorschrift van art. 265, heb ik uitvoerig betoogd. En zoodra we de in art. 264 genoemde vormen zonder bezwaar mogen uitbreiden, vervalt ook het argument uit art. 267, daar dit een gevolg is van het in art. 264 bepaalde.

Dat onze verzekering ontheft van de verplichting van art. 265, wordt uitdrukkelijk gezegd bij Molengraaff 1). Die meening is niet nieuw. Reeds bij vonnis van 16 Februari 1842, 2) heeft de rechtbank van 's Hertogenbosch eene dergelijke meening aangenomen. De casuspositie was deze: Een paar verzekeringmaatschappijen, ter zake van eene schade als gedaagden optredende, beweerden nietigheid van de polis, op grond van dubbele verzekering. In de polis was zekere L. Theunis als verzekerde genoemd, en dus zou M. Theunis niet gerechtigd zijn, om als zoodanig, met den eersten, in rechte op te treden, want M. Th. had geen last tot verzekering gegeven. Nu overweegt de Bossche rechtbank:

---

1) Leiddraad, bl. 350.

2) W. v. h. R, N°. 319.

„dat de bewoordingen der polis: „wordt verzekerd aan L. Theunis als belanghebbende, of wien het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan, vriend of vijand," den aard der overeenkomst moeten regelen,

„dat dezelve in een gezonden zin en natuurlijke beteekenis, niet zoodanig, als gedaagden beweren, mogen worden beperkt, maar recht geven aan den verzekerde en die daarbij verder belang mocht hebben, of wien het anders geheel of ten deele aangaat, tot vordering van de vervulling der aangegane overeenkomst, in casu dus, tot vergoeding der geledene schade; en dat gedaagden niet ontkennen, dat den eersten eischer, M. Theunis, de schade geheel of ten deele kan aangaan."

Van eene verzekering uit kracht van lastgeving of buiten weten van den belanghebbende aangegaan, is in dit vonnis geen sprake.

Ook van de verplichting van art. 267 W. v. K. ontheft de clausule. Het vonnis, hier aangehaald, zegt het duidelijk, dat de aard van de overeenkomst tot vergoeding der schade verplicht, ook tegenover anderen, dan den in de polis genoemden verzekeringnemer, al is er geen melding gemaakt, dat de verzekering voor rekening van een derde is geschied.

Nog andere wetsartikelen wijzen op de juistheid van de door mij aangenomen meening. Zoo spreekt art. 657 W. v. K. van verzekering voor onbepaalde rekening, en bedoelt daarmee, volgens het art., dat de nationaliteit van den belanghebbende niet is uitgedrukt. Dat noemt

Holtius 1) eene zinstorende bijvoeging, die ook in het ontwerp van 1809 in het overeenkomstig art. niet voorkwam. Zoo opgevat is de uitdrukking: „voor onbepaalde rekening", geheel gelijk aan de beteekenis, die ik aan de verzekering, voor rekening van wien het aangaat, gaf; een argument dus, dat die meening, volgens de wet, geene onmogelijkheid is.

Art. 250 W. v. K. bevat den regel: zonder belang, geen verzekering. Lezen we dat art. oppervlakkig, dan schijnt het, alsof dat belang aanwezig moet zijn, op het oogenblik van het aangaan der verzekering zelf. Daar de verzekering voor rekening van wien het aangaat, eene verzekering voor eigen of vreemde rekening is, is het belang niet altijd op het oogenblik van het sluiten der overeenkomst aanwezig bij hem, die de verzekerde is, op het oogenblik van de ramp. Daarmee zou dus deze verzekering in strijd komen met art. 250. Maar dat het belang aanwezig moet zijn bij dengene, die op het oogenblik van de ramp de verzekerde zal blijken te zijn, is in art. 250 niet bedoeld; anders zou daarmee art. 263 reeds in strijd zijn. Het aangaan van de verzekering is dan ook niet hetzelfde, als het begin der verzekering. Op het oogenblik dat de verzekering begint, moet het belang bij den verzekerde aanwezig zijn en het moet gedurende den tijd, dat hij de verzekerde is, bij hem blijven. Gaan we de jurisprudentie na, dan bemerken we, dat „ten tijde der verzekering", de beteekenis heeft van: gedurende den tijd, dat de verzekering

---

1) O. c. bl. 184, noot a.

loopt 1). Als dus het belang in den loop der verzekering in andere handen overgaat, of als de verzekeraar niet weet, of de verzekeringnemer voor eigen of voor vreemde rekening handelt, dan staat art. 250 aan de geldigheid der verzekering niet in den weg. In dat art. lezen we ook niet: „de lastgever, of degene, wiens zaak wordt waargenomen", maar veel algemeener: „hij, voor wiens rekening, door een ander is verzekerd." Als die persoon maar belang heeft bij het verzekerde voorwerp, gedurende den loop der verzekering, is deze geldig. En die persoon behoeft niet een bepaald aangewezen derde te zijn. Behalve de aard van het art., zooals het door de jurisprudentie opgevat wordt, zijn dus de woorden, waarin het zijne bedoeling uitdrukt, een argument voor de geldigheid van de verzekering voor rekening van wien het aangaat, naar onze wet, in de beteekenis daaraan door mij gehecht.

De verzekering voor rekening van wien het aangaat is dus een wijze van verzekering, staande naast de in het W. v. K. aangegeven vormen; zij heeft de beteekenis van eene verzekering voor eigen of vreemde rekening, zelfs voor eigen en vreemde rekening. Dat beginsel is aangenomen in: Revidirter allgemeiner Plan hamburgischer See-Versicherungen, § 14: In der Clausel „für Rechnung wen es angeht" ist die Versicherung für eigene Rechnung mit einbegriffen. Zoo wordt ze ook beschouwd door Hol-

---

1) Rb. Amsterdam, 4 Maart 1881, W., N°. 4698, Rb. Amsterdam, 26 Nov. 1880., W., N°. 4677. en verder de bij Molengraaff, Leiddraad, bl. 331, aangehaalde schrijvers, oordeelen evenzoo.

tius 1) Deze schrijver noemt de verzekering voor eigen of vreemde rekening tegelijk met de door mij besproken clausule en zegt van beide, dat zij een tertius casus vormen, eene alternatieve clausule, die niet in de wet begrepen is, maar door het gebruik gewettigd. Eveneens Diephuis: 2) „Niets belet ook, wat bijzonder bij de zeeverzekering plaats vindt, dat zij wordt aangegaan voor eigene of vreemde rekening, voor den genoemde, of wien het anders geheel of ten deele zoude aangaan, zoodat in geval van schade, dientengevolge vergoeding gevraagd kan worden door den belanghebbende, hetzij die partij was bij de overeenkomst, hetzij een ander als zoodanig zal optreden. Zoo zal verder eene verzekering, aangegaan voor rekening van wien het aangaat, aan den eenen kant ook door hem, die met den verzekeraar gehandeld heeft, kunnen worden ingeroepen en aan den anderen kant tevens niet, om de bepaling van art. 267, geacht moeten worden slechts voor zijn persoonlijk belang te zijn aangegaan." Beter en duidelijker steun, dan mij hier verleend wordt, ware bezwaarlijk te vinden.

Maar ook jongeren scharen zich aan den kant der door door mij verdedigde meening, omtrent deze verzekering. Mr. Bicker Caarten 3) schrijft in zijn proefschrift, na te hebben betoogd, dat de art. 264 en 265 W. v. K. tot zwarigheden aanleiding kunnen geven, „de moeilijkheden, die hieruit kunnen ontstaan, zijn weggevallen, nadat men,

---

1) O. c. bl. 33.

2) O. c. bl. 92.

3) G. Bicker Caarten: De assurantie in quovis, Diss. Utrecht, 1886, bl. 73.

door eene bepaalde clausule in de polis op te nemen, hierin van de wet is afgeweken. Al onze beurspolissen bevatten namelijk de woorden: Wij ondergeschrevenen verzekeren aan u, N. N., of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan. Daar onze wet echter wil, dat men zal vermelden, of de verzekering is voor eigen rekening, dan wel voor die van een ander, verklaart Mr. Kist deze clausule in dezer voege, dat hierdoor de overeenkomst uitdrukt, hetgeen volgens art. 263 W. v. K. van rechtswege plaats heeft. Deze verklaring wijkt echter af van de opvatting, die men in de polissen aan genoemde woorden heeft willen toekennen, blijkens hetgeen men op 't slot van het formulier van onze beurspolissen vindt: „Zijnde verder deze verzekering aangegaan onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat art. 267, alsmede art. 662 van het Wetboek van Koophandel, het laatste art. voor zoover de opgaaf van den naam van den origineelen verzekerde betreft, niet door ons kan worden ingeroepen." Schrijver wil zich niet uitlaten over het al of niet geoorloofde, op deze wijze van de wet af te wijken. In het door mij aangenomen stelsel, dat deze verzekering eene wijze van verzekering is, staande naast de door de wet genoemde vormen, past eene dergelijke afwijking zeer goed. Slechts wanneer de verzekering voor rekening van wien het aangaat zou moeten vallen onder de bepalingen, voor verzekering voor rekening van een derde gegeven, zou de afwijking van de wet ongeoorloofd genoemd kunnen worden, nu dat niet zoo is, kan dit niet.

Nog eene vraag doet zich voor. Het zal kunnen ge-

beuren, dat de eigenlijke verzekerde geen genoegen neemt met de voor hem aangegane verzekering. Dit kan natuurlijk alleen voorkomen, wanneer blijkt, dat de verzekering voor rekening van wien het aangaat, voor vreemde rekening is genomen. Is hij dan verplicht die verzekering te erkennen? In Engeland is beslist, dat vóór dat de ramp plaats gehad heeft, de verzekering geratihabeerd moet zijn. Daar is veel voor te zeggen. Maar men moet dan ook aannemen, dat die ratihabitio stilzwijgend geschiedt, wanneer de eigenlijke verzekerde geen aanmerking maakt op het door den verzekeringnemer gesloten contract.

Men zal mij tegenwerpen, dat daardoor mogelijk wordt, dat iemand, die zijne goederen zelf reeds verzekerd heeft, bij schade ook nog de vergoeding daarvan zou kunnen eischen, uit het door een ander gesloten contract. Voor de onjuistheid daarvan, behoef ik slechts te verwijzen naar art. 280 W. v. K., dat de dubbele verzekering verbiedt. Noodig zal de ratihabitio kunnen zijn, om te maken, dat de verzekeringnemer de overeenkomst niet weder opheft. Maar gewoonlijk zullen die bezwaren zich niet voordoen, daar bij den overgang der goederen wel altijd zal worden vermeld, of ze verzekerd zijn, ja dan neen. Intusschen wordt de ratihabitio door verschillende schrijvers altijd noodig geacht, o. a. door Cauvet 1).

Resumeerende, kom ik tot de conclusie, dat de verzekering voor rekening van wien het aangaat, volgens

---

1) O. c. dl. I, N°. 45. Cf. verder de bij Levillain, O. c. bl. 178, aangehaalde schrijvers.

ons recht, geoorloofd is; dat ze niet is eene verzekering voor een genoemden derde, noch door een commissionnair gesloten behoeft te zijn, maar dat het voldoende is, dat hij, die de uitkeering vordert, na geleden schade aan het verzekerde voorwerp, zijn belang, op het oogenblik, dat het schadetoebrengende feit plaats greep, bewijst; dat ze is een vrije vorm van verzekering, naast de in de wet genoemde vormen.

De praktijk moge als bezwaar aanvoeren, dat de verzekeraar moet weten, wie de verzekerde is, ik kan het gewicht van dat bezwaar niet beoordeelen. Maar juridisch maakt het voor den verzekeraar niet uit, aan wien hij de schadevergoeding uitbetaalt. De premies ontvangt hij van den verzekeringnemer, dien hij kent; de schadevergoeding keert hij uit aan hem, die bewijst, dat de verzekering voor hem genomen is en die zijn belang bewijst. Wanneer dat bezwaar grooter is, dan het gemak aan de invoeging der clausule verbonden, dan moet de verzekeraar geen verzekering „voor rekening van wien het aangaat" sluiten; daarin is hij natuurlijk geheel vrij.

HOOFDSTUK II.

POLISSEN AAN ORDER OF TOONDER.

Na de uitweiding in het voorafgaande over de verzekering voor rekening van wien het aangaat, kom ik thans tot de behandeling van mijn eigenlijk onderwerp, om eerst na de bespreking van verschillende vragen, die zich bij polissen aan order of toonder voordoen, te wijzen op het verband, waarin het eerste hoofdstuk tot het hier te behandelen verschijnsel in den handel, staat.

Allereerst doet zich de vraag voor, wat is eene polis? 1) Het antwoord geeft art. 255 W. v. K.: het is eene schriftelijke akte, waarbij eene verzekering wordt aangegaan. De woorden van dit art.: „moet schriftelijk worden aangegaan bij eene akte", zouden kunnen doen denken, dat het aangaan der overeenkomst van verzekering alleen bij een schriftelijk stuk kan geschieden. Uit dien waan helpt ons art. 257. De overeenkomst bestaat en de wederzijdsche rechten en verplichtingen van verzekeraar en verzekerde nemen een aanvang, vóór dat de polis is onderteekend. Wel is, volgens art. 257, de verzekeraar verplicht

1) Het woord polis zou volgens Mr. Faber: o. c. bl. 35, afkomstig zijn van het Latijnsche pollicitatio = belofte. Zeker is het hetzelfde woord, als het Italiaansche polizza, dat brief beteekent. Het komt daar ook voor als polizza di lotto = loterijbriefje, polizza di carico = cognossement.

dat schriftelijk stuk binnen bepaalden tijd te teekenen en uit te leveren aan den verzekerde, en wordt die tijd op 8 dagen bepaald, als de verzekering door een makelaar is gesloten, maar nooit hangt het ontstaan der overeenkomst af van het bestaan van de polis. Ze is geen oorkonde solemnitatis causa, ze dient om de afgesloten overeenkomst te constateeren. Er zijn dan ook zeer goed overeenkomsten van verzekering mogelijk, zonder dat eene polis wordt afgegeven. Dat zal zich voordoen, als iemand eene verzekering neemt, door lid te worden van eene onderlinge verzekeringmaatschappij. De overeenkomst zou kunnen blijken uit de onderteekening der Statuten door den verzekerde. Gewoonlijk geeft de maatschappij een stuk af aan den verzekerde, dat den naam draagt van Akte van Aandeel, of iets dergelijks. Niets belet ook de administratie der onderlinge verzekeringmaatschappij om den verzekerde het bewijs zijner inschrijving in den vorm eener polis uit te reiken.

De polis nu kan zijn op naam van een bepaald persoon, voor rekening van een genoemde, op naam van een bepaald persoon, voor rekening van een ongenoemde, op naam van een bepaald persoon, voor rekening van wien het aangaat, op naam van een bepaald persoon of diens order of toonder en zelfs eenvoudig aan toonder. Om tot een goed begrip te komen van wat wij te verstaan hebben onder polissen aan order of toonder, moeten wij ze, aan de hand van Mr. Molengraaff 1) onderscheiden in twee groepen:

---

1) Leiddraad, bl. 351.

1°. polissen met aanduiding van den verzekerde door de order-clausule of als toonder,

2°. polissen met de betalingsclausule aan order of toonder.

I.

Polissen met aanduiding van den verzekerde door de order-clausule of als toonder, in deze afdeeling kortweg polissen aan order of toonder genaamd, zijn de bewijsstukken van eene verzekering, waarbij de order van den oorspronkelijken verzekerde of de toonder van de polis wordt beschouwd als de verzekerde persoon, waaruit volgt, dat die persoon gerechtigd is, om bij eventueele schade aan het verzekerde voorwerp overkomen, de verzekerde som te eischen van den verzekeraar en daartoe op eigen naam in rechten op te treden.

In Duitschland komt deze vorm reeds lang voor. In de Hamburger Assecuranz-Ordnung van 1731 werd tenminste de toonder-clausule uitdrukkelijk toegelaten.

Evenzoo in de reeds op bl. 3 aangehaalde § van het Preussisches Landrecht van 1794.

Het Zürcherische Gesetzbuch, § 1720, laat de polis aan toonder slechts bij uitzondering toe en dan nog slechts voor kleine verzekeringen.

Heeft Frankrijks wetgever tot nu toe over de vraag in quaestie gezwegen, Frankrijks schrijvers zijn echter op dit punt zeer vruchtbaar geweest, gelijk later zal blijken.

Onze wet zwijgt over de polis aan toonder. Wat dat zwijgen beteekent, moeten we natuurlijk uit de geschiedenis

der wetgeving afleiden. Het ontwerp van een Wetboek van Koophandel van 1809, hield in, het voorschrift van art. 490, dat luidt: „Geene polis van assurantie mag gesteld worden *ten behoeve toonder*, op poene van nulliteit; zij kan insgelijks door geen endossement overgedragen worden." In het ontwerp van 1822 is deze bepaling eenigszins gewijzigd. Art. 17, Art. 9 van het 2e boek, zegt: „De polissen drukken uit: de benaming van dengene, die de assurantie laat doen, en mogen *niet aan toonder* gesteld worden."

Het verbod van overdracht van de polis door endossement is vervallen. Nagenoeg gelijkluidend daarmee is art. 15, tit. 9 van het 2e boek van het ontwerp van 1825. Toen eindelijk de codificatie tot stand was gekomen, in het wetboek van 1830, hield nog art. 482 1° datzelfde verbod in. Dat wetboek is nooit in werking getreden. De herziening in 1835 gaf gelegenheid tot het vragen van veranderingen en die gelegenheid werd aangegrepen door de Kamer van Koophandel te Rotterdam. Dit college drong zeer nadrukkelijk aan op de intrekking van het verbod van het stellen der verzekering aan toonder. Het beriep zich daarbij op de bovengenoemde Hamburger Assecuranz-Ordnung en op de vroegere keuren van zijne eigene stad en die van Amsterdam, die nooit een dergelijk verbod behelsd hadden. De wetgever van 1838 heeft een gewillig oor verleend aan de ingebrachte bezwaren, en heeft zich niet laten afschrikken door de argumenten, die, bij de behandeling van het ontwerp van 1825, door den heer Sypkens, den 9den Maart 1826, voor het behoud der bepaling waren aan-

gevoerd 1). Deze had toen gezegd: „Andere beperkingen en bijvoegselen (van het Fransche recht) zijn geoordeeld nuttig en doelmatig te zijn. Onder de laatste behoort het verbod, dat bij de benaming van dengene, die de verzekering doen laat, niet gesteld kan worden: of aan toonder. Zonder belang bij het gevaar der verzekerde zaak, wordt deze overeenkomst uitgesloten. De naam van den belanghebbende moest alzoo gekend worden; maar de toonder is uitgesloten, tot voorkoming van een verderfelijk spel, tegen de wezenlijke bedoeling der assurantie." Deze woorden zijn niet bestand geweest tegen den aandrang van de Rotterdamsche Kamer van Koophandel, ten minste in onze wet is geen spoor van het verbod meer te vinden, evenmin in den algemeenen titel van verzekering en den daarop volgenden, over brand-, landbouw- en levensverzekering, als in den 9den en 10den titel bk. II, die de zeeverzekering en de binnenvaartverzekering behandelen.

Maar nu is men het nog niet eens over het gevolg van het niet voorkomen van dit verbod in de wet. Holtius is van oordeel 2), dat de verzekering aan toonder niet geoorloofd is, omdat men niet van gedachten veranderd was sedert 1830, daar toch in art. 256, 2°. duidelijk te lezen staat, dat de polis moet inhouden den naam van dengene, die de verzekering voor eigen rekening of voor rekening van een derde sluit. Dat zou dan in 1838 voldoende geacht zijn, om polissen aan toonder uit te sluiten.

Mij dunkt, dat veel meer voor de hand liggend deze

1) Cf. Voorduin, O. c., dl. IX, bl. 192.
2) O. c. bl. 25.

redeneering is: Op uitdrukkelijk verlangen heeft de wet het verbod om de polis aan toonder te stellen, weggelaten, zij heeft dus het stellen van de polis in dien vorm willen wettigen. Had men dat niet gewild, dan had men, waar een beroep gedaan was op oud-Hollandsche keuren en buitenlandsche wetgevingen, toch zeker allen twijfel willen vermijden en het verbod van het Wetboek van 1830 behouden. In die meening word ik gesteund door Cosman 1), die in zijn proefschrift terloops de assurantiepolis aan toonder behandelt.

Volgens de geschiedenis acht ik dus de polis aan toonder geoorloofd. Nu blijft nog de vraag, of er geene wetsbepalingen zijn, die indirect een dergelijken vorm van polis verbieden? Door Holtius is een beroep gedaan op art. 256, 2°. M. i. is dat niet onwederlegbaar. Art. 258 W. v. K. toch onderscheidt, bij de overeenkomst van verzekering, voorschriften, die de wet op straffe van nietigheid voorgeschreven heeft, en zoodanige, waarbij het aan partijen vrijstaat daarvan af te wijken. De bepalingen onder de verschillende nummers van art. 256 gegeven, zijn onder beide soorten te brengen, al staat er ook in den aanhef van het art.: Alle polissen *moeten* uitdrukken, enz.

Ook het noemen van den naam van dengene, die de verzekering voor eigen rekening of voor die van een derde sluit, is een voorschrift, waaraan men zich te houden heeft, tenzij partijen er uitdrukkelijk aan gerenuntieerd hebben. Dat is geschied, wanneer de verzekering aan toonder gesteld is.

1) C. A. Cosman: De verbindtenissen jegens Toonder, Diss. Utrecht, 1863, bl. 210.

Die meening is lang niet algemeen aangenomen. Mr. Kist 1) is wel van oordeel, dat, hoewel er staat, dat de polis den inhoud, dien art. 256 voorschrijft, hebben moet, de wetgever geen absolute nietigheid gewild heeft; maar later 2) beschouwt hij het voorschrift sub 2°. juist als een essentiale der overeenkomst. Evenwel gaat schrijver voort: „Daaruit volgt niet, dat eene polis niet kan gesteld worden aan toonder, hetzij in den minder volkomen vorm van papier aan toonder, aan een bepaald persoon of toonder, hetzij in den meer volkomen vorm van papier aan toonder alleen Hij, die de verzekering sluit, doet dan zijn naam in de polis vermelden en geeft op, dat hij die verzekering heeft gesloten *ten behoeve van toonder der polis*, of van zichzelven en toonder, en geeft daardoor te kennen, dat hij, oorspronkelijk voor zichzelven de verzekering sluitende, de bevoegdheid om de regten en verplichtingen, uit de overeenkomst spruitende, door overgave van het papier aan anderen over te dragen, aan zich voorbehoudt. De wet heeft het verbod om de polis aan toonder te stellen ingetrokken, en daardoor te kennen gegeven, dat die vorm der polis niet met den aard der assurantie strijdt." Deze uitspraak van den geleerden jurist, komt mij voor eenigszins onduidelijk te zijn. Blijkbaar is zijne bedoeling deze, dat de wet wel verlangt, dat de naam van den verzekeringnemer in de polis wordt vermeld, maar dat aan dezen de macht kan worden gegeven zijne rechten over te dragen aan een

---

1) O. c. bl. 61.
2) bl. 69.

den verzekeraar onbekend persoon, die als toonder der polis de vergoeding der geleden schade kan eischen. M. a. w. de polis mag behelzen de woorden „aan den heer A. of toonder." Verder mag men niet gaan. Het onderscheid van die polis en de polis eenvoudig aan toonder nu is bloot formeel, want ook in het laatste geval is de verzekeringnemer aan den verzekeraar bekend. Wij zullen later zien, hoe Mr. Kist zich daardoor nog meer verwikkelingen schept, daar hij de verzekering van een bepaald persoon voor rekening van wien het aangaat niet erkent en wel de verzekering aan A. of toonder. Maar bovendien is hij weinig vasthoudend aan den regel, dien hij stelt, waar hij beweert, dat hij ook „den meer volkomen vorm van papier aan toonder alleen" (z.b.), als geldig erkent. Hoe dit te rijmen, met hetgeen daarop volgt, is mij niet duidelijk.

Dezelfde argumenten, die Holtius aanvoert, hebben Mr. Faber 1) en Mr. de Pinto 2) gebruikt, om de geldigheid der toonder-clausule in de polis te bestrijden. Een nieuw argument vinden we bij Schokker 3). Hij geeft toe, dat het nalaten der voorschriften van art. 256 geene nietigheid met zich brengt. Maar de overeenkomst van verzekering, zoo zegt hij, wordt gesloten tusschen twee bepaalde personen, den verzekeraar en den verzekerde. Die twee personen moeten evengoed bepaald zijn, als in eene koopakte, en evenmin als men dat stuk aan toonder kan stellen, kan men dat doen met de polis. Maar waarom

1) O. c. bl. 36.
2) O. c. § 207.
3) O. c. bl. 71.

kan eene koopakte niet aan toonder gesteld worden? Zij levert het bewijs van de overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt, om eene zaak te leveren, de andere, om den daarvoor bedongen prijs te betalen. Wat verhindert, dat die andere partij door eene toonder-clausule worde aangewezen in de akte? Hoe dikwijls komt het niet voor, dat goederen verkocht worden, waarvan de levering een geruimen tijd later zal plaats hebben, dat er dus gelegenheid te over is, om ze weer te verkoopen aan een derde. Is dan de koopakte op naam, dan zal de volgende kooper den eersten kooper tot levering aanspreken en deze kan den verkooper in vrijwaring oproepen. Is de koopakte aan toonder, dan zal de volgende kooper direct den oorspronkelijken verkooper kunnen aanspreken. Het zal bovendien den verkooper in theorie volkomen onverschillig zijn, aan wien hij de goederen levert, mits ze maar betaald worden. Evenzoo de verzekeraar: hij is verplicht de schade te vergoeden; het moet hem in theorie evenzoo onverschillig zijn, aan wien hij de uitkeering doet, als de premie hem maar betaald is door dengene, met wien hij gehandeld heeft. Daarmee is dit argument ook uit den weggeruimd.

Een medevoorstander van de geldigheid der verzekering aan toonder, vind ik in Mr. Diephuis 1), die zeer kort de argumenten, uit de geschiedenis en uit het niet op straffe van nietigheid voorgeschreven art. 256, aanvoert. Datzelfde las ik bij Mr. Vernède, waar hij dit art. bespreekt.

---

1) O. c. bl. 40.

De aanduiding van den verzekerde door middel van de toonder-clausule, is dus geoorloofd. Is het ook zoo gesteld met de polis aan order? Hiertegen bestaat niet het bezwaar, dat ze zou strijden met art. 256 2°. De naam van dengene, die de verzekering sluit, komt in de polis aan order altijd voor. Bij papier aan order, kent men niet de onderscheiding van volkomen of onvolkomen orderpapieren. Het altijd is onvolkomen, d. w. z. dat de verzekeringspolis b.v. altijd op deze wijze zal geformuleerd zijn: Wij ondergeschrevenen verzekeren aan den heer A. of order, enz. Of die heer A. de polis endosseert of niet, dat ligt geheel in zijne macht. En nu zouden we weer stuiten op art. 264, 265 en 267 W. v. K. In het geval de polis overgaat in andere handen, zou de verzekeraar den volgenden verkrijger kunnen tegenwerpen, dat niet vermeld is, of die verzekering op last van een derde, of buiten diens weten genomen is, evenmin als er uitdrukkelijk instaat, of de verzekering voor rekening van een derde is. Gelukkig kan ik mij bepalen tot eene verwijzing naar het eerste hoofdstuk, waar ik betoogde, dat art. 264 niet limitatief is. De verzekering met aanduiding van den verzekerde door de order-clausule, valt buiten de in die art. besproken verzekering voor rekening van een derde, hunne toepasselijkheid is dus uitgesloten.

De wetgever heeft deze wijze van verzekering, of dezen vorm van de polis, niet willen uitsluiten. Dat blijkt uit de beraadslagingen, bij de samenstelling van dezen titel gevoerd. Toen eene der afdeelingen van de Tweede Kamer het voorstel deed, om polissen aan order in de wet op te

nemen, antwoordde de regeering 1): „dat men dit niet behoefde te bepalen, omdat bij art. 30 (van het ontwerp 1825, art. 263 W. v. K.) was voorzien, dat in geval van verkoop, de verzekering, zelfs zonder overgaaf der polis, ten behoeve van den kooper overgaat."

Deze verklaring der regeering wordt door de Nederlandsche schrijvers voldoende geacht, om de polis aan order als geldig te erkennen 2). Op de redeneering, dat door art. 263 voor alle gevallen, in het ontbreken van een uitdrukkelijke toelating der polis aan order, wordt voorzien, hoop ik later nog terug te komen.

Over de genoemde bezwaren uit art. 264 sqq. laat men zich niet uit. Dat is ook niet noodig, bij een beroep op art. 263. Dat laatste art. past eigenlijk in 't geheel niet bij de daaraanvolgende. Deze dienen om den verzekeraar te waarborgen, dat hij zal weten, wie de persoon is, die verzekerd is, de verzekeringnemer zelf, of een derde. Door de bepaling van art. 263, is dat in vele gevallen onmogelijk geworden, want als de verzekerde de goederen, waarvoor de verzekering is genomen, overdraagt, dan behoeft hij dat aan den verzekeraar niet mede te deelen, terwijl dan toch een derde de verzekerde geworden is. Er is dus wel iets voor te zeggen, dat door art. 263 als grondslag van de geldigheid der polis aan order te nemen, men met de art. 264 sqq. niets meer te maken heeft.

Men had zich ook er op kunnen beroepen, om de onge-

---

1) Voorduin: o. c. bl. 191.

2) Kist, o. c. bl. 69; Diephuis, o. c bl. 41; Asser c. s., o. c. ad art. 256; Faber, o. c. bl. 36.

oorloofdheid der polis aan order te bewijzen, dat onze wet uitdrukkelijk opnoemt, welke papieren aan order gesteld kunnen worden. Dat is gedaan voor den wissel, in art. 100, voor de promesse, in art. 208, voor de assignatie, in art. 210, voor het cognossement, in art. 508, voor den bodemerijbrief, in art. 573 van het W. v. K. Maar ook dit ware geen argument. Er zijn vele algemeen als geldig erkende papieren aan order in die opsomming niet genoemd. Ik zou zelfs meenen, dat alle verbintenissen aan order 1) en ook aan toonder mogen luiden. Dat is zeer betwist, maar in eene bespreking dezer quaestie zal ik mij niet begeven, daar ze mij buiten mijn onderwerp zou voeren. In elk geval, acht ik het geen bezwaar, dat de polis aan order niet met zooveel woorden in de wet genoemd is.

Dit alles neemt het wenschelijke van eene wettelijke erkenning niet weg. Daarom dunkt mij het A. D. H. G., ten dezen opzichte, beter dan het W. v. K. In art. 896 en 302 A. D. H. G. wordt gezegd, dat de polis van zeeassurantie endossable is, wanneer ze aan order is gesteld. Men mag aannemen, dat die regel voor alle mogelijke polissen geldt.

Maar daar tegen komt Lewis 2) op. Het aan order stellen is in art. 302 en 896 alleen toe gelaten voor zeepolissen; andere polissen moeten altijd door cessie overgedragen worden. Die redeneering is onjuist. Het

---

1) Cf. de uitgebreide beschouwing over deze vraag, bij G. Kirberger: Eenige vragen betreffende het Endossement en de Order-clausule. Diss., Utrecht, 1893, Hoofdst. IV.

2) Dr. W. Lewis: Lehrbuch des Versicherungsrechts, bl. 172.

H. G. geeft alleen regels voor de zeeverzekering; natuurlijk spreekt het dus niet over polissen van andere verzekeringen. Evengoed als overal elders zijn allerlei land_verzekeringen in Duitschland bekend, en waar nu speciale bepalingen daarover ontbreken, moeten ze geacht worden zooveel mogelijk geregeerd te worden, door den elfden titel van het 5° boek. Aangezien eene polis van eene of andere land-verzekering niet in aard verschilt met die van zeeverzekering, is er ook geen reden, om de bepaling van art. 302 en 896, niet bij analogie uit te breiden tot alle polissen van verzekering.

Van eene polis aan toonder, wil, zelfs voor zeeverzekering, Lewis niets weten, en dat schijnt wel eene algemeene Duitsche opvatting te zijn. Het H. G. spreekt er niet over, het Zürcherische Gesetzbuch is iets toegevender, en laat ze bij uitzondering toe. Voigt 1) acht zich door de wet verplicht, om de polis aan order als geoorloofd te beschouwen, maar het stellen van de polis aan toonder verwerpt hij.

Die beschouwing van de Duitsche wet lijkt mij onjuist. Waar het A. D. H. G. de polis aan order toelaat, die aan toonder niet verbiedt, en zelfs de bepaling mist, die bij ons, in art. 256, 2°. uitgedrukt, als zulk een groot bezwaar genoemd wordt, daar is het m. i. niet vol te houden, dat de wet zich tegen het gebruik, om dat stuk aan order of toonder te stellen, zou verzetten.

De Code de Commerce behandelt ook alleen de zeever-

---

1) Dr. F. Voigt, das Deutsche Seeversicherungsrecht, bl. 69.

zekering en geeft in art. 332 eenige vereischten voor de geldigheid van de polis, zonder echter te spreken over de mogelijkheid van de aanduiding van den verzekerde door middel van de order-clausule of als toonder. In Frankrijk zien we echter het tegengestelde van wat in Duitschland geschiedt. Hier eene aanwijzing in de wet en toch, zooveel mogelijk, verwerping van de clausule door vele schrijvers, ginds geen sprake van eenige vermelding in den C. d. C. en daarentegen algemeen, door de geleerden, de geldigheid van het aan order of aan toonder stellen der polis aangenomen.

Lyon-Caen et Renault 1) zijn voorstanders dezer meening, omdat de order- en de toonder-clausule, volgens hen, bij elke schuldverbintenis kan voorkomen. Schrijvers erkennen, dat de wet dat niet uitdrukkelijk toelaat, maar zien daarin geen bezwaar, evenmin als in het feit, dat voor het cognossement en voor den bodemerijbrief, art. 281 en 313 C. d. C., het gebruik dier clausules wel toegelaten is. Dat enkele papieren genoemd zijn, is nog geen reden, om te verklaren, dat andere papieren niet voor het aan order of aan toonder stellen vatbaar zijn.

Men kan ook te ver gaan. Een voorbeeld daarvan levert Droz 2): „La police peut être soit à ordre, soit au porteur, soit tout à la fois à ordre et au porteur." Dat laatste kan onmogelijk juist zijn. Een stuk is of aan order gesteld, of aan toonder. In het eerste geval gaat het over door

---

1) Ch. Lyon-Caen et L. Renault: Précis de droit commercial, dl. II, N°. 2126.

2) A. Droz: Traité des Assurances Maritimes, No. 45.

endossement en overgaaf, in het tweede geval door overgaaf van hand tot hand. Nu zal een stuk, dat aan order is, ook wel door eenvoudige overgaaf van hand tot hand overgedragen kunnen worden; dat zal b.v. voorkomen, als op de polis een blanco-endossement staat. Maar het blijft eene polis aan order, en wordt daardoor niet eene polis aan toonder. Het aan toonder stellen van eene polis, die reeds de clausule: „aan den heer A. of order" bevat, schijnt mij ongerijmd toe.

Wat is nu *het rechtskarakter* van de polis, waarin de verzekerde is aangeduid door de order-clausule of als toonder? Eene polis houdt in eene overeenkomst van verzekering. Deze overeenkomst legt den verzekeraar de verplichting op, om den verzekerde de schade te vergoeden, die door eene onzekere, toevallige gebeurtenis, den laatste getroffen heeft; het stuk houdt dus in eene schadevergoedingsbelofte. Hoe de polis ook gesteld is, hetzij dat de verzekerde met name is aangewezen, hetzij dit niet het geval is, altijd blijft het stuk inhouden eene schadevergoedingsbelofte, zoodat de verzekeraar alleen verplicht kan zijn tot betaling, tegenover hem, die schade geleden heeft. Die inhoud van de polis blijft dezelfde, ook als ze aan order of aan toonder gesteld is. Dan is het stuk bestemd om te circuleeren, maar omdat het eene schadevergoedingsbelofte inhoudt, is de kring van personen tusschen wie het circuleeren kan, beperkt door de voorwaarde, dat zij schade moeten kunnen lijden, d. w. z. dat zij belang moeten hebben bij het in de polis verzekerde voorwerp. Uit eene polis aan order kan alleen zijne rechten als ver-

zekerde doen gelden, degene, die door middel van een endossement gelegitimeerd is als houder van het stuk, maar hij moet tevens de houder zijn van het verzekerde belang. Bij eene toonder-polis kan alleen als verzekerde optreden, degene, die door het in handen hebben van de polis, als houder gelegitimeerd is, maar ook hij moet bovendien houder zijn van het verzekerde belang.

Is nu dat vereischte, dat de verzekerde, die zijne rechten uit de polis tegenover den verzekeraar wil doen gelden, schade moet geleden hebben, — een vereischte, dat den kring der personen tusschen wie de polis aan order of aan toonder kan circuleeren, zooveel kleiner maakt, dan het geval is bij een wissel of bij een bankbiljet — een bezwaar, om aan de order- of toonder-clausule op de polis, dezelfde beteekenis toe te kennen, als aan diezelfde clausule op eene promesse aan order of op eene obligatie aan toonder? M. a. w. staat de polis aan order of toonder gelijk, met wat men gewoonlijk noemt papieren aan order of toonder; is dit stuk een order- of toonderpapier? Deze vraag moet bevestigend beantwoord worden, als men kan aantoonen, dat de algemeene regels, die voor papieren aan order en toonder gesteld kunnen worden, op de polis aan order of toonder toepasselijk zijn, ontkennend, in het tegenovergestelde geval.

De papieren aan order en toonder zijn ontstaan, ter voldoening aan eene behoefte van het verkeer, om den overgang van de verbinteris, daarin uitgedrukt, gemakkelijk te maken. Daarvoor hebben zich eenige algemeene regels ontwikkeld

1°. De verbintenis ontstaat door het feit, dat de eigen-

dom van het papier te goeder trouw verkregen wordt. Met den eigendom van het papier, verkrijgt degene, die eigenaar werd van het stuk, tegelijk het daarin uitgedrukte recht tegenover den vervaardiger.

2°. De overgang van het recht uit het papier is geregeld door de bepaling van art. 2014 B. W., dat den regel: „bezit geldt als volkomen titel," ook uitstrekt over inschulden aan toonder. Uit art. 135 al. 2 W. v. K. laat zich de toepassing van dien regel op orderpapieren afleiden.

3°. De debiteur kan den volgenden verkrijger te goeder trouw niet tegenwerpen de excepties, gegrond op zijne rechtsbetrekking tot dengene, die van hem het stuk kreeg, in 't algemeen tot een vroegeren schuldeischer.

Zijn deze regels toepasselijk op de polis aan order of aan toonder, dan is daarmede aangetoond, dat zulk een stuk, onder de papieren aan order of toonder gerekend mag worden.

Tallooze theorieën zijn verkondigd, om te verklaren, wat bij papieren aan order of toonder het rechtscheppende feit voor de verbintenis van den onderteekenaar is. Deze na te gaan en er een oordeel over uit te spreken, zou mij te ver voeren. Ik heb gemeend mij, wat dit punt betreft, te mogen aansluiten bij Molengraaff 1).

Als eene polis aan order of aan toonder te goeder trouw wordt verkregen, wat is dan de beteekenis van „te goeder trouw?" Men houde in 't oog, dat de polis het stuk is,

---

1) O. c.: Belangrijke rechtsvragen bij order- en toonderpapier, cf. bl. 121 sqq.

dat eene overeenkomst van verzekering constateert. Elk, die te goeder trouw eigenaar van de polis wordt, zal dus tegelijk de qualiteit van belanghebbende moeten verkrijgen; hij zal, met de polis, een belang bij de daarin verzekerde goederen, moeten verworven hebben. Anders had hij de polis niet te goeder trouw, als eigenaar, onder zich. B. v. een ontrouwe bediende van de verzekeringmaatschappij heeft, zonder daartoe opdracht ontvangen te hebben, de polis, die aan toonder gesteld is, aan den verzekerde, die belang heeft bij de goederen, in de polis genoemd, aangeboden. Hij heeft de premie ontvangen en zich daarmede uit de voeten gemaakt. Nu is de verkrijger te goeder trouw eigenaar van de polis geworden, want hij heeft de polis gekregen, terwijl hij belang bij het verzekerde voorwerp had. Toch was degene, van wien hij de polis aan toonder verkreeg, niet gerechtigd om hem tot eigenaar van de polis te maken, want hij was niet de verzekeraar, noch door den verzekeraar gemachtigd. Als men slechts er aan denkt, dat de verkrijging niet te goeder trouw kan zijn, zonder dat men een belang bij het verzekerde voorwerp heeft, dan is er geen reden, om den algemeenen regel, voor papieren aan order of aan toonder geldende, dat het rechtscheppende feit gelegen is in de verkrijging van het papier te goeder trouw, niet van toepassing te verklaren op de polis aan order of aan toonder.

II. Hoe het recht van den volgenden houder ontstaat, is door de wet beslist. In den regel zal de eigendom overgaan door eene overeenkomst, maar voor roerende goederen en voor papieren aan toonder, is door de wet, in

art. 2014 B. W., voor papieren aan order in art. 135 al. 2 W. v. K., die regel uitgebreid. Ook als de overdragende partij niet gerechtigd is, om die overeenkomst tot stand te brengen, omdat hij geen eigenaar is van het papier, noch door den eigenaar daartoe gemachtigd, zal toch de verkrijger te goeder trouw eigenaar van het papier worden. Is dat nu toepasselijk op de polis aan order of toonder? In den regel zal deze in andere handen overgaan, door middel van eene overeenkomst. Maar het kan zijn, dat iemand, die niet de verzekerde is, de polis houdt, en dat hij haar aan een ander, die in hem den verzekerde meent te zien, overdraagt. Bv. iemand zendt eene partij goederen, met de daarbij behoorende polis aan toonder, aan zijn agent. Hoewel hij daartoe niet bevoegd is, verkoopt deze de goederen met de polis. Is nu de bovengestelde regel toepasselijk, dat de nieuwe verkrijger als verzekerde kan optreden? Het bezit van de goederen geldt als volkomen titel, hij heeft dus belang bij die goederen; hij kan bovendien eene polis aan toonder vertoonen, waarbij die goederen verzekerd zijn. Hij is dus de verzekerde geworden. Ware dat niet het geval, gold de regel van art. 2014 B. W. niet voor polissen aan order of toonder, dan zou de polis om eene overdracht van de verzekering te bewerkstelligen, gecedeerd moeten worden. Alleen is dat niet noodig, waar eene bepaling als die van art. 263 W. v. K. bestaat, maar deze regel is lang niet algemeen aangenomen.

III. Bij de gewone papieren aan order of toonder, kan de debiteur den volgenden verkrijger te goeder trouw niet de excepties tegenwerpen, die gegrond zijn op zijne

rechtsbetrekking tot den eersten verkrijger, of, in 't algemeen, op zijne verhouding tot een der voorgangers van den tegenwoordigen houder. Die excepties zijn van tweeërlei aard: 1°. excepties in Romeinsch-rechtelijken zin, excepties van dwang, dwaling, bedrog, enz; 2°. excepties, voortspruitende uit de overeenkomst van partijen, bij het sluiten daarvan, hetzij uitdrukkelijk bedongen, hetzij als stilzwijgende voorwaarden of voorbehouden beschouwd. Het vervallen der excepties laat zich verklaren uit de bescherming, die geboden moet worden aan den derde-houder te goeder trouw. Deze kan alleen weten, wat in het papier is uitgedrukt, niet, welke afspraken er, buiten het papier om, gemaakt zijn, of onder welke omstandigheden, het papier in omloop gebracht is. Kon de schuldenaar zich op dergelijke afspraken of omstandigheden beroepen, dan werd de overgang van papieren aan order of toonder onmogelijk. Niemand zou een dergelijk stuk, waarvan hij niet weet, of er een gebrek aan kleeft, dat het waardeloos maakt, willen aannemen.

Er is voor de polis aan order of toonder, reden om op dezelfde wijze te beslissen. Ware het mogelijk, dat de verzekeraar den toonder of order kon tegenwerpen: ik behoef niet te betalen, want ik heb nog eene even groote som te vorderen van den eersten verzekerde, dan zou niemand op die wijze zijne goederen verzekerd willen zien. De afspraken buiten het papier om, de omstandigheden, waaronder het stuk in omloop kwam, kunnen niet aan den order of toonder der polis tegengeworpen worden, omdat het belang van het verkeer dit niet gedoogt. Maar

wat men aan de polis kan zien, excepties uit de polis zelf, deze vervallen niet. Daarvan kan elk, die de polis in handen krijgt, de kracht weten. Daarmee staan gelijk — en dat geldt voor alle order- en toonderpapieren — de bepalingen, die de wet voor de in het papier uitgedrukte overeenkomst geeft. Iedereen wordt geacht de wet te kennen, en elk kan zich van hare bepalingen op de hoogte stellen. Bijv. iemand verzekert zijn huis bij eene naamlooze vennootschap van verzekering, boven het bij de akte van oprichting bepaalde maximum. Als de polis, waarbij deze verzekering gesloten is, aan toonder gesteld is, dan zal, ook tegen den volgenden verkrijger, de verzekeraar de nietigheid van hetgeen boven het maximum verzekerd is, kunnen tegenwerpen. De derde-houder kan uit de wet (art. 53 W. v. K.) weten, dat eene naamlooze vennootschap slechts tot zeker maximum verzekering mag nemen, op eenzelfde risico. Hij had zich dus, voordat hij de polis aannam, op de hoogte moeten stellen van het maximum dier naamlooze vennootschap.

Van de Nederlandsche schrijvers is er een enkele, die over de polis aan order of de polis aan toonder, in verband met order- en toonderpapier, spreekt. Cosman 1) noemt de polis aan toonder geldig als polis, niet als papier aan toonder. Hij acht het onmogelijk, dat eene polis, waarbij naast het bezit van het papier een vereischte is, dat de houder belang hebbe bij het verzekerde voorwerp, een toonderpapier zij. Ware het stuk toonderpapier, dan zou

---

1) O. c. bl. 210.

het vereischte belang bij het verzekerde voorwerp moeten vervallen, dan zou het stuk inhouden eene overeenkomst van spel en weddingschap. De aard van de polis zou dus veranderen, als ze, door haar aan toonder te stellen, behoorde tot de toonderpapieren.

Deze meening kan niet juist zijn. Eene polis constateert eene overeenkomst van verzekering en de inhoud van het stuk kan niet veranderen, door het aan toonder te stellen. Ze kan dan circuleeren, maar juist door haar inhoud, is de kring, waarbinnen de circulatie der polis mogelijk is, beperkt tot de personen, die achtereenvolgens het belang bij het verzekerde voorwerp krijgen. De verzekeraar gaat eene verbintenis aan, om schade te vergoeden, onder voorwaarde, dat de verzekerde belang had bij het verzekerde voorwerp. Hoewel deze voorwaarde voortvloeit uit den inhoud van de polis, zagen we, dat niettemin, als ze aan toonder gesteld is, de algemeene regels voor alle toonderpapieren daarop toepasselijk zijn, en is er dus alle reden, haar als toonderpapier te beschouwen.

Zulk eene voorwaarde komt ook bij andere papieren voor. Niemand ontkent, dat een cognossement, als het aan order gesteld is, een orderpapier is, en toch worden in de tegenwoordige cognossementen allerlei voorwaarden gesteld, b.v. dat de vracht betaald moet zijn, voor dat de goederen uitgeleverd worden.

Dezelfde opvatting wordt blijkbaar door Schokker 1) in zijn proefschrift gehuldigd. Als argument tegen de

---

1) O. c. bl. 71.

geldigheid der polis aan toonder voert hij aan, dat de toonder geen interest te bewijzen zou hebben, alleen de polis te vertoonen om, als er schade aan de daarin omschreven goederen geleden is, de schadevergoeding te ontvangen. Daardoor zou de polis ontaarden in eene „wager policy", gelijk aan die met de clausule: „without further proof of interest", die zeer zeker niet geoorloofd is. Hij vergat, dat men toch altijd te doen heeft met eene verzekering en dat deze nooit geldig kan zijn, zonder dat het belang, dat de verzekerde bij het bestaan of onbeschadigd zijn van het verzekerde voorwerp heeft, bewezen is. In welken vorm de polis ook wordt afgegeven, ook als ze aan order of toonder gesteld is, ze houdt toch altijd in eene overeenkomst van verzekering, waarop de bepalingen van het verzekeringsrecht toepasselijk zijn.

Bij Mr. Wttewaal 1) lezen we, dat polissen aan toonder geen toonderpapieren zijn, want, „volgens art. 250 W. v. K. moet de geassureerde zijn belang bij de goederen bewijzen. De vertooning der polis geeft dus op zichzelve geen recht." Ook deze schrijver heeft zich niet voorgesteld, dat een toonderpapier bestemd kan zijn, om in een beperkten kring van personen te circuleeren. Hij heeft dezelfde redeneering gevolgd als Cosman; diens bestrijding geldt dus ook hier in haar geheel.

Mr. Faber 2) is van oordeel, dat eene polis niet aan toonder gesteld kan worden, omdat de verzekeraar den

---

1) Mr. Wttewaal, Het Toonderpapier, den Haag 1893, bl. 69.
2) O. c. bl. 38.

toonder alleen zou kunnen tegenwerpen de excepties, die het wezen der overeenkomst medebrengt, terwijl excepties uit den persoon van den verzekerde (d. i. van den eersten verzekerde) zouden moeten vervallen. Daardoor zou de verzekeraar benadeeld worden.

Als het wegvallen der excepties belet, de polis aan toonder te stellen, dan moet dat gelden voor alle papieren aan toonder. Bij elk toonderpapier zou de debiteur daardoor benadeeld worden, maar als dat zoo is, dan moet hij geen papier aan toonder uitgeven. Wordt de verzekeraar door eene polis aan toonder te stellen benadeeld, dan zal hij het stuk in dien vorm niet afgeven.

Naast de Nederlandsche literatuur mogen we gebruik maken van de Fransche, omdat de C. d. C., evenals het W. v. K., over polissen, met aanduiding van den verzekerde door de order-clausule of als toonder, zwijgt. Bij Lyon-Caen et Renault 1) lezen we: „Lorsque la police est à ordre, son endossement est soumis aux formes déterminées par les art. 136 à 138 C. d. C., qui s'appliquent en général à tous les titres à ordre", terwijl weinige regels te voren staat, dat de police au porteur van hand tot hand overgaat. Dat de overgang geschiedt op dezelfde wijze, als die van andere papieren aan order of toonder, is reeds een argument, om de polis in dien vorm, met die papieren gelijk te stellen. Of evenwel het noemen van art. 138 C. d. C. hier juist is, betwijfel ik. Evenals in art. 135 W. v. K., geldt volgens Fransch recht het onvolledige

1) O. c. dl. II, No. 2126.

endossement niet als eigendomsovergang, maar slechts als volmacht om den verkrijger tot invordering van den inhoud van het stuk te machtigen. Dat zou, toegepast op de polis aan order, eene volmacht zijn, om de uitkeering der schadevergoeding te vorderen. Wij hebben hier evenwel niet te doen met eene order-clausule tot aanwijzing van dengene, die bevoegd is om de betaling te ontvangen, maar met eene order-clausule, die den persoon van den verzekerde aanduidt. Eene volmacht om als de verzekerde beschouwd te worden, kan ik mij niet denken; een onvolledig endossement is hier dus niet mogelijk. Blijkbaar spruit de aanhaling van art. 138 C. d. C. daaruit voort, dat Lyon-Caen et Renault niet gevoeld hebben het onderscheid tusschen de aanduiding van den verzekerde door eene order-clausule, en het aan order betaalbaar stellen van de polis. Ik meen dus, dat bij de polis aan order geen onvolledig endossement bestaat. Daarom kan ik nog niet meegaan met het gevoelen van Cauvet 1), waar hij zegt, dat het vermelden van den datum of van waarde genoten in het endossement onnoodig is, omdat het doel van het endossement geen ander is, dan om den houder als verzekerde te legitimeeren. „Payez à l'ordre de N." is, volgens hem, voldoende. Neen, de polis aan order of toonder is een papier aan order of toonder, dus zijn de regels omtrent den overgang van die papieren toepasselijk. Uit haren aard is evenwel geen onvolledig endossement mogelijk.

Juist is daarom de meening van Droz 2): „Celui qui

1) O. c. dl. II, No. 444.

2) O. c. dl. I, No. 45.

est régulièrement nanti d'une police [à ordre ou au porteur], ne peut se voir opposer d'autres exceptions du chef des porteurs intermédiaires, ou de l'assuré primitif, que celles, qui dérivent du contrat, telles que par exemple le défaut de sincérité ou d'exactitude dans les énonciations du contrat, ou la non-justification du chargement ou de la perte. En dehors des causes de nullité, qui vicieraient le contrat, aucune exception ni compensation ne peut être opposée au bénéficiaire ou porteur."

Een zeer korte algemeene regel geven Agnel et de Corny 1) in eene noot op de laatste alinea van art. 332 C. d. C.: „la police peut être à ordre, ou au porteur. Dans l'un et l'autre cas, on doit se conformer aux principes généraux qui régissent les valeurs à ordre ou au porteur".

Het Algemeine Deutsche Handelsgesetzbuch spreekt niet alleen in den 11den titel van het 5e boek, handelende over de zeeverzekering, van polissen aan order, maar noemt ze reeds in den eersten titel van het 4e boek, in denabschnitt: Algemeine Bestimmungen der Handelsgeschäfte. Art. 302 toch luidt: Seeassekuranzpolicen [können] durch Indossament übertragen werden, wenn sie an Ordre lauten. In het verzekeringsrecht is het nog eens uitgedrukt in art. 896.

Maar nu is het de vraag, of polissen aan toonder, volgens Duitsch recht, geoorloofd zijn. Mr. Levy 2) deelt ons mede, dat men ook daar de polis aan toonder, als in strijd

---

1) Manuel général des Assurances par E Agnel, revu par M. Ch. de Corny, 1889, cf. bl. 394.

2) Mr. J. A. Levy: Het Algemeen Duitsche Handelswetboek vergeleken met het Wetboek van Koophandel, op art. 788.

met het beginsel, dat het bestaan van interest behoorlijk bewijsbaar moet zijn, niet wilde erkennen. Ook hij vergeet, dat hoe de polis ook ingericht zij, ze toch altijd eene polis van verzekering blijft.

De polis aan order of toonder van het Duitsche recht heeft dezelfde eigenschappen, als het gelijknamige papier ten onzent, het is dus van belang, om ook de meening der Duitsche juristen daarover na te gaan.

Het genoemde art. 302 A. D. H. G. spreekt over endossement van cognossementen, ceelen of bewijzen van opslag en bodemerijbrieven, naast dat van zeepolissen. Nu doet zich de vraag voor, of dat endossement van polissen wel hetzelfde endossement is, of het wel dezelfde kracht heeft, als dat van art. 301 A. D. H. G., waarin de algemeene regel gegeven wordt. Daarover geeft Voigt 1) eene breedvoerige beschouwing, naar aanleiding van het ontwerp van de *Algemeine Versicherungsbedingungen von 1869*, waarin werd voorgesteld polissen aan order en aan toonder niet toe te laten. Dat dit niet geschied is, vindt zijne oorzaak daarin, dat men de „Vertragsfreiheit" niet wilde inkrimpen en dat men niet in strijd met het H. G. wilde komen. Met die vraag behandelt hij eigenlijk de quaestie, of de polis aan order een papier aan order is.

Nu moet Voigt, met de wet in de hand, wel erkennen, dat hij hier te doen heeft met een endossement, zooals dat van wissels en ander orderpapier, wat hij noemt „qualificirtes Indossament." Dat brengt volgens art. 303 A. D. H. G.

---

1) O. c. bl. 69.

mede, dat de debiteur zich alleen kan beroepen op de excepties, die uit de oorkonde zelf voortspruiten of onmiddellijk tegen den eischer (d. i. de geëndosseerde) gelden.

Uitdrukkelijk wordt voor de polis aan order dat beginsel herhaald in art. 904, dat door genoemden schrijver aldus wordt begrepen: „dasz der Versicherer dem Indossatar gegenüber sich nur solcher Einreden bedienen dürfe, welche ihm nach Maaszgabe der Police selbst oder unmittelbar gegen ihn, den Indossatar, zuständen." Dat is dus rechtens in Duitschland en stemt juist overeen met hetgeen ik supra verdedigd heb.

Maar Voigt is het daar niet mede eens; hij noemt dat eene ongewenschte regeling, op de volgende gronden, die ik hoop te kunnen weerleggen. 1°. Art. 301 H. G. spreekt over Anweisungen en Verpflichtungsscheine; eene polis kan echter niet gelden als eene schuldbekentenis, die op zich zelf voldoende is, om betaling te kunnen vorderen. De daarin uitgedrukte som beteekent niets anders, dan het maximum, dat de verrekeraar zal uitkeeren. De uitkeering der schadevergoeding hangt nog af van verschillende omstandigheden, die men niet uit de polis alleen kan afleiden, immers men kan nooit op grond van het houden der polis alleen eene klacht instellen.

2°. Het aan order stellen heeft ten doel het papier verhandelbaar te maken, „Negoziabilität" te verleenen. Maar het recht uit de overeenkomst van verzekering, den verzekerde toekomende, is niet verhandelbaar. Dat recht kan alleen rechtsgeldig overgedragen worden aan hem, die belang bij het verzekerde voorwerp heeft,

3°. Eene voorwaarde voor papieren aan order is, volgens art. 301 H. G., dat de daarin uitgedrukte verplichting niet afhankelijk is van eene tegenpraestatie. Dat vereischte ontbreekt bij de polis aan order; daarbij bestaat wel eene tegenpraestatie van den verzekerde, waardoor hij in contractueele betrekking blijft met den verzekeraar, nl. de verplichting tot voortdurende betrachting van diligentia ten opzichte van het verzekerde voorwerp.

4°. Het is van groot belang voor den verzekeraar, om de polis aan order niet toe te laten. Want volgens de wet zal hij tegen den verzekerde niet kunnen tegenwerpen de excepties, welke uit een oorspronkelijk gebrek van de overeenkomst, of uit eene latere handeling of verzuim van een der vroegere houders is af te leiden. Dus zou hij dengene, die de schadevergoeding eischt, niet kunnen tegenwerpen, dat de verzekeringnemer zich schuldig heeft gemaakt aan verzwijging van eene voor den verzekeraar belangrijke omstandigheid.

De laatste tegenwerping is, volgens Duitsch recht, al dadelijk onjuist. Al. 2 van art. 303 toch zegt uitdrukkelijk, dat alleen kunnen ingeroepen worden door den debiteur de excepties „nach Maaszgabe der Urkunde." Dat beteekent voor dit geval, naar den maatstaf der polis. De polis constateert eene overeenkomst van verzekering, wanneer we dus iets moeten beoordeelen naar den maatstaf van de polis, dan moeten we dat beoordeelen naar den maatstaf van de overeenkomst van verzekering. Nu maakt Voigt de fout, dat hij niet onderscheidt de excepties, voortspruitende uit de polis, en de excepties, die daar-

buiten vallen. Voor de eerste soort van excepties, we zagen het reeds vroeger, is zijne redeneering juist, maar de laatste soort geldt alleen tegen dengene, tegen wiens persoon ze gericht zijn, maar zij gaan nooit op een volgenden verkrijger over. Dat weet de verzekeraar, als hij eene polis aan order afgeeft; lijkt hem dat bezwaar te groot, welnu, hij is niet verplicht, de polis aan order te stellen. Dat deze redeneering voor de Duitsche wet juist is, blijkt uit hetgeen Mr. Levy zegt 1) over de quaestie der excepties. Men kan, volgens hem, als uitgesloten van den regel, dat de houder zich de exceptiën, die den oorspronkelijken verzekerde te gemoet gevoerd kunnen worden, moet laten welgevallen, beschouwen „zoodanige exceptiën, als welke niet samenhangen met de gesloten assurantie, maar tot den persoon des verzekerden betrekkelijk zijn."

Was Voigt's laatste bezwaar, een bezwaar voor de praktijk, de tegenwerpingen onder 1°, 2° en 3° gelden alleen jure constituendo. Hij zegt onder 1°, dat de polis alleen niet voldoende is, om eene vordering in te stellen tot vergoeding der geleden schade tegen den verzekeraar. Dat zou een vereischte zijn voor alle papieren aan order. Zou dan het overleggen van eene schuldbekentenis aan order, door den laatst geëndosseerde, voldoende zijn, om daaruit te ageeren tot verkrijging der geldsom? Ik geloof het niet. Neen, daar hangt het er van af, of de termijn voor de betaling gesteld, verstreken is, bij de polis hangt het er van af, of er schade geleden is.

---

1) O. c. op art. 896.

Dat het een bezwaar zou zijn, dat de polis alleen kan worden overgedragen aan hem, die het belang bij het verzekerde voorwerp verkregen heeft, dat de polis dus niet afzonderlijk verhandelbaar is, gaat ook niet op. Talons bv. zijn ook niet bestemd om alleen verhandeld te worden. Deze gaan met het stuk, waarbij ze behooren over. Zoo is ook de bedoeling om de polis aan order of aan toonder verhandelbaar te maken, beperkt door het vereischte van het mede overgaan van het belang.

En de tegenwerping onder 3° genoemd! De verplichting om zorg te dragen voor de verzekerde zaak, is geen „Gegenleistung", waarvan in art. 301 H. G. sprake is. Het is veeleer eene herinnering van den wetgever, dat de verzekerde, omdat hij in geval van schade, aan de goederen overkomen, gevrijwaard is, nu niet vrij is van de verplichting van elk goed huisvader, om voor zijne zaken zorg te dragen. Bovendien is het een essentiale van de overeenkomst van verzekering, dat de verzekeraar op zich neemt schade uit eene *toevallige* gebeurtenis te vergoeden, waartoe dus de verzekerde niet indirect, door verzuimen, mag medegewerkt hebben.

Het nieuwste, wat op het gebied van verzekering in Duitschland is uitgekomen, het werk van Ehrenberg 1), houdt ook eenige opmerkingen in over mijn onderwerp. Polissen aan order en aan toonder, zegt hij, kunnen nooit als betaalmiddel dienst doen, ze zijn niet bestemd voor

---

1) Dr. Victor Ehrenberg. Das Versicherungsrecht (1893), dl. I. bl. 472.

circulatie, want de schuldvordering hangt af van onzekere omstandigheden. Dat is juist; maar moet dan elk papier aan order of toonder als betaalmiddel dienen? Bovendien zijn polissen aan order of toonder wel bestemd tot circulatie, alleen is de kring van personen, waarin het stuk circuleert, beperkt door het in den inhoud van het papier uitgedrukte vereischte, dat den toonder slechts recht geeft, indien hij belanghebbende is bij het verzekerde voorwerp.

Uit hetgeen verder volgt, blijkt dat Ehrenberg niet gevoeld heeft de onderscheiding tusschen polissen met aanduiding van den verzekerde door de order- of toonderclausule en polissen met de uitbetalingsclausule aan order of toonder. Daardoor komt hij tot de conclusie, dat de polis aan toonder een legitimatiepapier is. Later zullen we zien, welke beteekenis daaraan te hechten is.

In Engeland kan eene schuldvordering in 't algemeen niet gecedeerd worden. Als dus een ander, dan de in het stuk aangewezen schuldeischer de vervulling der belofte, daarin vervat, vordert, dan moet hij dit doen op naam van den aangewezen schuldeischer. Nu is door de Policies of Marine-Insurance Act van 1868, 31/32 Vict. c. 86, in § 1 bepaald: „Whenever a policy of insurance of any ship, or any goods in any ship, or on any freight, has been assigned so as to pass te beneficial interest in such policy to any person entitled to the property thereby insured, the assignee of such policy shall be entitled te sue thereon in his own name." Daarmee wordt in 't geheel niet beslist, dat de polis een papier aan order is; deze bepaling dient alleen, om eene wijze van overgang vast te stellen,

die den verkrijger machtigt, om op zijn eigen naam te kunnen procedeeren.

Die overgang kan echter niet plaats hebben, zonder dat de verkrijger belang bij het verzekerde voorwerp gekregen heeft. Dat zegt ook Arnould 1): „by the aid of this clause, any assignee of the policy may avail himself of it, who can prove, either that the assignment was after the loss, or, if before, that he was really interested in the subject matter of the insurance while the risk was pending, and at the time of the loss." Wordt dus de polis vóór het plaats hebben van de ramp overgedragen, dan moet de verkrijger belang bij het verzekerde voorwerp hebben.

Zoowel voor vreemd recht, als voor ons recht — ik tachtte het zoo duidelijk mogelijk uiteen te zetten — beteekent dus de aanduiding van den verzekerde door de order-clausule of als toonder, dat de persoon, die door een endossement, in den vorm van art. 134 W. v. K., en het houden der polis gelegitimeerd is, of die alleen de qualiteit van houder heeft, en die, in beide gevallen, belang heeft bij het verzekerde voorwerp, de verzekerde is.

II.

Geheel iets anders is de tweede soort van polissen aan order of toonder, n.l. die, waarin eene betalingsclausule aan order of aan toonder voorkomt. Daarbij is geen sprake van eene aanduiding van den verzekerde door de clausule.

---

1) J. Arnould: A Treatise on the Law of Marine-Insurance and Average, 5e ed. dl. I, bl. 235.

Een met name aangewezen persoon kan hier de verzekerde zijn, hij kan ook aangewezen worden door de clausule: „voor rekening van wien het aangaat." Maar de persoon, aan wien de verzekerde som moet worden uitgekeerd, als het verzekerde voorwerp schade geleden mocht hebben, heeft de verzekerde zich voorbehouden te zullen aanwijzen door middel van een endossement op de polis, gevolgd door overgaaf, of door overgaaf van de polis alleen, al naar gelang ze inhoudt eene betalingsclausule aan order of aan toonder.

Het voorkomen van die clausules is niet van recenten datum. Hecht 1) deelt ons mede het formulier van de verzekeringpolis op goederen, dat voorkomt in de Ordonnantie, waarin Philips II het verzekeringwezen regelde in 1563. Daarin komt voor: „Ende versekeren de Voorsz. asseureur den geasseureerden van der zee, vyere, wind, vrienden, vyanden, ... ende verobligeren, henluyden voorsz. geasseureerden *of den brenger van dese tegenwoordige* te betalen, al 't gene dat een yegelijk van hun onderteekent zal hebben...." Nog duidelijker is het formulier van Policen van Asseurantie voor Rantçoen tot lossinge uyt slavernye, uit de Ordonnantie van Rotterdam van 1721, evenals het vorige formulier, aangehaald bij Molengraaff 2): „Wy beloven elke onse volle geteykende somme..... promptelyk zonder eenige kortinge aan den

---

1) Dr. F. Hecht: Beitrag zur Geschichte der Inhaberpapiere in den Niederlanden, bl. 115.

2) Leiddraad, bl. 351.

Geasseureerde of *Toonder dezes* te betalen....." Ouder nog is de Ordonnantie van Amsterdam van 1693, waarin ook eene polis voorkomt van verzekering tegen slavernij; in die polis wordt eene uitkeering verzekerd, uit te betalen aan „den brenger 's briefs," zoodra het bewijs geleverd was, dat het losgeld voor de gevangenen op een of andere wijze betaald was. Die verzekering werd gesloten, voor rekening van wien het zoude mogen aangaan 1).

Oud-Hollandsche schrijvers schijnen zich niet over die clausule te hebben uitgelaten. Wel vinden we verschillende adviezen van advocaten uit de 17e eeuw in het boekje van Hecht over de betalingsclausule aan order of toonder, in den vorm „ofte den brenger deses," die gelijk gesteld wordt met de clausule „is 't yemand anders," maar nooit in verband met verzekeringpolissen.

In de tegenwoordige wetboeken is geen spoor van eene betalingsclausule aan order of toonder te vinden. De ontwerpen, die aan ons handelswetboek voorafgingen maken er geen melding van en evenzeer als het Wetboek van Koophandel zwijgt over de polis met aanduiding van den verzekerde door de order- of toonder-clausule, zoo bevat het ook geene enkele bepaling over het betaalbaar stellen van eene polis aan order of toonder. Zelfs bij de behandeling in de Tweede Kamer van den titel van verzekering, schijnt er geen woord over gesproken te zijn.

De Nederlandsche literatuur doet het hare tot dat algemeen stilzwijgen toe. Alleen Molengraaff 1) noemt

---

3) Cf. Hecht: o. c. bl. 159, die nog eenige dergelijke formulieren noemt.

het bestaan van dezen vorm van eene polis, maar laat er zich verder niet over uit. Moeten we dus geschriften van eigen bodem missen, onder de buitenlandsche schrijvers vinden we er verscheidene, die het bestaan der betalingsclausule aan order of toonder noemen. Ik zal dus de meeningen in Frankrijk en in Duitschland nagaan, om daarna te trachten voor ons recht te bepalen, of polissen met eene betalingsclausule aan order of toonder geoorloofd zijn en welk hun rechtskarakter is.

Voor Frankrijk is de rechtsgeldigheid der clausule onbetwistbaar. Art. 25 van de *Police française sur corps*, luidt aldus: „Toutes pertes et avaries à la charge des assureurs sont payées comptant, trente jours après la remise complète des pièces justificatives, *au porteur* de ces pièces et de la présente police, sans qu'il soit besoin de procuration."

In denzelfden geest luidt art. 14 van de *Police francaise sur facultés:* „Les primes seront payées par l'assuré et les pertes et avaries règlées par l'assureur *au porteur* de la police et des pièces justificatives, sans qu'il, soit besoin de procuration, conformément aux usages de chaque place." 2)

Zoo ook in art. 12 der *Police d'assurance maritime d'Anvers* (1 *janv.* 1867): „Les pertes à la charge des assureurs sont, aussitôt justification, payées comptant, et sans aucune retenue, *au porteur* de la police."

Het A. D. H. G. noemt deze clausule niet. Maar er zijn Duitsche schrijvers, die er over spreken. Zoo bv.

---

1) Leiddraad, bl. 351.

2) Cf. Desjardins: Traité de droit Commercial maritime, dl. VI, bl. 124.

Gareis 1), die eene polis betaalbaar aan order wil toelaten, en ook „betaalbaar aan toonder" eene geldige clausule noemt, maar daaraan niet de minste kracht toekent; zulk eene polis verklaart hij nl. voor overdracht door cessie vatbaar.

Ook Goldschmidt 2) zegt, dat deze clausule geldig is, maar maakt zich verder met een paar korte woorden van de zaak af.

Bij Lewis 3) vinden we eene vrij uitgebreide behandeling van dezen vorm eener polis. Hij zou den lezer daarvan echter in verwarring kunnen brengen, omdat hij de twee soorten van polissen aan order en toonder wel schijnt gevoeld te hebben, maar het onderscheid toch niet gemaakt heeft. Van daar ook, dat ik hem reeds supra (cf. bl. 38) kon aanhalen, bij de behandeling van de vraag, of de art. 302 en 896 op alle schadeverzekeringen toepasselijk zijn. Wat evenwel daaraan voorafgaat, doet ons zien, dat hij bedoeld heeft, zijn oordeel uit te spreken over de betalingsclausule aan order of toonder. Daarbij maakt Lewis zich nog aan eene onjuistheid schuldig, want hij beschouwt tegelijk met andere polissen van verzekering, de polis voor levensverzekering als daaraan gelijk. Later kom ik op zijne redeneering terug.

Naar het Nederlandsche recht is m. i. deze vorm van de polis volmaakt geoorloofd. De verzekering wordt gesloten door een met name aangewezen persoon, die de

---

1) Dr. C. Gareis: Das Deutsche Handelsrecht, bl. 532.

2) Dr. Goldschmidt: System des Handelsrechts, § 161.

3) O. c. bl. 170.

verzekering voor zich zelf, of voor rekening van wien het aangaat, kan nemen. Aan het voorschrift van art. 256, 2°. wordt dus uitdrukkelijk voldaan, voor zoover de naam van dengene, die de verzekering sluit, in de polis vereischt wordt. Het betaalbaar stellen der polis aan order of aan toonder heeft geen invloed op de vraag, of voor eigen of vreemde rekening verzekerd is. Dat kan alleen afhangen van de wijze, waarop de verzekerde aangeduid is. Bij deze soort van polis staat het, door de invoeging der betalingsclausule, den verzekerde alleen vrij om zelf bij eventueele schade de vergoeding daarvan door den verzekeraar te ontvangen, of dit door een ander te laten doen. Dezen persoon kan hij, als de polis aan order betaalbaar luidt, aanwijzen door een endossement in den voorgeschreven vorm, gepaard aan overgave van het stuk; als ze betaalbaar is aan toonder, door eenvoudige overgaaf der polis, tot inning van de vordering legitimeeren.

Daarentegen maakt het W. v. K. geen bezwaar, tenzij men als zoodanig wil aanvoeren, dat het niet met zooveel woorden toegelaten wordt. De weinige papieren, van welke uitdrukkelijk het aan order of aan toonder stellen geldig verklaard wordt, zijn in de jaren na 1838 met een aanmerkelijk aantal vermeerderd. Zelfs wint meer en meer de meening veld, dat die clausules op elke inschuld kunnen voorkomen. Ik geloof dan ook, dat de wet de polis betaalbaar aan order of aan toonder, uitdrukkelijk had moeten verbieden, wilde men gerechtigd zijn, om haar niet als geldig te erkennen.

Zal nu de gëendosseerde of de toonder met de polis in

de hand de uitbetaling der schadevergoeding kunnen vorderen, of is daartoe nog meer noodig? Gaan we de bovengenoemde artikelen van de formulieren der Fransche en Antwerpsche polissen na, dan treft ons de uitdrukking, dat, behalve de polis, gevorderd wordt de overlegging van de „pièces justificatives," in de *Police d'Anvers* dus uitgedrukt, „aussitôt justifications." Dat beteekent, dat de verzekeraar de overlegging eischt van de stukken, waardoor het belang bij het verzekerde voorwerp gejustificeerd wordt, voordat hij tot betaling verplicht is. Waarin de stukken, die het belang bij het verzekerde voorwerp moeten bewijzen, bestaan kunnen, zal van de omstandigheden afhangen; het kunnen zijn de bewijzen van het verloren gaan van de goederen bij eene ramp, de avarij-rekening, het bewijs van gedaan abandonnement, enz.

Men zou kunnen tegenwerpen, dat tusschen den door de order- of toonder-clausule tot ontvangst der schadevergoeding gerechtigde en den verzekeraar geen overeenkomst van verzekering bestaat. Waartoe dan het bewijs van het belang? Maar men moet in 't oog houden, dat degene, die de uitkeering vraagt, niet *zijn* belang behoeft te bewijzen; hij moet aantoonen, dat de *verzekerde* interest bij het behoud der goederen had, op het oogenblik van de ramp Het kan wel voorkomen, dat de toonder zijn eigen belang bewijzen moet, maar dat zal alleen kunnen, wanneer de verzekering is aangegaan, voor rekening van wien het aangaat en het blijkt, dat hij de verzekerde was, op het oogenblik, dat de schade geleden werd.

Over de bedoeling van de *Polices françaises* heeft de be-

kende Fransche schrijver de Courcy zich uitgesproken 1). Hij vraagt zich af, of de toonder van de polis in dien vorm gerechtigd is, de uitkeering van de schadevergoeding te vragen, door het eenvoudige feit, dat hij houder van het stuk is. Daarop is zijn antwoord een volmondig neen, immers de houder moet de pièces justificatives overleggen. Kan hij dat, dan veronderstelt dat eene voorafgaande overeenstemming tusschen dien toonder en de reeders (nl. die de verzekering hebben gesloten), een werkelijk mandaat. Die lastgeving is evenwel verondersteld. Immers de woorden zelf, „sans qu'il soit besoin de procuration," toonen aan, dat, als een derde-houder de betaling der schadevergoeding vordert, hij dat doet als lasthebber en voor rekening van een ander.

Met het laatste gedeelte van dit betoog — het geldt alleen voor art. 25 van de *Police sur corps* — kan ik mij niet vereenigen. Waarom moet het feit, dat een derde-houder de uitbetaling vraagt, eene lastgeving doen veronderstellen? Als de reederij haar schip verzekerd heeft, en nadat het vergaan is, de polis, die aan order of aan toonder betaalbaar geschreven is, verkoopt, dan is de persoon, die met de door hem gekochte polis in de hand, de uitkeering van de verzekerde som vordert, geen lasthebber. Al is hij dat niet, hij zal toch moeten aantoonen, dat de verzekerde belang had bij het verzekerde schip, op het oogenblik van de ramp.

Deze gewaagde uitspraak houdt de Courcy dan ook

---

1) A. de Courcy. Commentaire des Polices Françaises. bl. 195.

niet vol bij de behandeling van de *Police française sur facultés* 1). De toonder moet deze evenzeer vergezeld doen gaan van het bewijs van het belang bij het verzekerde voorwerp. Maar thans wordt hij niet noodzakelijk beschouwd als lasthebber van den verzekerde.

Dat verschil van meening voor casco- en goederenverzekering vinden we ook in de Pandectes Belges 2). De casco-verzekering zou alleen onderschreven worden voor den eigenaar van het schip, en deze of zijn lasthebber kan alleen de uitkeering van de verzekerde som vorderen. Maar hier wordt toch als restrictie aangenomen, dat de toonder kan bewijzen, dat hij, als hypothecair crediteur bv., belang bij het behoud van schip heeft.

Voor dat onderscheid van meening, heeft Desjardins 3) eene oplossing gevonden in den aard der twee contracten. Een schip is niet bestemd, om evenals goederen verhandeld te worden. Men moet veronderstellen, dat het verzekerde casco voor rekening van de reederij blijft, bijgevolg, dat de houder der polis haar lasthebber is. Maar door dat te zeggen, bewijst Desjardins, dat hij de functie van eene dusdanige polis niet begrijpt. Zij dient niet om overgedragen te worden zoolang het verzekerde voorwerp nog intact is, maar om op een ander over te gaan, nadat er schade geleden is. Dan toch is de uitkeering door den verzekeraar eerst verschuldigd.

Het geval kan zich zeer goed voordoen, dat hij, die als

---

1) O. c. bl. 299.

2) Vo Assurances Maritimes, No. 578, 579.

3) O. c. dl. VI. bl. 125.

toonder de uitkeering vraagt, lasthebber van den verzekerde is, men denke slechts aan den commissionnair ter plaatse van het kantoor der verzekeringmaatschappij, wien de polis ter incasseering van het verschuldigde bedrag toegezonden is, — maar dat als vereischte te stellen, is onjuist.

Is nu deze polis met de betalingsclausule aan order of toonder een gewoon papier aan order of toonder? De verzekeraar heeft door die clausule de verplichting op zich genomen, om aan order of toonder uit te betalen de som, die hij den verzekerde na de schade schuldig is. Dat komt vrij wel overeen met den inhoud der gewone orderpapieren met de clausule: „UEd. gelieve te betalen aan A. of order" en met de gewone toonder-clausule: „betaalbaar aan toonder." Maar omdat de polis de overeenkomst van verzekering constateert, kan toch altijd van den order des verzekerden of van den toonder gevorderd worden, dat hij bewijze, dat de verzekerde, op het oogenblik van de ramp, interest bij het verzekerde voorwerp had. Dat zou men als een bezwaar tegen de bovengenoemde gelijkstelling kunnen beschouwen. Toch is er eene andere reden, waarom Lewis 1) deze polis geen toonderpapier kan noemen: „Die Police wird dadurch nicht zu einem Inhaberpapier; denn der Versicherer hat alsdann zwar das Recht, ohne weitere Legitimationsprüfung an den Vorzeiger der Police zu zahlen, ist aber auch befugt, die Zahlung so lange zu verweigern bis der Präsentant den

1) O. c. bl. 170

Nachweis seiner Legitimation vollständig geführt hat. Eine Police dieser Art gehört zu den Legitimitätspapieren. Nicht anders liegt die Sache, wenn die Police die Inhaberclausel enthält...." Dus als de verzekeraar niet vertrouwt, dat de toonder te goeder trouw eigenaar van de polis geworden is, dan kan hij de betaling uitstellen, totdat hij op dat punt zekerheid verkregen heeft. Bij eene polis betaalbaar aan order, welke clausule gewoonlijk alleen voorkomt in eene polis, waarin de verzekerde bij name is aangewezen, zal hij die kunnen verkrijgen door na te gaan, of de reeks van endossementen sluit. En bij de polis, aan toonder betaalbaar, is ook gemakkelijk te weten te komen, of men met een houder te goeder trouw te doen heeft, men kan dat bv. aan den verzekerde vragen. Het nut van de order- of toonder-clausule, als men de polis, waarop ze voorkomt, als legitimatiepapier beschouwt, is dus, dat de verzekeraar bevrijd wordt van een onderzoek naar de qualiteit van den houder.

De door Lewis verdedigde meening wordt vrij algemeen gehuldigd. De beschouwing van de polis aan order of toonder als legitimatiepapier, kan echter alleen opgaan, als uitdrukkelijk in de polis staat, dat die clausule den houder legitimeert tot ontvangst van de verzekerde som, maar den verzekeraar niet verplicht tot uitkeering daarvan, op eenvoudig vertoon van het stuk. Maar daar ik hier gesproken heb over de clausules „betaalbaar aan A. of order" en „betaalbaar aan toonder," zonder meer, kan ik met die meening niet medegaan.

Eene in hoofdzaak juiste beoordeeling vond ik in de

Pandectes Belges 1). Al wordt deze quaestie behandeld bij de zeeassurantie, hare toepasselijkheid op andere polissen, het algemeen beginsel, wordt reeds vroeger 2) erkend. De polis aan toonder gaat over door eenvoudige overgave van hand tot hand. „Les règles des titres au porteur," zoo heet het verder, „ne sont applicables, en matière d'assurances, que sous certaines restrictions."

Dus de algemeene regels voor toonderpapier zijn toepasselijk. En waarom onder zeker voorbehoud? Omdat we hier te doen hebben met de overeenkomst van assurantie. Het belang bij de verzekerde goederen moet bewezen zijn en dat is, volgens de schrijvers, voldoende bewezen bij eene polis aan order door de overlegging van een cognossement aan order, dat aan hem geëndosseerd is, door wien dat bewijs moet geleverd worden. Dat laatste voor rekening van de schrijvers, maar hun uitgangspunt blijft juist.

De verzekeraar heeft tegen den toonder al de excepties voortspruitende uit het papier. Dat wordt ook gezegd in de Pandectes Belges. En terecht!

Maar die polis is een papier aan toonder, waarbij andere excepties, die de debiteur zou kunnen inroepen, vervallen. Zoo bv. de exceptie van compensatie, in het meergenoemde werk behandeld 3): „En admettant le payement au porteur, les assureurs renoncent à la (i. e. la prime non payée) recouvrer de ceux, qui sont devenus cessionaires de la police."

---

1) O. c. Ve Assurances Maritimes, No. 563 sqq.
2) O. c. Ve Assurances en général, No. 313.
3) Ve Assurances Maritimes, No. 570.

Resumeerende, kom ik tot de conclusie, dat de polis met eene betalingsclausule aan order of aan toonder naar Nederlandsch recht geoorloofd is en dat ze beschouwd moet worden als order- of toonderpapier, maar dat de verzekeraar altijd de overlegging der „pièces justificatives" kan vorderen, omdat de polis eene overeenkomst van verzekering constateert.

III.

In korte trekken zijn in de twee vorige afdeelingen de twee soorten van polissen aan order en toonder behandeld. Men vindt vele punten van overeenkomst tusschen de polis met aanduiding van den verzekerde door de order-clausule of als toonder en de polis met de betalings-clausule aan order of toonder. Beide zijn onderworpen aan de algemeene regels voor verzekering in het W. v. K. gegeven; om de vergoeding der schade van den verzekeraar te kunnen vorderen, moet het belang van den verzekerde bij het verzekerde voorwerp bewezen kunnen worden, bij de eene soort, zoowel als bij de andere; voor beide vormen van de polis konden we aannemen, dat ze onder de gewone papieren aan order en toonder gerekend mogen worden.

Het onderscheid tusschen de polis met aanduiding van den verzekerde door de order- of toonder-clausule en de polis met de betalings-clausule aan order of toonder, bestaat hierin: Bij de eerste soort van polis is dengene, die door het endossement, gepaard aan het houden van het stuk, of door het houden van het papier, als eigenaar daarvan wordt aangewezen, DE VERZEKERDE. Al de ver-

plichtingen, op verschillende plaatsen van het Wetboek van Koophandel den verzekerde opgelegd, zijn zijne verplichtingen, al de rechten, die den verzekerde worden toegekend, zijn zijne rechten. Om maar een voorbeeld te noemen: hij zal in staat zijn, om als hij een gedeelte van zijn belang onverzekerd liet, de verzekering aan te vullen. Hij, die door de betalingsclausule aan order of toonder op dezelfde wijze aangewezen wordt, als gerechtigd om de betaling van de schadevergoeding te ontvangen, verkeert in geheel andere positie. De verplichtingen den verzekerde opgedragen, blijven op dien persoon rusten, want de geendosseerde of de toonder wordt NIET DE VERZEKERDE. Zijn recht bestaat enkel en alleen in het vorderen van de verzekerde som, bij eventueele schade aan het verzekerde voorwerp overkomen. De order- of toonderclausule, die den verzekerde aanwijst, dient om terstond een ander dan den eersten verzekerde, als verzekerde aan te wijzen; daarentegen begint de betalingsclausule aan order of toonder eerst te werken, nadat er schade geleden is. Vóór dien tijd kan ze geen dienst doen, want de verplichting, om de verzekerde som te betalen, ontstaat eerst voor den verzekeraar op het oogenblik van de ramp.

Molengraaff is tot nu toe de eenige schrijver bij wien ik met zooveel woorden de onderscheiding der polissen aan order of toonder vond. Toch schijnt het, dat ook Voigt 1) de mogelijkheid gevoeld heeft om eene onderscheiding te maken, waar hij spreekt over de praktijk,

---

1) O. c. bl. 70.

om door middel van een endossement eene polis op naam over te dragen. Hij zegt daar: „Dem auf einer Police vollzogenen Indossament legt man die Wirksamheit einer ausreichenden Legitimation des Indossatars zur Geltendmachung des Versicherungsrechtes bei. Der Indossirung *kann* die Uebertragung des Versicherungsrechts an den Indossatar zum Zwecke der Geltendmachung für dessen eigene Rechnung, ihr kann aber auch ein bloszes Incassomandat zu Grunde liegen." Zijne mandaatstheorie daargelaten, is de schrijver hier op een goeden weg. Over eene polis aan order durft hij niet te spreken, maar het endossement van de polis op naam, kan, volgens hem, ten doel hebben de overgang van het recht uit de overeenkomst van verzekering, dus om een verzekerde aan te wijzen, of het kan dienen, om, den verzekerde buiten rekening gelaten, iemand te machtigen, om de betaling der schadevergoeding te ontvangen. Het is te betreuren, dat deze geleerde zich niet verder op dit gebied begeven heeft.

HOOFDSTUK III.

HET VERBAND TUSSCHEN DE VERZEKERING VOOR REKENING VAN WIEN HET AANGAAT EN DE VERZEKERING AAN TOONDER.

In het eerste hoofdstuk van mijn proefschrift, begon ik met een onderwerp, dat op het eerste gezicht geen deel uitmaakt van hetgeen behandeld zou worden. Ik wees er echter toen reeds op, dat er een nauw verband bestaat tusschen eene polis met de clausule „voor rekening van wien het aangaat" en polissen aan order en aan toonder. Tot nu toe kon ik dat verband nog niet nader aanwijzen, maar thans, nu die beide polissen door mij zijn nagegaan en ik mijne meening over hare rechtsgeldigheid met bescheidenheid kon uitspreken, nu kan ik over dat verband eenige korte opmerkingen maken.

De in het eerste hoofdstuk behandelde clausule was de op de beurspolis voorkomende: „Wij ondergeschrevenen verzekeren aan U, N. N., of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan," waarbij de naam van den verzekeringnemer, N. N., in de polis genoemd wordt. Ook komt voor de verzekering „voor rekening van wien het aangaat," waarbij zulks niet het geval is. Evenzeer als de verzekering met de beurspolis-clausule is de verzekering voor rekening van wien het aangaat, eene verzekering, voor eigen of vreemde rekening gesloten. Die clausule

op eene polis stelt den verzekerde in staat om, wanneer het belang bij het verzekerde voorwerp aan iemand anders is overgegaan, dezen tot verzekerde te maken. Datzelfde vinden we bij eene polis aan toonder. Natuurlijk kan ik hier alleen bedoelen eene polis, waarin de verzekerde door de toonderclausule wordt aangeduid.

De betalingsclausule aan toonder, die juist dikwijls voorkomt in de polis van eene verzekering voor rekening van wien het aangaat, dient nooit tot aanwijzing van den verzekerde. Als dus in dit hoofdstuk de uitdrukking: polis aan toonder, kortheidshalve gebruikt wordt, dan beteekent dat: polis met aanduiding van den verzekerde als toonder.

De polis aan toonder nu, stelt ook den verzekerde in staat, om wanneer het belang bij het verzekerde voorwerp aan een ander is overgegaan, dezen, door eenvoudige overgave van het stuk, tot verzekerde te maken. Vergelijken we de functie van de polis met de clausule „voor rekening van wien het aangaat", met die van de polis aan toonder, dan blijkt, hoe nauw het verband tusschen beide is: ze staan namelijk als gelijken naast elkander. De polis met de beurspolis-clausule „N. N. voor rekening van wien het aangaat", is gelijk aan de polis „aan N. N. of toonder". De verzekering voor rekening van wien het aangaat, is gelijk aan de verzekering aan toonder.

Dat blijkt reeds daaruit, dat Mr. Kist 1) de verzekering aan toonder op dezelfde gronden bestrijdt als de verzekering voor rekening van wien het aangaat.

---

1) O. c. bl. 68.

Mr. Holtius 1) laat, zooals we zagen, de assurantie aan toonder niet toe, maar erkent zelf, dat waar ze toegelaten is, ze beschouwd moet worden, als eene verzekering voor rekening van wien het aangaat. Deze stelt hij gelijk met de clausule: „Titius voor eigen of vreemde rekening". De laatste clausule erkent hij als geldig; hij noemt de verzekering aan toonder daaraan gelijk, — daarom is het ons hier te doen — maar dan moet hij immers de verzekering aan toonder ook geoorloofd achten.

Mr. Levy 2) geeft eene juiste uitdrukking voor het verband tusschen beide vormen van verzekering. De verzekering voor rekening van wien het aangaat noemt hij de tweelingzuster van de verzekering aan toonder. Geheel gelijk zijn ze niet, maar uiterlijk gelijken zij zooveel op elkaar, dat men ze moeielijk van elkaar onderscheiden kan.

Van de Fransche schrijvers zijn er ook enkelen, die op deze gelijkheid gewezen hebben. Indirect is dit gedaan door Desjardins, als hij schrijft over de *Police française sur facultés* 3). Deze polis kan zijn betaalbaar aan toonder, de houder wordt dus niet de verzekerde. Maar nu zegt hij: „par la tradition de la police il devient *l'assurè*.... puisque celle-ci exprime qu'elle est faite pour compte de qui elle appartiendra." Dus omdat deze polis inhoudt eene verzekering voor rekening van wien het aangaat, staat deze aan toonder betaalbare polis gelijk met eene polis, waarin de verzekerde als toonder is aangeduid.

---

1) O. c. bl. 25.

2) O. c. op art. 788 A. D. H. G.

3) O. c. VI bl. 125.

Duidelijker nog in Cauvet 1): „On décide généralement, que la police doit être considérée comme faite au porteur, lorsqu'elle est stipulée pour compte de qui il appartiendra, en ce cens du moins, que tout porteur de la police et du connaissement, qui y est conforme, a le droit de réclamer l'indemnite!" Dat laatste natuurlijk in de hoedanigheid van verzekerde. Schrijver verzuimt daarop te wijzen, omdat hij alle polissen aan toonder over een kam scheert.

Toch is er nog eenig verschil tusschen de tweelingzusters, niet alleen uiterlijk, maar ook innerlijk. Bij de verzekering, waarbij de verzekerde is aangeduid als toonder, is de verzekerde, hij, die de polis heeft. Wil hij de uitkeering van de geleden schade genieten, dan zal de verzekeraar hem kunnen opleggen het bewijs, dat hij belang had in het verzekerde voorwerp op het oogenblik van de ramp. Bij de verzekering voor rekening van wien het aangaat, is de verzekerde, hij, die op het oogenblik dat de schade ontstond, belang bij het verzekerde voorwerp had, maar om zijne aanspraken tegen den verzekeraar te kunnen doen gelden, moet hij de polis overleggen.

Praktisch maakt dat geen onderscheid. In beide gevallen eischt de verzekeraar overlegging van de polis *en* het bewijs van het belang.

De vraag of het bezit van de polis, waarin eene verzekering is onderschreven aan A., of wien het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan, den houder tot verze-

---

1) O. c. dl. II No. 446.

kerde maakt, is door den Nederlandschen rechter toestemmend beslist, bij een vonnis van de Arr. Rechtbank te Amsterdam van 10 April 1868 1).

De feiten waren als volgt: Zekere E. Bartelink had eene verzekering gesloten; uit de polis bleek, dat ze was aangegaan voor den genoemde of wien het zoude mogen aangaan. Ze werd geëndosseerd aan A. Prins. Deze wordt door de Eischeres, de verzekeringmaatschappij, opgeroepen in rechten, om zich te hooren veroordeelen tot het benoemen van een scheidsman, welke verplichting Bartelink op zich genomen had. Gedaagde werpt de exceptie op, dat hij niet verplicht is, een scheidsman te benoemen, omdat de overeenkomst van verzekering niet met gedaagde, maar met zijn endossant E. Bartelink gesloten was, en eene polis van assurantie niet vatbaar is voor endossement. De rechtbank overwoog:

„dat daar de feiten tusschen partijen vaststaan, de al of niet ontvankelijkheid der ingestelde vordering alleen afhankelijk is van de beslissing der vraag, of bij eene verzekering in voege als hierboven is vermeld, het bezit van polis en cognossement den houder ten aanzien der verzekeraars doet treden in de rechten van den oorspronkelijken verzekerde;

„dat die vraag toestemmend moet worden beantwoord, zoolang niet wordt beweerd, veelmin bewezen, dat de houder is in het onrechtmatig bezit dier stukken was;

---

1) Weekblad van het Recht No. 3003. Cf. ook: Magazijn van Handelsrecht, Jg. 1868, bl. 182.

„dat toch, weliswaar, de verzekering oorspronkelijk gesloten is met den heer Bartelink, maar door de daarbij gevoegde woorden „of die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan," met wijziging der wettelijke bepaling van art. 263 W. v. K., dezen de bevoegdheid is verleend zijne regten over te dragen;

„dat tot bewijs der overdracht, met afwijking van het bij art. 668 B. W. vastgestelde, is bepaald, dat zonder eenig ander bewijs van eigendom of order, voldoende zoude zijn de productie van polis en cognossement, zoodat in deze overbodig is, de vatbaarheid van eene polis voor endossement te onderzoeken ...."

De tweede der genoemde overwegingen is eene indirecte bevestiging van den door mij voor de polis aan toonder aangenomen regel, dat de toonder der polis de rechtmatige houder moet zijn.

De derde overweging erkent het recht van den verzekerde, om zijne rechten over te dragen, omdat de polis de clausule inhoudt, „of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan." Als die clausule de bevoegdheid tot overdracht verleent, dan staat ze gelijk met de toonder-clausule, aan welke dezelfde beteekenis vastgeknoopt is.

Om het arrest, waarbij dit vonnis bevestigd is, te kunnen beoordeelen, moet nog het volgende, wat betreft de feiten, medegedeeld worden. De polis hield nog in, dat zonder bewijs van eigendom of order, voldoende zou zijn de productie van polis en cognossement. Het cognossement was aan order, maar was niet geëndosseerd; de polis droeg

in verso de woorden: „voor mij aan den heer A. Prins te Amsterdam, November 1867".

Dat arrest is uitgesproken door het Hof van Noord-Holland, den 29 Juni 1879 1), en daarin wordt overwogen:

„dat die verklaring, beschouwd als endossement op de polis, overbodig is om den geïntimeerde (wanneer blijkt, dat hij den eigendom van de verzekerde lading verkregen heeft) ook recht op de assurantiegelden te verleenen, daar de wet geene overdracht daartoe eischt; en voorts dat endossement niet die rechtswaarde heeft, dat de verzekeraars zullen moeten geacht worden, zich reeds a priori verbonden te hebben ten behoeve van een derde, aan wien de polis bij endossement zal worden overgedragen, zooals het geval is bij handelspapier, hetwelk door de wet is verklaard overdraagbaar bij endossement;

„dat echter in casu het endossement, als bevattende de verklaring van den oorspronkelijken verzekerde, dat hij de polis aan den geïntimeerde overdroeg, den geïntimeerde strekt tot bewijs der rechtmatigheid van het bezit van het cognossement, dat niet aan den geïntimeerde blijkt te zijn geëndosseerd en waaromtrent dus anders de vraag zou kunnen zijn, of de geïntimeerde als houder van een cognossement luidende aan order, zooals het onderhavige, zonder endossement wel als rechtmatig houder in den zin van art. 507 W. v. K. zou kunnen worden beschouwd."

Een eigenaardige kracht wordt hier aan het endossement op de polis toegekend, het moet het verzuimde en-

---

1) Weekblad van het Recht. No. 3444.

dossement op het cognossement vervangen. Dat doet niets tot de zaak af. Uit de eerste der aangehaalde overwegingen, blijkt dat het Hof tegenstander is van de leer, dat het endossement op eene polis dezelfde waarde heeft als dat op handelspapier. Maar ik meen, dat hier verzuimd is op te merken, dat de polis niet aan order gesteld was, zoodat ze niet met papieren aan order vergeleken mocht worden. Dat dat endossement bovendien overbodig was om art. 263, is in dit geval juist, maar tot mijne verwondering is er in het arrest niet op gewezen, dat door de verzekering te nemen voor rekening van wien het aangaan zou, de polis reeds voor overdracht van hand tot hand vatbaar was, terwijl dat toch in het vonnis a quo uitdrukkelijk gezegd is. In het algemeen is het vonnis a quo duidelijker en juister dan het arrest, dat het heet te bevestigen.

Ten onzent is ook beslist, dat het endossement op de polis een blanco-endossement kan zijn; de houder van eene polis, aldus geëndosseerd, wiens belang bij het verzekerde voorwerp genoegzaam blijkt, is evenzeer gerechtigd tot het vorderen van de schadevergoeding. Er was eene polis afgegeven ten name van den endossant of wien het geheel of ten deele zoude mogen aangaan. Ten opzichte van eene quaestie over die in blanco geëndosseerde polis, overwoog de Arrondissements-Rechtbank te Rotterdam bij haar vonnis van 28 Juni 1875 1):

„dat reeds bij eene gewone verzekering de eigendoms-

1) Weekblad van het Recht. No. 3875.

overdracht van de verzekerde voorwerpen de verzekering ten voordeele van den nieuwen eigenaar doet loopen, doch wel is waar, slechts voor zoover schaden betreft, opgekomen, nadat die voorwerpen ten bate of schade des nieuwen eigenaars is gekomen, doch, volgens datzelfde art., tenzij het tegendeel bedongen zij tusschen den verzekeraar en de verzekerden;

„dat de verzekeraar juist dit laatste blijkt gedaan te hebben, door de polis niet enkel ten name van de H.H. van Hoorn en Comp., maar ook van hem, wien het geheel of ten deele zoude mogen aangaan, te stellen, waarbij alzoo uitdrukkelijk aan de verzekerden is overgelaten om hun belang en vordering uit die polis aan een ander af te staan;

„dat, al moge nu de handteekening in blanco, door diezelfde H.H. op de polis gesteld, hoe gebruikelijk ook in den handel, geen endossement, hoedanig de wet niet kent, met de gevolgen daarvan teweegbrengen, zij althans het bewijs oplevert, dat die H.H. de polis alzoo uit handen gevende, van hunne aanspraken daaruit tegenover de assuradeuren hebben afgezien;

„dat dan ook onder die omstandigheden der gedaagden (d. z. de verzekeraars) bewering, dat zij aan der eischers vordering gehoor gevende, gevaar zouden loopen, later nogmaals door de oorspronkelijke verzekerden te worden aangesproken, onaannemelijk is voorgekomen en zij zelve alzoo geen belang hebben om der eischers belang te betwisten."

De tweede der genoemde overwegingen in verband met de vierde geeft weer de juiste leer: door de polis te stellen

voor rekening van wien het aangaat, is den verzekerde de bevoegdheid verleend zijne rechten en zijn belang over te dragen op een ander, waarna hij zelf geen rechten uit de polis meer heeft. Daarmee is de gelijkheid met de polis aan toonder uitgesproken. Of het nu juist is, zooals de derde overweging inhoudt, dat het blanco-endossement het bewijs oplevert, dat de verzekerde van zijne aanspraken afziet, dunkt mij twijfelachtig. In elk geval maakt het bovenstaande dat blanco-endossement overbodig.

Dat vonnis is grootendeels op feitelijke gronden vernietigd door het Hof van 's Gravenhage bij arrest van 9 Oct. 1876 1). Hoewel het vonnis a quo inhield, dat door de clausule „voor rekening van wien het aangaat" het recht wordt gegeven om verzekering en belang over te dragen, schijnt de rechtbank zich niet te hebben overtuigd, dat het belang was overgegaan, of althans moet dat twijfelachtig geweest zijn, want het arrest houdt o. a. de volgende overwegingen in:

„dat door de geintimeerde zelfs niet is beweerd, dat zij op het oogenblik, dat de schade opkwam, belang had bij het verzekerde voorwerp.....

„dat alzoo de geintimeerde, volgens hare eigene voorstelling van zaken, niet kan geacht worden te behooren tot hen, „die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan" waaronder alleen zijn te verstaan zij, in wier belang de verzekering gesloten werd en waaronder zeer zeker niet kunnen gerekend worden degenen, die ten tijde

---

1) Rechtsgeleerd Bijblad, 1877, B. bl. 225.

van het opkomen der schade geen belang hadden bij het voorwerp, dat verzekerd werd, weshalve haar geintimeerde, de bevoegdheid moet worden ontzegd, om zelfstandig krachtens de, blijkens de ten processe overlegde polis, tusschen W. v. Hoorn en Co., ook in het belang van hen, die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan, en de appellanten gesloten assurantiecontract, in rechten op te treden;

„dat de geintimeerde evenmin de appellanten tot vergoeding van niet door haar, maar door anderen geledene schade kan aanspreken, wijl zij houdster is van de bedoelde polis, daar het eenvoudig bezit van die polis niet aantoont, dat zij ook in de rechten is getreden, die de oorspronkelijke verzekerden uit de door hen geslotene overeenkomst, tot bewijs waarvan die polis is gemaakt, tegenover de appellanten als verzekeraars, zouden kunnen doen gelden."

Dus ook bij de verzekering voor rekening van wien het aangaat, geen verzekering zonder belang bij het verzekerde voorwerp, wordt door dit arrest terecht aangenomen. En evenmin als eene polis aan toonder kan overgaan aan een ander, zonder dat het belang mede overgaat, kan de overgang van de polis met de genoemde clausule alleen, overgang van de rechten van den verzekerde tengevolge hebben, zoodat het den verkrijger niet geoorloofd is in rechten op te treden op eigen naam.

Toch is onjuist, dat in dit arrest het blanco-endossement niet als legale overdracht van het vorderingsrecht uit het verzekeringscontract beschouwd wordt. En daarom moest niet overwogen zijn: „dat de geintimeerde alleen dan tot

het instellen harer vordering zoude zijn gerechtigd geweest, wanneer de heeren W. v. Hoorn en Co. hun vorderingsrecht, voortspruitende uit de door hen met de appellanten gesloten overeenkomst, aan haar op de bij art. 668 B. W. voorgeschreven wijze hadden overgedragen, zijnde ten aanzien van rechten uit het assurantiecontract voortvloeiende geene andere wijze van overdracht bepaald."

De redeneering van deze overweging gaat in geen geval op, want cessie staat ten deze gelijk met blanco-endossement. Beide zijn wijzen van overdracht van een vorderingsrecht, het blanco-endossement is wel degelijk eene legale overdracht. Maar evenmin als iemand ten eigen name eene verzekering kan aangaan, zonder dat hij belang bij het verzekerde voorwerp heeft, evenmin kan degene, aan wien door een blanco-endossement de polis is overgedragen, de rechten uit de polis doen gelden, zonder dat hij zijn belang aantoont.

HOOFDSTUK IV.

DE POLIS VAN LEVENSVERZEKERING AAN ORDER OF TOONDER.

Tot hiertoe behandelde ik in dit proefschrift de polissen aan order of toonder, die zich kunnen voordoen bij alle soorten van verzekering, behalve bij de levensverzekering. Al die soorten van verzekering: brandverzekering, transportverzekering, — waaronder de zeeverzekering eene eerste plaats inneemt, — glasverzekering, veeverzekering, verzekering tegen inbraak, tegen hagelslag, tegen waterleidingschade, die alle kunnen wij samenvatten onder eene groote groep, *schadeverzekering*, waarvan in art. 250 W. v. K. het speciale kenmerk uitgedrukt is: geen verzekering, zonder dat de verzekerde, op het oogenblik van de ramp, belang in het verzekerde voorwerp heeft. Er moet schade geleden zijn, wil de verzekerde het recht hebben den verzekeraar aan te spreken tot vergoeding. De verzekerde som is het maximum, waarvoor de verzekeraar instaat; bedraagt de schade minder, dan is zijne verplichting tot uitkeering naar evenredigheid minder.

De levensverzekering kan niet tot die groote groep gerekend worden. Eigenlijk heeft ze met schadevergoeding alleen den naam gemeen; hare juridische beteekenis is eene geheel andere. Het schijnt mij daarom noodzakelijk toe, aan dit onderwerp een afzonderlijk hoofdstuk te wijden.

Bij de samenstelling van het W. v. K. heeft men niet veel aandacht gewijd aan dit onderwerp. Geen wonder! De levensverzekering had in dien tijd nog maar een geringen omvang; de meeste Nederlandsche Maatschappijen van Levensverzekering zijn opgericht na 1838. De art. 302—308 W. v. K. geven dan ook slechts enkele flauwe trekken van eene instelling, die thans overal doordringt en in alle klassen der maatschappij hare hoogst nuttige werking doet gevoelen. Bij de behandeling in de Tweede Kamer is de levensverzekering ter sprake gekomen, toen art. 32, titel IX, boek I van het ontwerp van 1825 (ongewijzigd aangenomen, thans art 268) aan de orde was. De heer Sypkens heeft toen, in zijne redevoering van 26 Maart 1826 1) de meening bestreden, dat de waarde van het leven onwaardeerbaar en gevolgelijk geen voorwerp van handel is, met de bewering, „dat niet het leven verzekerd wordt, maar wel het nadeel, dat de dood toebrengt aan een' derde; het leven wordt geen voorwerp van handel voor den verzekeraar, hij staat alleen in voor de schade van derzelver verlies". Uit de ongewijzigde aanneming van het art. na deze woorden van den heer Sypkens, blijkt voldoende, welke beteekenis in 1826 de wetgever aan de levensverzekering gaf.

Hoewel men bij de herziening in 1835 het bezwaar van eene dergelijke opvatting voelde, blijkende uit de vrees voor de toepasselijkheid van sommige bepalingen, bv. art. 256, op levensverzekering, bleef de ontworpen wet ongewijzigd. De plaats, waarop we haar thans in het W. v. K.

1) Voorduin: O. c., dl. IX, bl. 219.

vinden, in éénen titel met de brandverzekering en de verzekering tegen de gevaren, waaraan de voortbrengselen van den landbouw te velde onderhevig zijn, maakt de meening van den wetgever, dat we hier met eene gewone verzekering te doen hebben, nog duidelijker.

Met die opvatting van de overeenkomst van levensverzekering hebben vele Nederlandsche geleerden zich kunnen vereenigen. Kist geeft de duidelijk sprekende definitie 1): „Levensverzekering is verzekering van het belang, dat een of meer personen hebben bij het leven van een ander." Iets verder de uitwerking daarvan: „De wet vordert voor eene geldige levensverzekering, behalve de vereischten voor andere verzekeringen gevorderd, te weten: overeenkomst, belang, gevaar en premie, nog een vijfde vereischte, namelijk een bepaalden tijd. Wat dat verzekerde belang is en hoe het gewaardeerd moet worden, is bovendien de inhoud van hoofdstuk II van dit onderwerp.

Holtius 2) meent zelfs, dat door art. 302 W. v. K. nog meer de nadruk gelegd wordt op het vereischte belang, hoewel de hoofdregel van art. 250 reeds voldoende ware geweest. Het is voor den verzekerde een bloot zedelijk belang, terwijl het geldbelang bij een derde aanwezig is.

Evenzoo Diephuis 3): „In het algemeen houdt de wet ook voor deze verzekering het beginsel vast, dat belang eene noodzakelijke voorwaarde is van haar geldig bestaan en hare werking."

---

1) O. c., dl. IV, bl. 108.
2) O. c., dl. III, ad. art. 302, bl. 384.
3) O. c., dl. III, bl. 195.

En zoo zijn er nog velen, die aan de leer van het interest vast houden; ik noemde alleen de voornaamste schrijvers.

De wet verraadt echter twijfel in dezen, waar ze in art. 305 de begrooting van de verzekerde som aan partijen overlaat, eene bepaling, die al heel slecht strookt met het karakter van schadeverzekering, waar de verzekerde som nooit hooger mag zijn, dan het beloop van de waarde of het wezenlijk belang, gelijk art. 253 al. 1 zegt. Bij de levensverzekering is de verzekeraar verplicht om de verzekerde som uit te keeren, ook al kan hij bewijzen, dat de dood van den verzekerde den belanghebbende geene schade berokkend heeft. Hoe dit te rijmen met de definitie van schadeverzekering in art. 246 gegeven?

Dit is een sterk argument tegen de meening van hen, die uit het gebruik van het woord „belanghebbende" in art. 302 en 303 de leer van het interest toepasselijk verklaren op deze verzekering 1). Met dat woord wordt niet bedoeld, hij, die belang bij het verzekerde voorwerp heeft, maar degene, ten voordeele van wien de verzekering werken zal, wat daaruit zal blijken, dat, na den dood van den verzekerde, hem de uitkeering wordt gedaan van de verzekerde som.

Ook in het buitenland heeft de oude leer van het belang vele aanhangers. De verschillende meeningen in Frankrijk worden zeer juist weergegeven door Herbault 2). We moeten daarbij in aanmerking nemen, dat de C. d. C. over

---

1) Dit wordt o. a. beweerd door Mrs. Asser, c. s, o. c., ad. art. 302.

2) P. Herbault: Traité des Assurances sur la vie, Paris 1877, No. 46 sqq.

dit onderwerp zwijgt, en dat men dus elke wettelijke basis mist.

Sommigen nu beschouwen de levensverzekering, evenals het W. v. K., als eene overeenkomst van verzekering, waarbij het verzekerde voorwerp is, het leven van den verzekerde 1).

Eenigszins daarvan afwijkend is de meening van den genoemden schrijver zelf, die het eveneens eene overeenkomst van verzekering noemt, „dont l'objet est la réalisation d'un capital déterminé, réalisation garantie contre le risque d'une mort prématurée 2).

Hoewel de levensverzekering ook onder de rubriek verzekering brengende, is weer anders het gevoelen van Couteau 3): „Cette assurance a pour objet de garantir un capital, correspondant au chiffre de la prime, contre les risques de la mortalité, au moyen de l'association," d. w. z. niet de betaling van die ééne premie door den verzekerde, maar de som der premies, die eene „association" vormen, maken het uitkeeren van een kapitaal mogelijk.

Anderen beschouwen deze overeenkomst als een contractum sui generis, bestaande uit eene overeenkomst van geldbelegging en eene overeenkomst van verzekering 4).

Ook het A. D. H. G. zwijgt over de levensverzekering. De daarin voorkomende bepalingen over zeeverzekering worden door velen beschouwd als de grondslagen, waarop alle verzekeringen moeten rusten. Voor de verschillende

---

1) Cf. de literatuur bij Herbault: O. c. N°. 48.

2) O. c. N°. 54.

3) E. Couteau: Traité des Assurances sur la vie, dl. I, N°. 203.

4) Cf. de literatuur bij Herbault, N°. 52.

soorten van schadeverzekering is dat zeker juist. Maar nu wil men die voorschriften ook toepassen op de levensverzekering. Hoe algemeen die opvatting is, blijkt uit de volgende aanhaling van Malsz 1): „Es würde onmöglich sein, die zahlreichen Urtheile aufzuführen, welche ausdrücklich oder stillschweigend der Meinung huldigen, dasz über allen einzelnen Versicherungsarten ein allgemeines Princip der Versicherung steht, welches in dem codificirten Seeassecuranzrecht eine besondere Anwendung gefunden hat und eben deshalb aus demselben für jede andere Versicherungsart zu schöpfen ist." Dat onder die „Versicherungsarten" de levensverzekering begrepen is, zegt schrijver duidelijk in den volgenden zin, waarin ze met brand- en transportverzekering in één adem genoemd wordt.

Genoeg, om aan te toonen, dat de levensverzekering door zeer velen met schadeverzekeringen op een lijn gesteld wordt. De nieuwere meening is echter, dat we hier iets geheel anders voor ons hebben. De naam van de overeenkomst, de wijze, waarop de overeenkomst gesloten wordt, de manier, waarop de Maatschappijen werken, de vrees, om de overeenkomst als spel en weddingschap gequalificeerd te zien, dat alles schijnt invloed gehad te hebben op het vormen van die oude leer; maar al die omstandigheden kunnen haar niet tot de juiste maken.

De levensverzekering is eene overeenkomst van geheel anderen aard, omdat niet verzekerd wordt tegen een gevaar,

1) Dr. C. Malsz: Uebersicht der neueren Rechtsprechung in nicht maritimen Versicherungssachen, een opstel in Goldschmidt's Zeitschrift für das Gesammte Handelsrecht, dl. XIII, bl. 51.

omdat er geen belang bewezen behoeft te worden. Dat blijkt uit de voorwaarden, waaronder eene levensverzekering gesloten wordt, voorwaarden van de maatschappij, die de wet moeten aanvullen, gelijk art. 305 W. v. K. zegt. De maatschappij verbindt zich een zeker vooraf vastgesteld kapitaal of eene vooraf vastgestelde rente, onder zekere voorwaarden, te zullen betalen, maar niet om eene eventueele schade, door eene toevallige, onzekere gebeurtenis veroorzaakt, te zullen vergoeden. Hij, die de verzekering sluit, wil op het oogenblik van iemands dood, of als iemand op zeker oogenblik leeft, over eene bepaalde som kunnen beschikken ten behoeve van zichzelf, of ten behoeve van een ander. Het laatste geval doet zich vooral voor in den vorm van eene levensverzekering, ten behoeve van vrouw en kinderen. Dat voorbeeld heeft voor een groot deel aanleiding gegeven tot de gelijkstelling van schade- en levensverzekering. De dood van het hoofd van het gezin, zoo redeneerde men, is een finantiëel nadeel, dat door de uitkeering van de verzekerde som goed gemaakt wordt. Maar zelfs in dat geval is het zeer goed mogelijk, dat deze redeneering niet opgaat. Wanneer het hoofd van het gezin geruimen tijd niet meer in staat is geweest, om in het onderhoud der zijnen te voorzien, terwijl daarentegen zijne verzorging, wegens ziekte als anderszins, een drukkende finantiëele last was, dan zal zijn dood geen geldelijk nadeel, veeleer voordeel brengen. Hoe kan er dan nog sprake zijn van het vergoeden van schade aan de overblijvenden? Schade moet getaxeerd worden, terstond na het oogenblik, dat de ramp plaats heeft gehad. Wanneer van te voren eene bepaalde som is vast-

gesteld, waarvoor de verzekeraar aansprakelijk is, dan beschouwt de wet dat als een maximum. Bedraagt de schade minder, dan betaalt de verzekeraar ook minder. Zelfs zij, die vasthouden aan het begrip interest bij de levensverzekering, zullen echter moeten toegeven, dat in elk geval de maatschappij verplicht is, om de verzekerde som in haar geheel uit te keeren. Men heeft nog getracht het begrip schadeverzekering te redden, door te zeggen, dat de levensverzekering dient om schulden te betalen, geleden verliezen te compenseeren, crediet te krijgen, alles gevallen, waarbij het belang op den voorgrond staat. Terecht zegt König 1) daarvan, dat dat de motieven kunnen zijn om eene levensverzekering aan te gaan, maar dat deze niet het juridische karakter van de overeenkomst aangeven; dat doet alleen de rechtsbetrekking, waarin partijen tot elkander komen te staan. Bij deze overeenkomst immers verbindt zich de verzekeraar, eene bepaalde som uit te betalen, zonder dat hij er rekening mee mag houden, of hij daarmede het maximum van eene schade te vergoeden zal hebben.

De wetgever heeft dat uitdrukkelijk bepaald in art. 305 W. v. K. en bij de behandeling van dat art. in de Tweede Kamer is ook gezegd, dat ten opzichte van de toepasselijkheid van den algemeenen titel van verzekeringsrecht op dit onderwerp, zich allicht moeilijkheden zouden voordoen. Men wenschte eenige bijzondere aanwijzing daaromtrent. Het antwoord der Regeering luidde 2): „Verzekering op

1) O. c. in Endemann's Handbuch, III, bl. 781.

2) Cf. Voorduin, dl. IX, bl. 286.

het leven is het eenige kontrakt, waaromtrent geen bewijs van het belang, dat de verzekerde heeft, gevorderd kan worden; omdat het leven van een persoon eene onwaardeerbare zaak is, waaromtrent het aan partijen moet worden overgelaten, eene zekere som te bepalen."

Met dat antwoord is art. 305 verklaard, maar tevens heeft de regeering daarmee haar eigen stelsel omver geworpen. Indien geen bewijs van het belang gevorderd kan worden, dan is dat vereischte een wassen neus. Partijen zullen de uit te keeren som zoo hoog en zoo laag stellen, als zij willen, zonder daarbij ook maar eenigszins in het oog te houden, of de vergoeding grooter of kleiner dan de schade is.

Hoewel het kan voorkomen, dat men zich door levensverzekering tegen schade wil vrijwaren, — zooals bv. de crediteur, die het leven van zijn schuldenaar verzekert, om zeker te zijn, dat zijne vordering hem betaald wordt, — behoort dat belang toch niet tot de essentialia der overeenkomst. We moeten dus tot de conclusie komen: de overeenkomst van levensverzekering is geen overeenkomst van verzekering, maar een zelfstandig contract, dat door eigen regelen moet geregeerd worden. En al zijn we voor het Nederlandsche recht aan de algemeene regels van verzekering ook bij levensverzekering gebonden, de bepaling van art. 250 wordt indirect buiten toepassing verklaard door art. 305. Bestonden de artt. 302—308 W. v. K. niet, wat misschien nog wenschelijker ware, dan hunne aanwezigheid, ik zou ook voor ons recht niet aarzelen, de levensverzekering geheel af te scheiden van de schadeverzekeing. Daartoe

kan ik mij beroepen op Molengraaff 1) en de door hem aangehaalde schrijvers, die met hem de nieuwere leer omhelzen, dat het schadevergoedings-element bij de levensverzekering ontbreekt. Toch gelooft hij zich te moeten houden aan de wet, die door de plaatsing van de afdeeling levensverzekering naast brandverzekering, de algemeene bepalingen van den 9den titel wil toegepast zien op dit onderwerp, voor zoover dit nl. gaat, waar art. 259 met al zijne gevolgen buiten werking blijft.

Behalve over de kapitaalverzekering, die in de art. 302 — 308 bedoeld wordt, spreekt de wet ook over renteverzekering; deze wordt echter als een burgerlijk contract beschouwd en in het B. W. onder de kansovereenkomsten gerekend. Het is een contract, waarbij de schuldenaar den renteheffer gedurende een bepaalden tijd na een bepaald tijdstip eene telkens terugkeerende uitkeering zal doen. Lijfrente noemt de wet het; het is eene soort van levensverzekering. De wet heeft, door deze twee contracten op verschillende plaatsen der wet te noemen, gescheiden, wat bijeen behoorde; door de levensverzekering op hare tegenwoordige plaats te zetten, bij elkaar gevoegd, wat gescheiden behoorde te zijn.

Met die vormen, kapitaal- en renteverzekering als hoofdtypen, doet de levensverzekering zich in allerlei vormen voor. De maatschappijen bieden dengene, die eene verzekering wil sluiten tal van combinaties van deze twee soorten aan, het eene beter geschikt voor één geval, het

1) Praeadvies in de Handelingen der Ned. Jur. Ver. 1888. dl. I, bl. 85.

andere voor eene andere bedoeling van den persoon met wien de maatschappij handelt.

Deze uitweiding over den aard van de overeenkomst van levensverzekering, scheen mij noodzakelijk toe. De overeenkomst toch wordt gesloten op dezelfde wijze als de overeenkomst van verzekering, een mondeling contract is voldoende; evenwel wordt altijd een bewijsstuk daarvan opgemaakt, dat ook den naam van polis draagt. Die naam is noodzakelijk in het stelsel van onze wet; beschouwt men ze niet als verzekering, dan had men evengoed een anderen naam voor dat stuk kunnen nemen. De polis van levensverzekering nu is eene oorkonde, in vorm gelijk aan de polis van schadeverzekeringen; zij ook constateert eene overeenkomst, maar eene overeenkomst van anderen aard. Dat verschil van rechtskarakter van schade- en levensverzekering maakt het noodig, afzonderlijk de vraag te behandelen, of polissen van levensverzekering aan order of toonder geoorloofd zijn.

Al dadelijk doet zich een verschil van deze polissen met de reeds behandelde zien, als we ons afvragen, of hierbij ook de onderscheiding dient gemaakt worden tusschen de polis met aanduiding van den verzekerde met de order-clausule of als toonder en de polis met de betalings-clausule aan order of aan toonder. Om daarop het antwoord te kunnen geven, moet eerst vaststaan, wie bij deze overeenkomst de verzekerde is. Over de terminologie is men het nl. niet eens. Ik zal in hetgeen volgt de technische termen in dezen zin gebruiken: *verzekeringnemer* is degene die de overeenkomst sluit, *verzekerde*, degene van wiens overlijden of in leven zijn het recht op de uitkeering

afhangt, *verzekeringbeurder* of *bevoordeelde*, degene die tot ontvangst van de uitkeering gerechtigd is.

Nu behoeven we slechts oppervlakkig na te gaan, hoe de overeenkomst gesloten wordt, om te zien, dat de verzekerde nooit kan zijn aangeduid met de order-clausule of als toonder. De verzekeraar neemt op zich, om eene vooraf bepaalde som te betalen, nadat een bepaald persoon tot zekeren leeftijd gekomen is, of na diens overlijden. Daarentegen wordt hem eene premie betaald, die vastgesteld wordt naar gelang van de sterfte-statistiek, in de sterfte-tafels aangegeven, en naar gelang van den heerschenden rentevoet. Om zulk eene overeenkomst te kunnen aangaan, om te weten, hoe groot het bedrag van de premie zal moeten zijn, zal de verzekeraar moeten weten, hoe oud de persoon is, op wiens leven de levensverzekering genomen wordt. Ook zal hij zich willen overtuigen, of die persoon gezond is, of hij een bedrijf uitoefent, dat zijne sterftekans vermeerdert, of hij in eene streek woont, die als ongezond bekend staat, of hij in gevaarlijke streken reist, in één woord, hij zal voorwaarden stellen, naar gelang waarvan hij eene grootere of mindere premie eischt. Natuurlijk, dat de persoon, die door den geneesheer onderzocht is, en die al de in de voorwaarden aangegeven eigenschappen moet bezitten, bij name aangewezen moet zijn; eene aanwijzing van den verzekerde door de order- of toonder-clausule is daarbij eene onmogelijkheid.

Wordt dat niet reeds gezegd in art. 304, 2°. W. v. K.? Neen, dat art. is een voorbeeld van de bestaande verwarring in de terminologie. Dat de wet onder verzekerde een ander persoon verstaat, dan ik supra meende te kunnen aannemen,

blijkt uit het volgende nommer van datzelfde art., waar de verzekerde bedoeld is.

Wat de wet dan onder den verzekerde verstaat, is twijfelachtig. Holtius 1) spreekt van den verzekerde, het verzekerde lijf en dengene te wiens behoeve de verzekerde som komen moet, en is dus blijkbaar van gevoelen, dat met den verzekerde aangeduid is de verzekeringnemer. Kist 2) echter zegt, terwijl hij verklaart, dat dergelijke aanduiding niet bij name behoeft te geschieden, dat de vermelding van „erven, echtgenoot en kinderen" of iets dergelijks, voldoende is, om aan dat voorschrift te voldoen. Hij bedoelt er dus blijkbaar mede den verzekeringbeurder. Ik meen, dat dit laatste de juiste redeneering is.

In elk geval kan de naam van den verzekerde niet weggelaten worden uit de polis; zelfs is het voorschrift van art. 304, 3°. overbodig, omdat dit uit den aard der overeenkomst voortvloeit. Er blijft dus geene andere vraag over, dan of de polis van levensverzekering met de betalingsclausule aan order of aan toonder, geoorloofd is.

Onze wet houdt over dat onderwerp geene bepaling in; de Nederlandsche schrijvers hebben er zich bijna niet mee bezig gehouden. De Duitsche en de Fransche wetgeving zwijgen evenzeer, de literatuur in die landen niet. Aangezien nu hunne argumenten over de quaestie hier aan de orde, niet steunen op wetsbepalingen, die van een uitdrukkelijk toelaten of uitsluiten van de polis aan order of aan toonder spreken en ze niet in strijd komen met

1) O. c. bl. 388.

2) O. c. bl. 117.

dergelijke bepalingen van onze wet, daar deze niet bestaan, is er geen reden, waarom we van die schrijvers geen gebruik zouden mogen maken.

De betalingsclausule aan order of aan toonder kan op twee verschillende wijzen voorkomen in de polis van levensverzekering. Het kan zijn, dat de levensverzekering is gesloten ten behoeve van een met name of qualitatief aangewezen derde, maar dat de maatschappij zich het recht voorbehoudt, om de uitkeering te betalen aan den toonder van de polis, hetzij deze door een endossement of door het houden van het stuk alleen, gelegitimeerd is. De maatschappij ontlast zich zelve door die clausule, in de polis opgenomen, of door eene daarmede gelijk staande bepaling in de algemeene voorwaarden, van de verplichting om te onderzoeken, of degene, die de uitbetaling vraagt, wel de daartoe gerechtigd bevoordeelde is.

Het kan echter ook zijn, dat de bevoordeelde zelf wordt aangewezen in de polis door eene order- of toonder-clausule. Wat het verschil in rechtskracht is tusschen deze twee soorten van polissen, zal duidelijk blijken, wanneer we de verschillende wijzen nagaan, waarop de verzekeringbeurder in de polis kan worden aangewezen.

Het is door niemand betwijfeld, dat de levensverzekering kan worden genomen ten behoeve van een met name in de polis genoemden derde. Voor ons recht is dat uitdrukkelijk erkend, waar de wet spreekt over de overeenkomst van lijfrente, in art. 1815 B. W.: „Zij kan gevestigd worden ten behoeve van een derde." Ook in art. 302 W. v. K. is de mogelijkheid van verzekering ten behoeve van een derde open-

gesteld. De woorden: „het leven van iemand kan ten behoeve van eenen daarbij belanghebbende verzekerd worden," brengen mede, dat die belanghebbende zoowel de verzekeringnemer zelf, als een derde kan zijn. Maar moet de bevoordeelde met name in de polis aangewezen zijn? Neen, zeer gewoon is, dat de polis inhoudt, dat de levensverzekering gesloten is, ten behoeve van „mijne kinderen," „mijne echtgenoote" of eene dergelijke aanwijzing. Dezen vorm moet men geoorloofd achten, ook hier te lande, al schrijft art. 304 2°. van het W. v. K. voor, de vermelding van den naam van den verzekeringbeurder, naar de uitlegging supra gegeven. De voorschriften van dit art. zijn evemin als die van het daarmee correspondeerende art. 256, op straffe van nietigheid der polis voorgeschreven. Mr. Holtius 1) is van oordeel, dat degene te wiens behoeve de beloofde som komen moet, in genere of in specie moet genoemd zijn, en hij acht het eerste voldoende. Daardoor verklaart hij zich dus tot een voorstander van de geldigheid van de genoemde aanwijzing.

Zoowel bij de polis, waarin de bevoordeelde met name is aangeduid, als waarin eene aanwijzing als „mijne erfgenamen" staat — bij de laatste vooral in Duitschland — komt nu voor, dat de maatschappij zich het recht voorbehoudt, om de verzekerde som uit te betalen aan den door een endossement gelegitimeerden houder, of aan den toonder van de polis. Zij heeft daartoe het recht, maar is niet verplicht aan den toonder uit te betalen. Is zij

---

1) O. c. bl. 388. Evenzoo Mr. Kist, o. c. bl. 117.

niet zeker, dat degene, die de betaling vordert, daartoe gerechtigd is, hetzij door zijne hoedanigheid van verzekeringbeurder, hetzij doordat hij de gemachtigde van dien persoon is, dan kan zij hem het bewijs opleggen, dat hij werkelijk tot ontvangst van de uitkeering gerechtigd is. Deze clausule kan, voor ons recht, geacht worden geschreven te zijn met de bedoeling, dat partijen derogeeren aan de bepaling van art. 1421, al. 1 B. W., waarin betaling alleen geldig verklaard wordt, als ze geschiedt aan den schuldeischer, zijn gemachtigde, of een door de wet of door den rechter gemachtigd persoon.

Daarmede is de vraag beslist, of zulk eene clausule de polis tot een order- of toonderpapier maakt, en dat wel in ontkennenden zin. Ware ze dat, dan zou er nooit quaestie van kunnen zijn, dat de verzekeraar van den toonder het bewijs van zijn recht kon vorderen. Dat lezen we ook bij Lewis 1): „die Inhaberklausel hat vielmehr lediglich die Bedeutung, dasz der Besitz des Papiers als ausreichende Legitimation betrachtet werden *darf*. Der Versicherer kann dem Präsentanten der Police Zahlung leisten, er kann aber auch von demselben fordern, dasz er sich als Berechtigten oder Bevolmächtigten des Berechtigten legitimiere..... Somit sind auch die Policen mit der Inhaberklausel zu den Legitimationspapieren zu rechnen." De polis, waarin de bevoordeelde bij name of qualitatief is aangewezen, maar die betaalbaar is gesteld aan order of toonder, is dus geen order- of toonderpapier, maar legitimatiepapier. Het onderscheid bestaat daarin, dat

1) O. c. bl. 171.

het toonderpapier bewijsmiddel is in handen van iederen volgenden eigenaar, terwijl bij legitimatiepapier de debiteur het houden van het papier als bewijsmiddel kan aannemen, maar ook van elders nader bewijs kan vorderen.

Diezelfde meening verkondigde Malsz 1) en tot staving daarvan haalt hij eenige Duitsche en Zwitsersche vonnissen aan, waarvan ik hier overneem het vonnis van het Amts-Gericht te Frankfurt a. M. van 6 Mei 1868, dat luidt: „Dem Stadtgericht musz darin beigestimmt werden, dasz an den Inhaber zahlbare Lebensversicherungs-Policen, wie die hier in Rede stehende, den rechtlichen Charakter eines eigentlichen Inhaberpapiers nicht besitzen. Solche Policen gehören vielmehr zu den uneigentlichen Inhaberpapieren, sie sind ihrem Wesen nach Legitimationsurkunden, welche einerseits den Inhaber berechtigen von dem Schuldner, dem Versicherer, die darin ausgesprochene Summe zu erheben und andererseits, im Interesse des Schuldners, die Legitimationsprüfung erleichtern." Het aan order of aan toonder betaalbaar stellen, dient dus, volgens dit vonnis ook om het bewijs van de legitimatie te vergemakkelijken. Terecht volgt in het genoemde vonnis: „Es kann aber der Versicherer einem dritten Inhaber alle Einreden aus der Person des ursprünglichen Versicherten entgegensetzen." Dat kan hij, omdat de toonder, als hij niet de bevoordeelder zelf is, door dengene, ten behoeve van wien de verzekering genomen is, gemachtigd is, om de uitkeering te ontvangen.

---

1) O. c, in Goldschmidt's Zeitschrift. blz. 486, sqq.

Deze clausule behandelt ook Ehrenberg 1). Hij zegt van de toonderclausule: „Durch sie wird die Police nicht zum Inhaberpapier, sondern nur zum sogenannten Legitimationspapier, und auch dies im Zweifel nur zu Gunsten des Versicherers." Als de verzekeraar geen reden heeft, om te twijfelen aan de goede trouw van dengene, die de polis aanbiedt om de betaling te ontvangen, dan is hij gerechtigd om aan dien houder te betalen, zonder dat hij daartoe verplicht is. Behalve om het bewijs van de overdracht te vergemakkelijken, dient de clausule om te maken, dat van die overdracht geen kennis behoeft te worden gegeven aan den verzekeraar. Daarom acht hij deze polis bijzonder geschikt, om in pand te worden gegeven, volgens den regel van art. 309 A. D. H. G. Dit laatste is niet juist. De legitimatie-clausule dient nooit om overdracht van het recht uit de polis te vergemakkelijken. Het kan zijn, dat Ehrenberg bedoelt, dat het eene gemakkelijke wijze is, om iemand te machtigen tot ontvangst van de verzekerde som, door hem alleen het stuk in handen te geven.

De tweede manier, waarop de bevoordeelde kan worden aangewezen, is door cessie van de polis. Vooral bij Fransche schrijvers lezen we daarover. We moeten evenwel terstond in het oog houden, dat cessie van de polis door den verzekeringnemer in de praktijk niet voorkomt, omdat deze een veel eenvoudiger middel tot zijne beschikking heeft, nl. om op het stuk zelf een ander in de plaats te doen stellen van den oorspronkelijken bevoordeelde. Wel kan

---

1) Das Versicherungsrecht, bl. 473.

voorkomen cessie van de polis door den eersten bevoordeelde aan een volgende, wanneer de eerste bevoordeelde het stuk in handen heeft. De polis is eene onderhandsche akte, die inhoudt, dat de verzekeraar onder bepaalde voorwaarden eene bepaalde som zal betalen. Volgens den regel van art. 668 B. W., kan een dergelijk stuk, eene schuldvordering, die niet aan toonder luidt, worden overgedragen aan een derde door middel van eene onderhandsche of authentieke akte, waarbij de rechten uit de schuldvordering aan een ander worden overgedragen, een akte van cessie.

De mogelijkheid om eene polis van levensverzekering over te dragen, wordt ontkend door hen, die in het tusschen den verzekeringnemer en den verzekeraar gesloten contract, eene overeenkomst van verzekering zien. Deze zou niet kunnen overgaan, indien niet tevens het belang bij het verzekerde voorwerp overgedragen werd. Het verzekerd belang, het leven van den verzekerde, is echter niet voor overdracht vatbaar.

Ernstiger is de tegenwerping, dat de verzekeringnemer voor den dood van den verzekerde, of voor den termijn, waarop de levensverzekering afloopt, geen rechten hoegenaamd tegenover den verzekeraar heeft en dus geen rechten aan een derde kan overdragen. De groote voorstander van die meening, de Courcy 1) bestrijdt een vonnis van den Tribunal de la Seine van 3 Mei 1873, waarbij eene weduwe, als bevoordeelde aangewezen in eene levensverzekeringspolis, veroordeeld werd

---

1) A. de Courcy: L'assurance sur la vie et les droits de mutation.

tot betaling van de belasting op de mutatie. De Courcy beweert nl., dat de verzekeringnemer geen rechten tegenover den verzekeraar heeft, hij kan dus niet maken, dat de bevoordeelde, die door hem in eene akte van cessie zou worden aangewezen, rechten verkrijge. Hoe deze bewering vol te houden is, begrijp ik niet, waar toch de maatschappij de verplichting op zich genomen heeft, om op een tijdstip, dat zeker komen moet, eene bepaalde som te zullen betalen, daar heeft toch zeker degene, aan wien die belofte gegeven is, een recht om die uitkeering te vorderen, zij het dan ook tot aan dat bedoelde tijdstip opgeschort. Over dit recht heeft hij de beschikking; hij kan, wanneer hij de verzekering voor zich zelf genomen had, die aan een ander overdragen door eene akte aan cessie. En als de verzekering ten behoeve van een derde gesloten is, dan kan hij die herroepen, zoolang de derde haar niet heeft aangenomen, en over zijn recht weer ten behoeve van een ander beschikken 1).

We zagen reeds, dat cessie van de polis door den verzekeringnemer daartoe niet noodig is. Toch schijnt hieraan gedacht te zijn door de Fransche schrijvers. Bij velen van hen wordt de cessie van de polis van levenszekering toegelaten. Men dient er echter op te letten, dat er eenig verschil is tusschen art. 668 B. W. en het daarmee overeenkomstige art. 1690 C. C. Terwijl het eerste de beteekening der overdracht eischt aan den schuldenaar, opdat ze tegenover hem gevolg hebbe, is diezelfde beteekening volgens Fransch recht noodig, om den cessionaris

---

1) Cf. Herbault: o. c. N°. 208.

te legitimeeren ten aanzien van derden. Van die schrijvers nu wil ik alleen Couteau 1) noemen. Hij laat het cedeeren der polis toe op grond, dat de overeenkomst van levensverzekering zonder twijfel onderworpen is aan de regels van het burgerlijk recht en dus de art. 1689 sqq. C. C. mogen toegepast worden. Een dergelijk argument zou in ons recht overbodig zijn, omdat dat reeds in 't algemeen gezegd wordt in art. 1 W. v. K.

De derde wijze van aanduiding van den verzekeringbeurder is uitgedrukt in de clausule: „La propriété du contrat est transmissible par voie de transfert sur le titre même." De polis, waarop ze voorkomt, is eene polis op naam en hoewel in het algemeen slechts voor de overdracht van papieren aan order bestemd, meen ik, dat de praktijk deze woorden terecht opvat als een verlof om het stuk door middel van een endossement over te dragen.

Of de polis door endossement kan worden overgedragen, hangt daarvan af, of de algemeene voorwaarden dat uitdrukkelijk toelaten, of dat de polis aan order gesteld is. Maar nu geloof ik, dat men op de polis evengoed kan schrijven: „te betalen aan den heer A. of order", als „te betalen aan den heer A." gevolgd door de genoemde clausule. Dat is ook de meening van Rehfous 2): [Les polices] sont considérées comme créées à ordre, non seulement lorsque le montant de l'assurance est expressément stipulé payable à ordre, mais encore lorsqu' une clause de la police autorise expressément la transmission par voie

1) O. c. N°. 460.

2) L. Rehfous. Le contrat d'assurance en cas de déces. N°. 118.

d'endossement." Ik zal deze dan ook liever tegelijk behandelen met het volgende.

De vierde wijze van aanduiding van den bevoordeelde geschiedt door het stellen van de polis aan order, d. i. aanwijzing van den bevoordeelde door de order-clausule. Er bestaat geen enkele reden, waarom dat niet geoorloofd zoude zijn. Men zou daartegen kunnen aanvoeren, dat de maatschappij zal willen weten, aan wien zij de uitkeering der verzekerde som moet doen. In enkele vormen, waarin zich de levensverzekering voordoet vooral, wordt dit noodig geacht, bv. bij een overlevingscontract, waarbij partijen overeen komen, dat de maatschappij verplicht zal zijn, om als A. een bepaald aangewezen persoon B. overleeft, aan A. de verzekerde som te betalen. Ik meen echter, dat, wanneer deze twee personen maar duidelijk aangewezen zijn, de uitkeering even goed aan een derde kan plaats hebben en dat deze derde op al de genoemde en nog te noemen wijzen aangeduid kan worden. In 't algemeen zal de bevoordeelde zeer goed door de order-clausule kunnen worden aangewezen. Hij, die eene polis kan vertoonen, waarin of op den rug waarvan hij, door middel van een endossement, als den bevoordeelde is aangeduid, is qualitatief aangewezen. Al weet de maatschappij dan van te voren niet, welke bepaalde persoon dit zijn zal, dit kan geen bezwaar voor haar zijn. Als het oogenblik van de uitkeering gekomen is, zal het haar onverschillig zijn, wie het genot daarvan zal hebben. Evenmin kan overwegend zijn, de tegenwerping tegen hare geoorloofdheid, afgeleid uit het niet uitdrukkelijk toelaten door de

wet, in Nederland, zoo min als in Frankrijk en Duitschland. Zoolang het niet tegen den aard der overeenkomst van levensverzekering strijdt en zoolang het niet in de wet verboden is, kan m. i. de polis aan order gesteld worden.

Zonder eenig argument verkondigt Mr. Kist deze meening ook 1). Mr. Molengraaff 2) wijst op het groote belang voor den verzekeringnemer, om vrij te blijven in de aanwijzing van den persoon des bevoordeelden. Daartoe laten zich de meest verschillende redenen denken, die „in de practijk er toe geleid hebben, den verzekeringnemer in de voorwaarden van verzekering het recht toe te kennen, voor den bevoordeelde, waar deze met name in de polis is aangewezen, een ander in de plaats te stellen, alsmede om den bevoordeelde qualitatief aan te wijzen, of wel de polissen aan order of toonder te stellen, of in blanco te laten." Meer dan deze beide plaatsen, is het mij niet gelukt in de Nederlandsche literatuur te vinden.

Door de polis aan order te stellen, zal de verzekeringbeurder aangewezen kunnen worden door endossement. Dat is het endossement, omschreven in art. 134 W. v. K. Het zal moeten inhouden, behalve de dagteekening en de onderteekening, den naam van den endossant, met bijvoeging van waarde genoten of waarde in rekening.

In Frankrijk komt de polis aan order veelvuldig voor. Ze wordt door vele geleerden volkomen geldig geacht. Herbault 3) zegt, dat in dat geval de polis door middel

---

1) O. c. bl. 112.

2) Praeadvies bl. 157.

3) O. c. N°. 212.

van het endossement, omschreven in art. 137 C. C. (= art. 134 W. v. K.) kan worden overgedragen. Zelfs Dalloz 1), die de overeenkomst van levensverzekering als een burgerlijk contract beschouwt, vindt geen reden, om het verzekerde kapitaal niet aan order betaalbaar te stellen. Evenzoo tal van anderen 2).

Men meene echter niet, dat ze daar niet bestreden zou zijn. Door de Montluc 3) is de geoorloofdheid van de polis aan order ontkend, voornamelijk op dezen grond, dat er geene enkele analogie bestaat tusschen de levensverzekering en zekere bepaalde overeenkomsten, die vatbaar zijn voor eene inkleeding in den vorm van een papier aan order. Hij voert eene grondige oppositie, maar duidelijker nog, eenigszins in populairen toon, is het betoog gesteld van de Courcy 4). Eerst drukt hij zijn twijfel uit, of met de clausule: „la propriété des contrats est transmissible par voie de transfert sur le titre même", wel bedoeld kan zijn een gewoon endossement. De „titre" toch bestaat in duplo, het eene stuk is in handen van den verzekeringnemer, zoolang hij het niet overdroeg, het andere blijft ten kantore der maatschappij. Waarop moet nu die overdracht staan, vraagt schrijver. Op beide stukken? Maar dan wordt het eene wijziging van het contract. Een endossement zou alleen voorkomen op den titel in het bezit van den verzekeringnemer.

---

1) Supplément du Répertoire alphabétique, par Dalloz, Ve Assurances, Chap II, N°. 402.

2) Cf. Agnel et de Corny: o. c. N°. 424; Couteau: N°. 461.

3) O. c. bl. 245.

4) A. de Courcy: Précis de l'assurance sur la vie, Chap VII.

Bovendien, dat endossement zou moeten voldoen aan den, in art. 137 C. d. C., voorgeschreven vorm". Daardoor zou de polis gelijk gesteld worden met den wissel, la monnaie commerciale. Dat kan eene polis van levensverzekering niet zijn. En dat endossement in dien vorm zal moeten inhouden de woorden „waarde genoten", terwijl in de meeste gevallen van overdracht, behalve wanneer de polis verhandeld wordt, er geen waarde genoten zal zijn. Men dwingt daardoor den endossant tot onderteekening van een leugen.

De redeneering, dat overdracht op den titel omslachtig zou zijn, is gezocht. Natuurlijk is met den titel bedoeld, het stuk, dat door de maatschappij is afgegeven aan den verzekeringnemer. Dat is ook voldoende. De maatschappij heeft er geen belang bij, te weten, aan wien zij de uitkeering zal moeten doen; voor haar is het van belang, wanneer dat moet geschieden en aan dien termijn zal door de overdracht niets veranderd worden. Daarmee komt overeen wat we lezen in Dalloz 1): „Il suffit d'ailleurs, que le transport par voie d'endossement soit libellé sur le double de la police, qui a été remis à l'assuré et signé par lui; la compagnie ne saurait arguer ce transfert de nullité par le motif, qu'il n'aurait pas été transcrit sur le double qu'elle a conservé entre ses mains".

Het argument, dat door het endossement de polis gelijk zou worden aan een wissel en dezelfde functie te vervullen zou hebben, gaat niet op. Er zijn immers wel andere orderpapieren, dan de wissel. Of zou de Courcy misschien

---

1) Dalloz, o. c., Supplément, Ve Assurances Terrestres, N°. 404.

een cognossement aan order ook beschouwen als „monnaie commerciale?"

De vrees, om den endossant een leugen te doen onderteekenen, is vrij kleingeestig. Hoe dikwijls wordt een wissel niet reeds voor dat de waarde genoten is, onderteekend. Maar later zal ik mij toch naar deze opmerking in zooverre richten, dat ik het endosseeren van eene polis bij voorkeur zou willen toelaten, als de geëndosseerde eene tegenpraestatie doet.

In Frankrijk wordt dikwijls voorgeschreven, dat een endossement niet voldoende is, om den geëndosseerde alle rechten uit de polis te doen verkrijgen. Men vindt dan in de voorwaarden het volgende: „Le transfert sur le titre suffit à l'égard de la Compagnie. A l'égard des tiers, la loi indique d'autres formalités (voir notamment l'article 1690 du C. C.)". Dat dat bij ons niet zou kunnen voorkomen, ligt in het verschil, waarop ik reeds wees, tusschen art. 1690 C. C. en art. 668 B. W. 1).

Op grond van die bepaling heeft een schuldeischer eens getracht de geldigheid van een endossement te bestrijden. Het Hof van Parijs heeft echter bij zijn arrest van 12 Februari 1857 beslist: „que ce n'était là qu'une recommandation surabondante, qui n'a rien d'obligatoire, et dont l'inobservation ne saurait infirmer l'effet virtuel d'un transfert, conforme aux conditions essentielles du titre." 2). Hetzelfde college heeft bij arrest van 2 April 1879 3) zijne vroegere

1) Cf. diss. bl. 105.

2) Cf. Herbault, o. c. N°. 213.

3) Cf. Agnel et de Corny, N°. 425.

meening gehandhaafd, o. a. met deze woorden: „sans vouloir, par une contradiction qui serait inexplicable, anéantir dans ses conséquences légales les autres dispositions du même article," nl. het recht om de polis bij endossement over te dragen. Het endossement zou, door de toepassing van art. 1690 C. C. noodig te verklaren, van nul en geener waarde worden. De aard van de order-clausule brengt mee, dat de maatschappij betale aan den order van den verzekeringnemer, zonder dat zij zich heeft te storen aan protesten van derden.

Dat in ons recht de polis van levensverzekering veilig aan order betaalbaar gesteld kan worden en dat in dat geval de eigendom overgaat door endossement is uitgemaakt door een vonnis van de Arrondissements-rechtbank te Amsterdam van 18 Mei 1849 1).

De curator van eene gefailleerde levensverzekeringcompagnie vorderde van een aandeelhouder fournissement ten bedrage van f 800. Deze beweerde compensatie, daar hij houder was van twee polissen van levensverzekering aan order, die door den dood van dengene, op wiens leven de verzekering genomen werd, opvorderbaar waren, en die door dengene, ten wiens behoeve de verzekering was aangegaan, bij blanco-endossement aan hem waren overgedragen. De eischende curator beweerde, dat de polissen niet bij endossement, zeker niet bij blanco-endossement konden worden overgedragen.

De rechtbank overwoog in rechten:

---

1) Cf. Magazijn van Handelsrecht, 1871, bl. 118.

„dat de eigendom van polissen van assurantie niet, gelijk wissels, cognossementen en bodemerij-brieven, uit kracht der wet alleen door endossement kan worden overgedragen;

„dat echter ten deze te onderzoeken is, of de verzekeraar en de verzekerde bij de polis zijn overeengekomen dat dit effect door endossement zou kunnen worden overgedragen;

„dat de onderwerpelijke polissen luiden: aan UEd., UEd. order, erfgenamen ofte andere regtverkrijgenden, ofte Hun Ed. gemagtigden of andere gekwalificeerden;

„dat bij de uitlegging dezer woorden, en bepaaldelijk van de woorden *UEd order*, moet worden in het oog gehouden:

1°. dat levensverzekeringen zijn een onderwerp van handelsregt en derzelver polissen geschriften van koophandel,

2°. dat in handelszaken de uitdrukking aan order de eigenaardige clausule is, om te kennen te geven, dat het effect vatbaar wordt gesteld voor endossement,

3°. dat de overdragt van polissen bij wijze van endossement, ja zelfs de clausule aan toonder, een in den handel zeer gebruikelijk en bekend beding is,

4°. dat in de onderwerpelijke polissen de woorden UEd., UEd. order, erfgenamen ofte regtverkrijgenden in schrift zijn gesteld, alsmede het volgende Hun Ed., terwijl de woorden gemagtigden of andere gekwalificeerden in drukletters voorkomen, waaruit duidelijk blijkt, dat men met de geschrevene clausule eene bepaalde bedoeling heeft gehad;

„dat nu de clausule is tweeledig, als vermeldende in de eerste plaats regtverkrijgenden, welke worden aangeduid door de woorden UEd. order, erfgenamen of regtverkrij-

genden, en in de tweede plaats gemagtigden — niet slechts van den verzekerde, maar ook van zijne regtverkrijgenden, — welke worden aangeduid met de woorden Hun Ed. gemagtigden of andere gekwalificeerden;

„dat daarom het woord UEd. order hier niet kan beteekenen gemagtigden, maar dat integendeel dezelfde plaatsing vóór en naauwe verbinding met erfgenamen of regtverkrijgenden, duidelijk aantoont, dat door den order een rechtverkrijgende bedoeld is, bij wijze van order, namelijk een geëndosseerde;

„Overwegende verder, dat ofschoon de overdracht van schuldvorderingen bij de wet is geregeld, eene afwijking van die regels — immers ten opzichte van een der contracteerende partijen — niet is nietig — allerminst in handelszaken, welker wetten de burgerlijke wet niet onbepaaldelijk aan de regels van Burgerlijk Regt heeft willen binden;

„dat, wanneer polissen bij endossement kunnen worden overgedragen, dan ook de bepaling omtrent blanco-endossement ten deze van toepassing is."

Dit vonnis is bekrachtigd door een arrest van het Hof van Noord-Holland van 18 April 1850 1), op de volgende overweging:

„dat de eerste Regter op volkomen juiste gronden heeft geoordeeld dat, hoezeer polissen van assurantie uit kracht der wet alleen niet vatbaar zijn om door endossement te worden overgedragen, evenwel — ook krachtens de ge-

---

1) Magazijn van Handelsrecht t. a. p.

bruiken in den handel bij het sluiten van verzekeringen — het beding geoorloofd is, dat de eigendomsoverdracht der polissen door endossement en dus ook door blanco-endossement zal kunnen plaats hebben — dat zoodanig beding vervat is in de in beide quaestieuse polissen voorkomende bewoordingen, aan UEd. order, en dat alzoo de twee op die polissen voorkomende handteekeningen in blanco van H. K., krachtens dat beding, te beschouwen zijn als endossement in blanco, welke den wettigen eigendom op den geintimeerde hebben doen overgaan."

De hoofdzaak in het aangehaalde vonnis, dat de polis van levensverzeking aan order gesteld kan zijn, en dan overgedragen kan worden door endossement, is juist. Belangrijk is ook de onderscheiding, die gemaakt wordt tusschen rechtverkrijgenden en gemachtigden, en dat de geëndosseerde onder de eerste rubriek gerekend wordt. Of dat geheel juist is, en of we dat zonder nadere beschouwing kunnen aannemen, daarop hoop ik later te wijzen, bij de vergelijking van de polis aan order met de gewone orderpapieren.

Tot nu toe sprak ik over het endossement in den vorm zooals art. 134 W. v. K. dien voorschrijft. Nu is quaestieus, of een onvolledig endossement voldoende is, om de vordering uit de polis op een ander over te dragen, als de polis aan order is gesteld. Weer is het de Courcy, die zijne waarschuwende stem tegen die praktijk doet hooren 1).

Het onvolledig endossement is, volgens art. 135 W. v. K.

---

1) Précis, bl. 142.

en art. 138 C. d. C., eene volmacht van den endossant. Nu redeneert de Courcy: de endossant is de verzekerde, de betaling zal geschieden, als de verzekerde gestorven is, maar dan is tevens de volmacht te niet gegaan, volgens art 2003 C. C. (= art. 1850 B. W.). De geëndosseerde is dan geen gemachtigde meer, en hij is ook geen eigenaar, want het endossement was onvolledig.

Maar dat slaat toch meer op een enkel geval, nl. dat eene verzekering is genomen na overlijden uit te betalen, waarbij de verzekeringnemer zelf de verzekerde is. In dat geval echter moet ik de Courcy gelijk geven, de wet spreekt duidelijk. Als echter de geëndosseerde, wanneer bv. zijn weggelaten uit het endossement de woorden „waarde genoten", bewijst, dat hij de waarde heeft betaald, dan zou er iets voor te zeggen zijn, dat daardoor de nietigheid van die wijze van voordracht vervalt.

Over de quaestie, waartoe een onvolledig endossement op eene polis aanleiding geeft, is in Frankrijk eene procedure gevoerd. De curator in het faillissement van wijlen zekeren Malézieux vroeg de nietigverklaring van de overdracht van eene polis door de maatschappij „Le Phénix" afgegeven, op grond dat die overdracht geschied was, door de volgende woorden op den rug der polis te schrijven:

Payez à M. Claude Menant.

Paris, le 26 Août 1873. (Get.) Malézieux.

De Tribunal de Commerce de la Seine gaf in zijn vonnis van 23 Oct. 1876 de volgende overwegingen: 1)

---

1) Cf. Herbault. N°. 158.

„Attendu qu'on ne saurait admettre plusieurs formes d'endossement; — Que la forme déterminée par l'art. 137 C. Comm., est la seule régulière et légale; — Que la police, en stipulant que la transmission pourrait se faire par un endossement régulier, n'a pu se référer qu'à celui voulu par la loi; — Attendu que de l'examen de l'endossement de Malézieux à Menant il ressort que la valeur fournie n'y est point exprimée;

„Attendu que le défaut d'énonciation de la valeur fournie a nécessairement pour effet de rendre l' endossement de Malézieux incomplet et irrégulier; — Que, conséquemment, le caractère de légalité lui manque; — Qu'ainsi aux termes de l'art. 138 C. Comm., le transfert n'est point opéré; — Qu'il suit de là que la demande du syndic est fondée et qu'il y a lieu d'y faire droit."

De ongeoorloofdheid van eene overdracht door een onvolledig endossement is daarmede met zooveel woorden uitgesproken. De gronden schijnen mij zwak toe. Immers de wet heeft naast het endossement het onvolledige endossement toegestaan; wanneer dus partijen het eene wenschen, dan ligt waarschijnlijk in hunne bedoeling om ook het andere geldig te verklaren. Het vonnis werd vernietigd op dit punt door het arrest van het Hof van Parijs van 18 December 1876, op deze gronden:

„Considérant que si l'endossement irrégulier ne vaut que comme procuration, cette procuration donne évidemment le droit au porteur de toucher pour le compte de son mandant; qu'en payant entre les mains de celui qui était propriétaire de la police ou mandataire de celui

auquel la police appartenait réellement, la Compagnie „le Phénix" loin de commettre une faute engageant sa responsabilité, a satisfait à un devoir auquel elle ne pouvait se soustraire; — Qu' on ne saurait induire la révocation du mandat de la survenance de la faillite Malézieux, le paiement étant antérieur à la déclaration de faillite;

„Considérant qu'un tel mandat n'est pas de ceux auquels la loi attache un effet révocatoire à la mort du mandant, et qu'il doit survivre au décès du mandant, dés qu'il a pour objet une chose, qui par sa nature même et dans la pensée des parties, ne peut être accomplie qu' après le décès et à cause du décès; — Qu' en conséquence, c'est à tort que le paiement opéré de bonne foi par „le Phénix" entre les mains de Menant e été déclaré nul par le jugement dont est appel."

De eerste overweging van dit arrest is juist, het onvolledige endossement geeft het recht om de betaling te vorderen, maar dat kan het niet meer, wanneer de lastgever dood is, zooals de tweede overweging tracht te justificeeren. Men kan er zich niet afmaken door voor deze volmacht op den algemeenen regel eene uitzondering aan te nemen, die op niets steunt.

De vijfde manier van het aanwijzen van den bevoordeelde, is de aanwijzing van den verzekeringbeurder door de toonder-clausule. Deze polis heeft nog meer vijanden, dan de polis aan order. Bij de laatste was tenminste nog de identiteit van den houder met den op de polis laatst geëndosseerde vast te stellen, bij de polis aan toonder hangt

het alleen van het houden van de polis af, of men als crediteur van de verzekeringmaatschappij gelegitimeerd is. Maar ook hier is het wederom alleen de verzekeringbeurder, die door de toonder-clausule wordt aangewezen. De verzekerde moet bekend zijn, zijn naam moet op de polis voorkomen.

De Nederlandsche literatuur is nog schaarscher dan bij de polis aan order, zij zwijgt geheel.

Enkele Fransche schrijvers hebben uitdrukkelijk de mogelijkheid van polissen aan toonder erkend 1). Eene eigenaardige bestrijding wordt tegen dien vorm van de polis gevoerd, in den Moniteur des Assurances 2). Het doel van de polis aan toonder, zoo zegt de schrijver, zou zijn, dat terstond na het overlijden van den verzekerde, de familie contanten in handen zal hebben, terwijl ze anders dikwijls niet aanwezig zijn en toch zoo hoog noodig zijn in de eerste dagen na een sterfgeval. Ware de snelle uitbetaling niet op andere wijze te verkrijgen, dan zou de invoering van de polis aan toonder zeer nuttig zijn. Maar dan noemt schrijver eenige practische bezwaren op, terwijl hij bovendien aantoont, dat die snellere uitbetaling maar eene fictie is.

Wat meer is, de polis aan toonder te stellen is niet geoorloofd, zegt A. D. In een Avis du Conseil d'État van 11 Juli 1818 gaf dat lichaam te kennen, dat het de levensverzekering als eene geoorloofde overeenkomst beschouwde, maar met

---

1) O. a. Rehfous, o. c. N°. 64; Couteau, o. c., II, N°. 457.

2) La police au porteur, par A. D., in den Moniteur des Assurances, jg. 1890, bl. 603.

deze beperking, dat het niet geoorloofd zou zijn, op het leven van een derde eene verzekering te nemen zonder diens toestemming. Dat was nog niet voldoende. De regeering breidde den raad in dit advies gegeven voor het aangaan van eene verzekering uit tot een verbod van volgende overgangen van de polis, zonder toestemming van den verzekerde. Ware dat nog zoo, dan had de schrijver gelijk. Maar wat staat er nu in de goedgekeurde statuten van de nieuwere Fransche maatschappijen? Dat die toestemming eens voor altijd kan worden gegeven, maar dan moet van elke overdracht kennis worden gegeven aan de maatschappij door den nieuwen verkrijger. Dat strijdt nog met den aard van de polis aan toonder; deze is in dien vorm gesteld, om haar zooveel men wil, door eenvoudige overgave van hand tot hand, zonder dat daarvan aan iemand kennis gegeven behoeft te worden, te doen overgaan op een nieuwen verkrijger. Door het voorschrift, waarop A. D. zich beroept, zou niet de toonder de uitbetaling kunnen vragen, maar alleen de laatste verkrijger, die aan de maatschappij heeft meegedeeld, dat hij eigenaar geworden is.

Op de conclusie, dat polissen aan toonder dus niet mogen uitgegeven worden, is nog al wat aan te merken. De verzekerde mag, bij het aangaan van het contract, eens voor altijd in alle overgangen der polis toestemmen. Als hij dat nu doet door toe te staan, dat de polis aan toonder betaalbaar wordt geschreven, dan is dat niet ongeldig, om den regel, dat elke overdracht moet bekend gemaakt worden aan de maatschappij, maar dan heeft het omgekeerde plaats. Als eenmaal de polis aan toonder is gesteld wil

dat zeggen, dat partijen derogeeren aan den gestelden regel, dat dus de overgave van hand tot hand voldoende zal zijn.

Ik achtte deze uitweiding noodig, omdat ten onzent ook wel eens op dergelijke wijze de geldigheid der polis aan toonder zou kunnen worden bestreden. In ons W. v. K. is geen enkel art. te vinden, dat in dezen eene oplossing van de vraag kan brengen. Een verbod komt evenmin voor als een toestemmend antwoord. Wij moeten dat vinden uit den aard der overeenkomst, en deze maakt het aan toonder betaalbaar stellen van eene polis van levensverzekering mogelijk; de betaling van de verzekerde som aan toonder zal niets aan den aard der overeenkomst veranderen, het risico blijft voor beide partijen hetzelfde. Er kunnen misschien praktische bezwaren bestaan, die eene maatschappij doen besluiten geen polissen aan toonder af te geven, maar als ze over die bezwaren is heengestapt, dan is die vorm van polis in allen deele geldig.

Als zesde wijze, waarop de verzekeringbeurder kan worden aangewezen, zou men nog kunnen noemen, den vorm, waarin zich de polis kan voordoen, door haar in blanco uit te geven. Of ze in de praktijk voorkomen, is mij onbekend. Geen van de werken, die ik raadpleegde, noemt dien vorm, alleen Mr. Molengraaff 1) verklaart, dat het een der wijzen is, om den bevoordeelde aan te wijzen. Indien ze zich mocht voordoen, dan zal ze zoolang de naam van den bevoordeelde niet is ingevuld, de kracht hebben

---

1) Praeadvies, bl. 158.

van eene polis aan toonder, en zoodra dat geschied is, wordt het eene polis op naam. Terwijl ze vóór dat gewichtige feit kan overgedragen worden door eenvoudige overgaaf, zal daarna eene cessie in den vorm van art. 668 B. W. noodig zijn, om de rechten op de uitkeering aan een ander te kunnen overdragen,

Wij hebben hiermede behandeld de verschillende wijzen, waarop de bevoordeelde in de polis kan worden aangeduid. In welken vorm dat ook geschied is, altijd heeft de verzekeringnemer of de volgende houder het recht, om de polis over te dragen, d. w. z. om een ander aan te wijzen, als gerechtigd om de uitkeering te ontvangen. Wel is dat recht bestreden door de Courcy 1), maar zijne argumenten waren niet moeilijk te weerleggen. Wat echter het recht is, dat overgedragen wordt, daarover is men het niet eens. Couteau 2) noemt het een voorwaardelijk recht. De voorwaarde zou dan zijn, dat de dood van den verzekerde intreedt, of dat de verzekerde nog leeft, op het tijdstip, dat door de betaling van de premie gedekt is. Dat staat in verband met zijne opvatting van de overeenkomst van levensverzekering, als eene aaneenschakeling van contracten, telkens gesloten voor een tijdsverloop, dat gedekt is door de betaalde premie, eene overeenkomst, die tevens inhoudt het recht van den verzekeringnemer, om die overeenkomst, onder dezelfde voorwaarden, te verlengen. Juister schijnt het mij toe, om, zooals ik reeds supra be-

---

1) Cf. diss. bl. 104.

2) O. c. dl. II, N°. 452.

weerde 1), die overeenkomst te beschouwen, als eene waarbij de maatschappij op zich genomen heeft, tegen de betaling van eene premie door de andere partij, den verzekeringnemer, op een vooraf bepaald tijdstip, eene bepaalde som te zullen uitbetalen. De termijn, wanneer het contract tot vervulling zal komen is zeker, als bv. eene uitkeering bedongen is na een bepaald aantal jaren, onzeker, als bv. eene kapitaalverzekering gesloten is op iemands leven. Dat ze komen zal, is zeker bij de overeenkomst tot uitkeering na doode en bij de gemengde verzekering, de meest voorkomende vormen. Dan is er ook geen bezwaar, om den verzekeringnemer de bevoegdheid te geven de polis over te dragen en daaraan het gevolg vast te knoopen, dat dan een ander als verzekeringbeurder zal optreden.

Die overdracht nu kan geschieden onder bezwarenden titel of om niet. En thans komen we weer terug op de polis aan order of toonder. Gemakkelijker dan door de cessie van eene polis op naam, volgens art. 668 B. W., zal de overdracht plaats hebben, als ze aan order betaalbaar gesteld is, door een endossement in den door de wet voorgeschreven vorm van art. 134 W. v. K. Daarin is bepaald, dat het endossement moet inhouden, dat de waarde genoten of in rekening gebracht is. Er zullen dus allicht bezwaren worden opgeworpen tegen een endossement, wanneer de overgang van de polis om niet plaats heeft. Daarom is de polis aan order bij uitstek geschikt, om dienst te doen in geval de polis onder bezwarenden titel wordt over-

1) Cf. diss. bl. 105.

gedragen, als er dus werkelijk eene praestatie van den verkrijger tegenover de daad van den endossant staat. Dat dit gewenscht is en dat het niet zelden voorkomt, blijkt uit Dalloz 1). Hij noemt het aan order stellen van de polis „une clause d'un usage fréquent" en zegt, waar hij de verschillende wijzen van overdracht beschouwt 2), nl. de onderscheiding van overdracht onder bezwarenden titel en om niet, dat het twijfelachtig is, of het endossement wel de geschikte vorm is voor eene overdracht om niet. De clausule „waarde genoten" sluit echter niet uit, dat door middel van een endossement, vergezeld van de overgaaf van de polis, de debiteur den crediteur zijne polis in pand geeft tot waarborg van eene te betalen schuld. Is de schuld niet betaald bij overlijden van den schuldenaar dan kan de schuldeischer door middel van dat endossement de uitkeering van het hem toekomende vragen, terwijl het overblijvende aan des overledenen erfgenamen zal komen.

De polis aan toonder daarentegen biedt groote voordeelen bij den overgang van de polis om niet. Men is niet gehouden den persoon te noemen, dien men beoordeelen wil, overdracht van de polis in handen van die persoon is voldoende. Men zal bv. zijne maintenée eene uitkeering na doode willen verzekeren; men is dan niet verplicht die persoon in de polis te laten noemen, men vraagt slechts eene polis aan toonder van de maatschappij. Dat er kans bestaat,

---

1) O. c. Supplément. Ve Assurances terrestres. N°. 324.
2) O. c. N°. 402 sqq.

dat eene dergelijke gift, vóór den tijd, waarop ze bestemd is te werken, verkwanseld zal worden, is geen argument tegen de bestaanbaarheid van een dergelijken vorm van de overeenkomst.

Toch is dat niet de eenige wijze, waarop de polis vatbaar wordt voor eene overdracht om niet, buiten de cessie van art. 668 B. W. om, ten minste niet volgens het arrest van het Hof van Parijs van 18 Mei 1867. Een zekere Meignen had eene levensverzekering gesloten met de maatschappij „le Phénix", op zijn eigen leven, betaalbaar „aan zijn natuurlijken zoon of aan zijn order." Dat had vader Meignen doorgehaald en daarvoor in de plaats gesteld: „J'annule ma condition ci-dessus; je donne à Mme Meignen, mon épouse, c'est ma volonté les 10,000 francs en toute propriété." Terstond daarna had hij aan zijne vrouw de polis ter hand gesteld. Bij de boedelscheiding, na Meignen's dood, werd de verzekerde som toegewezen aan de weduwe. Daar kwam de voogd van het natuurlijke kind tegen op en het kwam tot een proces. De Tribunal de la Seine stelde bij vonnis van 14 April 1866 den voogd in het gelijk, op de volgende gronden. De beschikking ten behoeve der vrouw was nietig: 1° als schenking, omdat ze niet in den wettelijken vorm was geschied, 2° als testamentaire beschikking, omdat de clausule duidelijk doet uitkomen, dat de bedoeling van den vader was, om terstond de vordering af te staan, terwijl tot het wezen van een testament behoort, dat het herroepelijk is, 3° als endossement, omdat het niet was geschreven in den vorm van art. 137 en 138 C d. C.

Het genoemde arrest vernietigde dat vonnis op de volgende overwegingen:

„Considérant, en droit, qu'une disposition ainsi concue, régularisée et exécutée, présente tous le caractères d'un don manuel, fait à titre purement gratuit; qu'il a dessaissi actuellement et irrévocablement le propriétaire, et s'est trouvé consommé par la transmission faite et confirmée dans la forme spéciale, déterminée pour cette nature de valeur;

„Considérant qu'il est reconnu par la doctrine et par une jurisprudence incontestables, qu'on peut donner toute valeur mobilière, sans s'astreindre à la condition imposée par l'art. 931 du C. N., pourvu toutefois, à l'égard de certaines valeurs, que le détenteur justifie, ainsi que fait la veuve Meignen, que cette transmission lui a été faite dans la forme propre à cette sorte de titre, pour en assurer l'aliénation;

„Considérant que les dispositions des art. 137 et 138 du C. d. C., exigeant l'énonciation de la valeur fournie, sont rélatives aux négociations faites à titre onéreux le plus habituellement en usage dans le C. d. C., et ne sauraient s'appliquer à une donation purement gratuite, telle qu'elle se rencontre dans l'espèce soumise à la Cour; — ..... qu'il suffit évidemment, pour la validité du don manuel, que la forme de la transmission du titre constate d'une manière certaine la volonté du propriétaire de ce titre, de le transmettre au détenteur" 1).

---

1) Beide uitspraken te vinden in Couteau o. c. dl. II, N°. 464.

Met dat arrest, dat ook voor ons recht kan gelden, daar de aard der overeenkomst in Nederland gelijk is aan die in Frankrijk, zou ik mij niet gaarne geheel vereenigen. De overdracht van eene polis aan order moet geschieden door endossement en men kan er niet mede volstaan, met te zeggen, dat, als de bedoeling maar vaststaat, elke vorm van overdracht voldoende is. Al kan men dan ook in de bestrijding van het vonnis a quo veel aanwijzen, dat juist is, het arrest kan mijne meening niet veranderen, dat het endossement bij uitstek de geschikte vorm is voor overdracht onder bezwarenden titel.

Staat nu de polis van levensverzekering, waarin de bevoordeelde wordt aangeduid door de order- of toonderclausule, gelijk met de gewone handelspapieren aan order of toonder? Men heeft ze legitimatiepapier genoemd en haar dezelfde beteekenis toegekend als aan de polissen, waarin de bevoordeelde met name of qualitatief is aangewezen, maar waarin de uitkeering betaalbaar gesteld is aan order of toonder. De verzekeraar zou dus niet verplicht zijn om aan den geëndosseerde of aan den toonder te betalen, hij zou den aldus aangewezen persoon de verplichting kunnen opleggen, om zijn recht nader te bewijzen. Wanneer dat voorbehoud uitdrukkelijk in de voorwaarden, waarop de overeenkomst gesloten wordt, vermeld wordt, dan is er geen bezwaar tegen die opvatting. Maar is dat niet het geval, dan hebben we m. i. met een order- of toonderpapier te doen. De polis aan order of aan toonder is bestemd om den houder, hetzij door een endossement, of door het houden van het stuk alleen gelegitimeerd, tot

crediteur te maken van de in het stuk beloofde praestatie. De verkrijger van de polis te goeder trouw behoeft dus nooit te bewijzen, dat hij de bevoordeelde of gemachtigde van den bevoordeelde is. Daarmee zou aan de bedoeling van den verzekeringnemer te kort gedaan worden. Zijne bedoeling is, wanneer hij in de polis van levensverzekering den verzekeringbeurder niet bij name laat noemen, maar zich voorbehoudt dezen aan te wijzen door een endossement, vergezeld van de overdracht van de polis, of door overdracht van de polis alleen, dien aldus aangewezen persoon alle rechten te geven, die voor den verzekeringbeurder uit de overeenkomst voortspruiten. De verzekeraar heeft door de polis in dien vorm af te geven, op zich genomen om de verzekerde som uit te betalen aan den geëndosseerdehouder of aan den toonder der polis, zonder dat hij nader bewijs kan vorderen van het recht van den op de genoemde wijze gelegitimeerde. Wel zal het hem vrijstaan om tegen dien houder het bewijs te leveren, dat hij de polis niet krachtens een rechtmatigen titel bezit, en zich daardoor van zijne verplichting te ontslaan. Kan hij bv. bewijzen, dat de toonder de polis gestolen heeft, dan behoeft hij den dief niet te betalen.

De verzekeraar zal ook alleen die excepties tegen den houder kunnen tegenwerpen, die gegrond zijn op bedingen, die uit het stuk zelf blijken, of die tegen den houder persoonlijk gelden. Al wat buiten dengene, die de uitkeering vordert en den verzekeraar om gebeurd is, wat niet uit het stuk zelf te zien is, kan de laatste niet tegenwerpen tegen den toonder.

Met voorbehouden, in het stuk zelf uitgedrukt, staan natuurlijk gelijk de wetsbepalingen voor deze overeenkomst gegeven. De polis constateert eene overeenkomst sui generis; volgens het W. v. K. echter, is het eene overeenkomst van verzekering. De wet zou daarop de bepalingen van den 9den titel van het eerste boek toegepast willen zien, maar ze sluit toch zelf door haar voorschrift, in art. 305 gegeven, daarvan uit art. 250 met al de art., die uit den regel „geen verzekering zonder belang", voortspruiten.

De speciale voorwaarde, waaronder deze overeenkomst gesloten wordt, dat de uitkeering eerst na een in de polis aangegeven tijdstip, zeker of onzeker aangewezen, zal plaats hebben, maakt, dat de verzekeraar nooit behoeft te betalen, voordat dat oogenblik gekomen is. Die voorwaarde staat gelijk met de voorwaarde voor de polis van schadeverzekering, dat er schade geleden moet zijn. Hoe de verzekeringbeurder ook wordt aangewezen, ook door order- of toonder-clausule, die voorwaarde blijft bestaan. Bij de polis van schadeverzekering met eene betalingsclausule aan order of aan toonder, kan die clausule eerst werken, nadat er schade geleden is aan het verzekerde voorwerp, dan eerst staat vast, dat de verzekeraar tot vergoeding verplicht is. De polis van levensverzekering echter, waarin de bevoordeelde als order of toonder is aangewezen, krijgt terstond de werking van order- of toonderpapier. Zij heeft reeds dadelijk eene contante waarde, nl. de waarde, die door de meeste maatschappijen op verzoek van den verzekeringnemer, vóór den gestelden termijn van uitbetaling, wordt

uitgekeerd (als dat tenminste bedongen is), de afkoopprijs. Het stuk is dan terstond verhandelbaar.

Natuurlijk zijn op een dergelijk stuk alleen de algemeene regels voor order- en toonderpapier toepasselijk. Bij Dalloz 1) wordt de vraag gesteld, of, omdat polissen aan order mogelijk zijn, daarop alle regels voor het endossement in de wet gegeven zonder uitzondering toegepast kunnen worden. Zal bv. de geëndosseerde een regresrecht hebben op al zijne voorgangers? Zal er protest moeten gedaan worden bij niet-betaling?

Het antwoord op die vraag geeft Herbault 2) die, hoewel het logisch zou kunnen schijnen, uit het endossement van de polis al die gevolgen af te leiden, tot eene tegengestelde meening komt. Er is geen noodzakelijk verband tusschen de mogelijkheid van een endossement en de gevolgen, die de C. de C. daaraan vastgeknoopt heeft. Daarbij eischte de zekerheid van het verkeer, dat die voorschriften in acht genomen werden; hier bestaan die motieven niet. Terecht, want het regresrecht is eene eigenaardigheid van den wissel en van de promesse, en zoo hebben andere papieren andere eigenaardigheden, die alleen aan die stukken toekomen. Dat kan nog geen reden zijn, om de mogelijkheid van haar aan order of toonder te stellen te ontkennen, maar wel om speciale regels voor de in de wet genoemde papieren, niet toepasselijk te verklaren.

---

1) Répertoire, Supplément, Ve Assurances terrestres N°. 406.
2) O. c. N°. 216, 217.

Alle polissen zijn voor eene dergelijke clausule vatbaar. Gewoonlijk komt ze echter alleen voor op polissen, waarvan de premie in eens betaald is, of waarvoor geen premie verschuldigd is 1). Dit als voorwaarde sine qua non te stellen is onjuist. Wel zullen de rechten uit de polis voor den houder onzeker zijn, indien ze afhangen van de premiebetaling door een ander, maar daarom kan men het aan order of aan toonder stellen van eene dergelijke polis niet verboden noemen. Den lateren houder kan bovendien altijd het recht gegeven worden, om de door den verzekeringnemer gestaakte premiebetaling voort te zetten, om zoodoende zijne rechten te behouden.

Tot nu toe komt de polis van levensverzekering in den hier besproken vorm weinig voor. Alleen in Frankrijk, dat bewijst de literatuur over dit onderwerp, is ze in zwang.

Eene wettelijke regeling van dit onderwerp bestaat nog nergens. Wel heeft Engeland in 1867 gekregen de Act

---

1) Dit komt voor, wanneer bv. als middel van reclame in den prijs van een of ander voorwerp is begrepen, de verzekeringspremie. Sommige blaadjes trachten hun debiet te vergrooten door den houder van het laatst verschenen nummer als verzekerd te beschouwen. Wanneer deze tengevolge van een ongeluk (gewoonlijk een spoorwegongeluk) overlijdt en op hem dat blad gevonden wordt, dan betaalt de uitgever aan de erfgenamen of ook aan toonder, die deze omstandigheid bewijst, de verzekerde som. Hier hebben we dus eene levensverzekering, waarbij zelfs de verzekerde niet anders is aangewezen, dan door zijne qualiteit van reiziger. Zelfs zag ik den drager van zeker soort van bretels, petten, enz. dien een ongeluk overkomt, als verzekerde genoemd, terwijl de toonder van een daarbij gevoegd stuk, die deze omstandigheden kon bewijzen, als verzekeringbeurder erkend werd.

„to enable assignees of policies of Life assurance to sue thereon in their own names" 30/31 Vict. c. 144, gewoonlijk genaamd „The Policies of Assurance Act, 1867", maar deze houdt iets anders in, dan de sanctioneering van de mogelijkheid, om in eene polis den verzekeringbeurder door eene order- of toonder-clausule aan te wijzen. Ze dient slechts, om aan cessionarissen van de polis van levensverzekering het recht te geven, op hun eigen naam uit de polis te ageeren, een recht, dat den cessionaris van eene schuldvordering in 't algemeen in het Engelsche recht niet toekomt. Dat wordt in art. 1 van de wet 1) gezegd in deze bewoordingen: „Any person or corporation now being or hereafter becoming entitled, by assignment or other derivative title, to a policy of life assurance, and possessing at the time of action brought the right in equity to receive and the right to give an effectual discharge to the assurance company liable under such policy for monies thereby assured or secured, shall be at liberty to sue at law in the name of such person or corporation to recover such monies." Hij, die door cessie of door een anderen titel is aangewezen en die het recht om de betaling te ontvangen werkelijk heeft, kan dus op eigen naam in rechten tegen de maatschappij optreden om van haar de uitkeering te vorderen.

Wil dus eene wettelijke regeling den rechtstoestand van de polis aan order of aan toonder vaststellen, dan moet

---

1) Deze wet wordt in haar geheel weergegeven door Ch. Crawley: The Law of Life-insurance, bl. 266.

ze veel verder gaan dan het voorbeeld door de Engelsche wet gegeven.

Hiermede is de taak, die ik mij gesteld had, afgeloopen. Ik heb in 't kort eene verdediging van bestaande vormen van verzekering in dit proefschrift willen neerleggen, zonder eene poging te wagen, om het nog weinig voorkomend gebruik van polissen aan order en aan toonder aan te moedigen, daar ik de bezwaren, die de praktijk tegen die polissen inbrengt, niet anders, dan op theoretische gronden, zou kunnen weerleggen.

Voordat ik eindig, heb ik evenwel nog een hartelijk woord van dank te richten tot professor Molengraaff, voor Zijne niet genoeg te waardeeren hulp, mij bij de samenstelling van dit proefschrift verleend, en bovenal voor de wijze, waarop Z. H. Gel. mijne belangstelling in het eenmaal gekozen onderwerp wist aan te wakkeren!

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

De actio de tigno iuncto (Inst. § 29. II. 1.) is beperkt tot tigna furtiva.

II.

De voogdij van den langstlevende der ouders over een minderjarige, die in een gesticht van weldadigheid is opgenomen, is, zoolang de minderjarige zich in het gesticht bevindt, of daartoe behoort, slechts geschorst.

III.

Onderkruiping is eene onrechtmatige daad, waarop art. 1401 B. W. toepasselijk is.

IV.

Men kan den eigenaar van een dier, dat schade heeft veroorzaakt, op grond van art. 1404 B. W. niet verplicht achten tot schadevergoeding, indien hij bewijst, dat hij niet heeft kunnen beletten, dat het dier schade veroorzaakte.

V.

Tenzij uitdrukkelijk het tegendeel bedongen is, gaat het beding in eene overeenkomst van verkoop van een stuk grond, dat op dien grond geene andere gebouwen dan villa's mogen gebouwd worden, over tegen volgende eigenaars van het verkochte goed.

VI.

Abandonnement sluit abandon niet uit.

VII.

De herverzekeraar behoeft nooit meer aan den verzekeraar te betalen, dan deze laatste zelf aan den verzekerde betaald heeft.

VIII.

De clausule op de polis, „dat in geval van averij of schade, geen ander bewijs van intrest zal worden geproduceerd of gevorderd dan de polis", heeft ten gevolge, dat na geleden schade, het bewijs van het belang geleverd is door het overleggen van de polis, maar dat aan den verzekeraar toegestaan is, tegenbewijs te leveren.

IX.

Ten onrechte is het conservatoir beslag in handen van den schuldenaar beperkt tot roerende goederen.

X.

De schuldeischer, die eene vereffende vordering heeft tegen zijn schuldenaar en tevens eene niet vereffende schuld aan dienzelfden schuldenaar onder zich heeft, kan op die niet-vereffende schuld onder zichzelf beslag leggen.

XI.

De Provinciale Staten zijn niet ontbindbaar.

XII.

Verwerping van de begrooting, om redenen daarbuiten gelegen, is niet in strijd met de Grondwet.

XIII.

Het recht tot naasting van Rijkswege, in art. 49 van de wet van 9 April 1875, Stbl. 67, aan den Staat gegeven, betreft alleen de onroerende goederen, die het eigendom van eene spoorwegmaatschappij zijn.

XIV.

Het onderscheid tusschen medeplegen en medeplichtig zijn (art. 47 en 48 W. v. Sr.), is gelegen in het opzet, waarmede gehandeld is.

XV.

Een in eene herberg toegelaten bezoeker, die weigert op de tot hem gerichte vordering van den herbergier, de

herberg te verlaten, moet geacht worden aldaar niet wederrechtelijk te vertoeven en zich dus niet schuldig te maken aan het misdrijf, omschreven in art. 138 W. v. Sr.

XVI.

In art. 142 W. v. Sr. wordt niet alleen vereischt, dat de dader opzettelijk valsche alarmkreten uitte, maar tevens, dat zijn opzet gericht zij, op het verstoren der orde.

XVII.

De woorden „eene verklaring van den persoon, tegen wien het feit gepleegd is", in art. 403 W. v. Sv., zijn in dezen zin uit te leggen, dat eene onbeëdigde verklaring voldoende is.

XVIII.

Emigratie is niet altijd aan te bevelen als middel tot bestrijding van armoede, b.v. als emigreerende gezinshoofden hunne gezinnen achterlaten.

SOL JUSTITIAE ILLUSTRA NOS